

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΞΣΤ'

ΤΕΥΧ. Α'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14-115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308

1/15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1989

ΑΡΙΘ. 6

ΣΤΑΥΡΩΣΙΜΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟΝ ΠΑΣΧΑ

Διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, καλούμεθα ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐντείνωμεν τὰς προσπάθειάς μας, ἵνα γενώμεθα κοινωνοὶ τῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, «ὅς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν» (Ρωμ. δ', 25).

Ἡ παλαιὰ ἰσραηλιτικὴ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, ἣτις ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐξόδου τοῦ Ἰσραὴλ ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἀπέκτησε διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου ὄλως νέον περιεχόμενον. «Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός» (Α' Κορ. ε', 7). Οὕτως εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολὴν τὸ «ἀναστάσιμον Πάσχα» ἑορτάζεται πάντοτε συνδεδεμένον μετὰ τοῦ «σταυρωσίμου Πάσχα», τὸ ὁποῖον προηγεῖται. Ὁ Σταυρὸς δὲν παραθεωρεῖται ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἀνατολῇ, ὡς νομίζουν μερικοὶ δυτικοί, ἀλλὰ τὸ μυστήριον αὐτοῦ βιοῦται πάντοτε ἐν ὀργανικῇ σχέσει πρὸς τὴν δι' αὐτοῦ ἐπιτευχθεῖσαν νίκην.

Ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου, — ὁ Ὅποιος ἔδωκε «τὴν ψυχὴν λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματθ. κ', 28) καὶ «ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτωλῶν ἔτι ὄντων, ἀπέθανεν» (Ρωμ. ε', 8)—, σημαίνει τὴν λύτρωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τὴν ἐκμηδένισιν τῆς ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων κυριαρχίας τῶν δυνάμεων τοῦ σκοτους. Ὁ Κύριος διὰ τοῦ Σταυροῦ εἰς τοὺς ἐξ ἡμῶν πιστεύοντας καὶ μετανοοῦντας «ἐχαρίσατο πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον (=χρεωστικὸν γραμμάτιον) ... καὶ αὐτὸ ἤρεν ἐκ τοῦ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ» (Κολ. β', 13-14). Ὁ Ἐσταυρω-

μένος ἐνίκησε καὶ «ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρησῖα, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ (τῷ Σταυρῷ)» (δηλαδή ἀφοῦ ἔγδυσε τὰς πονηρὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, τὰς διεπόμπενσε καὶ κατεντρόπισεν αὐτὰς φανερῶς ἐνώπιον ὀλοκλήρου τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, σύρας τοὺς δαίμονας νικημένους εἰς θριαμβευτικὴν πομπήν. Καὶ ἐπέτυχε τοῦτο δι' αὐτοῦ, δηλ. τοῦ Σταυροῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινε διὰ τὸν Χριστὸν θριαμβευτικὸν ἄρμα νικητοῦ) (Κολ. β', 14-15).

Ἐπὶ πλέον ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἐσήμανε σκύλευσιν καὶ νέκρωσιν τοῦ θανάτου, τὴν διάλυσιν τῶν «κλείθρων τοῦ Ἄδου», τὴν κατάλυσιν τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, τὴν ἐκ φθορᾶς μετάστασιν ἡμῶν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Ἄδου, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δεσμοτῶν τοῦ Ἄδου, τὴν λύσιν τῶν ὀδυνῶν τοῦ θανάτου, τὴν διὰ τῆς Ἀναστάσεως ὀριστικὴν διάλυσιν τοῦ βασιλείου τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου.

Πρὸς ἀνανέωσιν τῆς συμμετοχῆς ἡμῶν εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ Ἀναστάτου Λυτρωτοῦ καλεῖ ἡ Ἐκκλησία ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι ἤδη «συνετάφημεν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (Ρωμ. στ', 4). Ὅθεν δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν ἰσχύουν οἱ λόγοι τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Χριστῷ συνταφῆναι με δεῖ, Χριστῷ συναναστῆναι, συγκληρονομησαί Χριστῷ» Migne Ἐ.Π. 35, 785). Χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ ἐξῆς ἐποικοδομητικοὶ λόγοι Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ: «Χρι-

ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΥ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΕΩΣ

Ἀφοῦ εἰς τὰ δύο προηγούμενα ἄρθρα μας παρουσιάσαμεν τόσον μίαν ἀξιολόγησιν τῆς προθέσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοσκευμάτων περὶ εἰσαγωγῆς εἰς τὴν δευτεροβάθμιον ἐκπαίδευσιν Προγράμματος «σεξουαλικῆς διαπαιδαγωγῆσεως», ὅσον καὶ τὰς γενικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔπρεπε νὰ διέπουν ἕν τοιοῦτο Πρόγραμμα, παρέχομεν εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον ἕν εὐσύνοπτον μνημόνιον τοῦ περιεχομένου τῆς γενετησίου διαπαιδαγωγῆσεως¹:

1. Ἐκ τῆς ὑπαρχούσης πλουσίας σχετικῆς βιβλιογραφίας ἀναφέρομεν δειγματοληπτικῶς τὰ ἑξῆς: Ἀ. Α. Ἀσπιώτου, Γενετήσιος ἀγωγή, ἐν Μεγάλῃ Παιδαγωγικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τόμ. 1, Ἀθῆναι 1967, 678-682. Ν. Θ. Μπουγάτσου, Γενετήσιος ἀγωγή, ἐν Ὁρθοσκευτικῇ καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τόμ. 4, Ἀθῆναι, 1964, σ. 267-269. F. Böckle, Sexualethik, ἐν Lexikon der Pädagogik-Neue Ausgabe, τόμ. 4, Freiburg-Basel-Wien 1971, σ. 76-77. Gerard Fischer, Geschlechtliche Erziehung, ἐν Lexikon für Theologie und Kirche, τόμ. 4, Freiburg im Breisgau 1960, σ. 800-803. Wolfgang Fischer, Sexualpädagogik (Allgemein-pädagogischer Aspekt), ἐν Lexikon der Pädagogik-Neue Aufgabe, τόμ. 4, σ. 82-84. Joh. Gründel, Sexualmoral, ἐν Sacramentum Mundi-Theologisches Lexikon für die Praxis, τόμ. 4, Freiburg-Basel-Wien 1969, σ. 526-541. Τοῦ αὐτοῦ, Sexualpädagogik, αὐτόθι, σ. 541-546. Fr. W. Foerster, Sexualethik und Sexualpädagogik, Kemten 1932. D. S. Bailey, The Man-Woman Relation in Christian Thought, London 1959. γερμ. Mann und Frau im christlichen Denken, Stuttgart 1963. L. Prohaska, Geschlechtsgeheimnis und Erziehung. Psychologie und Anthropologie der Geschlechter als Grundlage einer modernen Sexualpädagogik, Wien-Freiburg im Br. — Basel 1964. K. H. W. Frage, Mann und Frau-Grundfragen der Geschlechtererziehung, Gütersloh 1966. R. Hofmann-J. B. Lortz-G. Struck, Aufklärung und Geheimnis in der Sexualpädagogik, Karlsruhe 1968. B. Strätling, Geschlechtererziehung als Auftrag der Schule, Limburg 1968. — Wiesböck (ἐκδ.), Geschlechtliche Erziehung in der Schule, Mün-

σὸς ἐν σταυρῷ· συνέλθωμεν καὶ κοινωνοὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ γενώμεθα. Χριστὸς ἐν νεκροῖς νεκρωθῶμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν... Χριστὸς ἐν Ἀδῆ· πρὸς τὴν ὑποποιὸν ταπεινώσιν συγκατέλθωμεν, ἵνα καὶ συναναστῶμεν καὶ συννηψωθῶμεν καὶ συνοξασθῶμεν καὶ Θεὸν ὁρῶντες ἀεὶ καὶ ὁρώμενοι» (Migne Ἐ.Π. 96, 604).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

1) Ἐφ' ὅσον πάντοτε πρέπει νὰ ἐξασφαλίξεται ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ μορφουμένου πρὸς τὸν μορφωτὴν, δι' αὐτὸ εἰς οἰονδήποτε στάδιον τῆς γενετησίου διαφωτίσεως, ἀκόμη καὶ εἰς τὸ τῆς παρεχομένης εἰς τὴν προσχολικὴν ἡλικίαν, οὐδέποτε πρέπει νὰ μεταδίδεται τι ἀπᾶδον εἰς τὴν ἀλήθειαν (λ.χ. «ὁ πελαργὸς φέρει τὸ νεογέννητον»). Πάντοτε ὅ,τι μεταδίδεται πρέπει νὰ εἶναι ἀπολύτως ἀληθές, ἔστω καὶ ἐὰν εἰς τὰ πρῶτα στάδια τῆς διαφωτίσεως δὲν ἀποκαλύπτονται πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι. Αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐρωτήματα τῶν μικροτέρων μαθητῶν περὶ τοῦ τρόπου γεννήσεως τῶν παιδίων εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι σαφεῖς, ἀπλαῖ καὶ ἄνευ τῆς πολυλογίας τῆς ἀκαίρου ἀπασχολήσεως περὶ τὰ γενετήσια τῆ συνδρομῆ μύθων ἢ καὶ ἐπιβλαβοῦς περιεργείας, ἀκόμη καὶ τῶν μεγάλων.

2) Πρέπει νὰ καταβάλλεται ἰδιαίτερα προσπάθεια, ἵνα ἡ ἀφορῶσα εἰς τὸ γενετήσιον ζήτημα διαπαιδαγωγῆσις μὴ δραματοποιῆ εἴτε φυσικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐν τῇ ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ σεξουαλικῆς ἀφυπνίσεως (λ.χ. τὴν ἀκουσίαν νυκτερινὴν ἐκσπερμάτωσιν καὶ τὴν ἐμμηνορροσίαν), εἴτε τὴν μετὰ παραστάσεων τῆς ἡμέρας συνδεομένην ὄνειρωξιν, εἴτε τὰ τυχόν κρούσματα τοῦ αὐτοερωτισμοῦ, τῶν ὁποίων ἢ μείζων ἢ ἐλάσσων ἐνοχὴ δέον νὰ ἀντιμετωπίζεται μετ' ἀγάπης, ἵνα μὴ ὀδηγῆ εἰς ἀγχος. Ἡ ἀγωγή πρέπει νὰ ὑποδεικνύη τοὺς τρόπους ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν ἀκανθῶν καὶ τριβόλων τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς πορείας. Κατ' ἐξοχὴν ἡ χριστιανικὴ βιωθεωρία ὑποδεικνύει τοὺς τρόπους τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τῆς αἰσχύνης καὶ τῆς αὐτοπεριφρονήσεως, ἐκ τῆς ἀγνοίας, ἢ ὁποία συχνάκις ταυτίζει τὴν παθολογίαν τῆς γενετησίου ζωῆς πρὸς τὴν δεοντολογίαν αὐτῆς, ἐκ τῶν ὀδηγούντων εἰς νευρωτικὰς ἐκδηλώσεις συναισθημάτων, ἐκ

chen 1969. Herbert Kümmel, Lernziel: Partnerwahl und Ehevorbereitung, Paderborn 1976. U. Kutzleb - A. Schmidt - L. Walczak - B. Weber, Ein neuen Zugang zur Sexualpädagogik, Wuppertal 1977.

τῆς ἐπιβουλεωμένης τὴν παιδικὴν καὶ νεανικὴν ἡλικίαν ἀπομονώσεως καὶ ἐξ ἀνωμάτων ἐκδηλώσεων τῆς γενετησίου συμπεριφορᾶς.

3) Ἡ γενετήσιος ἀγωγή πρέπει νὰ καταστήσῃ συνειδητόν, ὅτι ἡ ὀρθὴ ἀντιμετώπισις τοῦ «σεξ» εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τῆς χειραφεσίας ἐκ τῆς νατουραλιστικῆς καὶ ὑλιστικῆς βιοθεωρίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος — ἐν σχέσει πρὸς τὴν γενετήσιον ζωὴν — εἶναι μόνον δέσμη βιολογικῶν καὶ ἐνστικτωδῶν ἐκδηλώσεων αἱ ὁποῖαι οὐδεμίαν ἔχουν πνευματικὴν, ἠθικὴν, ἀξιολογικὴν καὶ τελολογικὴν συνάρτησιν. Πρέπει οἱ νέοι νὰ κατανοήσουν, ὅτι ἡ γενετήσιος σφαῖρα δὲν εἶναι αὐτόνομον σωματικὸν ἢ βιολογικὸν σύστημα, ἀλλ' εἶναι ὀργανικῶς ἐντεταγμένη εἰς τὴν ὁλότητα τῆς ὑλικοπνευματικῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως. Ἐπομένως αὕτη, συναρτωμένη πρὸς πάντα τὰ ὄντικα στοιχεῖα τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ἔχει σχέσιν οὐ μόνον πρὸς τὴν ὅλην σωματικοβιολογικὴν δομὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ἀνθρωπολογικὰς περιοχάς, οἷαι εἶναι ἡ θρησκευτικὴ, ἡ ἠθικὴ, ἡ ἀνθρωπιστικὴ, ἡ κοινωνικὴ, ἡ νομικὴ, ἡ πολιτικὴ, ἡ πολιτιστικὴ. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ «σεξουαλικὴ διαπαιδαγώγησις» πρέπει νὰ ἔχη περιεχόμενον ὀργανικῶς συνδεδεμένον πρὸς τὸ καθ' ὅλου παιδαγωγικὸν καὶ μορφωτικὸν ἔργον, ὅπερ ἀποβλέπει εἰς τὴν διάπλασιν τῆς ὁλότητος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Τὸ περιεχόμενον τοῦτο πρέπει νὰ συναρτᾷ τὰ πολύπτυχα καὶ πολυδιάστατα γενετήσια ζητήματα πρὸς τὰς ὑπερβατικὰς διαστάσεις τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὁποῖαι εἶναι εὐρύταται καὶ δυναμικώταται ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς ζωῆς, ἡ ὁποῖα ἐμψυχώνεται ὑπὸ τῆς Θείας Χάριτος ἐν Χριστῷ καὶ Ἀγίῳ Πνεύματι.

4) Τόσον τὸ ποιητικόν, ὅσον καὶ τὸ τελικὸν αἴτιον τῆς γενετησίου ἀγωγῆς πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐν τῇ γενετησίῳ λειτουργία πραγμάτων τοῦ Θεοῦ σκοποῦ τῆς, ὁ ὁποῖος ὑπερπηδᾷ τὰ φυσιολογικὰ καὶ βιολογικὰ πλαίσια καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν σύνδεσιν τοῦ σωματικοῦ σεξουαλικοῦ στοιχείου μετὰ τοῦ γνησίου ἔρωτος καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης, ἡ ὁποῖα πάντοτε εἶναι «καρπὸς τοῦ Πνεύματος» (Γαλ. ε', 22). Ἡ σύνδεσις αὕτη ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ὑπεύθυνον συμπεριφορὰν τῶν ἐρχομέ-

νων εἰς γάμου κοινωνίαν κατὰ τρόπον, ὥστε ὁ εἶς νὰ συνάπτῃ ἐσωτερικὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ ἄλλου οὐχὶ ὡς ἀπλοῦ φορέως ἐνστικτώδους παρορμήσεως, ἀλλ' ὡς ψυχοσωματικῆς, ὑλικοπνευματικῆς ὁλότητος. Ἡ γενετήσιος σχέσις πρέπει νὰ εἶναι σχέσις προσώπων, ἡ ὁποῖα ἱκανοποιεῖ τὴν ἐμφυτον νοσταλγίαν διὰ τὴν «coincidentiam oppositorum», διὰ τὴν συνάντησιν καὶ συνένωσιν τοῦ «αἰωνίου ἄρρενος» καὶ τοῦ «αἰωνίου θήλεος»¹².

5) Ἡ χριστιανικὴ ἀγωγή δέον ἰδιαίτερος νὰ ὑπομινῆσκη, ὅτι τὸ ἐν τῇ γενετησίῳ σφαῖρα καὶ τῷ γάμῳ σωματικὸν-βιολογικὸν στοιχεῖον ἔχει ἐκ τῆς διακρινούσης τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα ἐσχατολογικῆς ἐπόψεως οὐχὶ ἀπόλυτον, ἀλλὰ σχετικὸν χαρακτῆρα, διότι «ἐν τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐγκαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν» (Ματθ. κβ', 30). Ἡ ἐσχατολογικὴ αὕτη προοπτικὴ ἐξηγεῖ διατί ἐν τῷ Χριστιανισμῷ εἶναι πλήρης νοήματος καὶ ἔχει τὴν θέσιν τῆς ἢ ἐπὶ τῆς θείας κλήσεως, τοῦ εἰδικοῦ «χαρίσματος» καὶ τῆς ἐλευθερίας θεμελιουμένη ἐκλογὴ τῆς ἀγαμίας καὶ τῆς παρθενίας.

6) Ἡ γενετήσιος διαπαιδαγώγησις πρέπει νὰ διαφωτίξῃ τοὺς νέους ἐγκαίρως διὰ τὴν νικηφόρον ἀντιμετώπισιν τῶν κινδύνων, οἱ ὁποῖοι δημιουργοῦνται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ «σεξουαλικόν» ἐνστικτον, — συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα τῆς βιολογίας, τῆς ψυχολογίας, τῆς ἰατρικῆς, τῆς ψυχιατρικῆς, τῆς σεξουαλικῆς ψυχοπαθολογίας κ.λπ.—, κατέχει κεντρικωτάτην θέσιν ἐν τῷ ψυχοσωματικῷ ὀργανισμῷ, ἔχει μέγαν δυναμισμόν καὶ ἀσκει τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ πάσας τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς δυνάμεις καὶ λειτουργίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ νέος καλεῖται νὰ ἐκλέξῃ μετὰ τὸν ἄλλον δύο ὁδῶν, ἢτοι μετὰ τῆς πρὸ ἢ ἐκτὸς τοῦ γάμου ἀπολύτου ἀποχῆς καὶ ἐγκρατείας καὶ τῆς πρὸ ἢ ἐκτὸς τοῦ γάμου ἐλευθερίας ἱκανοποιήσεως τοῦ γενετησίου ἐνστικτοῦ διὰ τοῦ «ἐλευθεροῦ ἔρωτος», ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκει τὸν σεξουαλικὸν ἡδονισμόν καὶ τὴν εὐκόλον καὶ

12. Andrew Greeley, *Erotische Kultur-Wert und Würde der Sexualität* (μτφρ. ἐκ τοῦ ἀμερικανικοῦ πρωτοτύπου *Sexual Intimacy*, Chicago 1973), Graz-Wien-Köln 1977, σ. 63.

φευγαλέαν σύναψιν γενετησίων σχέσεων καὶ ὀδηγεῖ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν συμπτωματικὴν καὶ τυχαίαν ἐκλογὴν ἢ καὶ ἀμοιβαίαν ἀνταλλαγὴν ἐρωτικῶν συντρόφων, ἀκόμη καὶ συζύγων, εἰς τὴν προσφυγὴν εἰς ἐρωτικὰς «κολληκτίβας» πρωτογόνου καὶ ἀγελαίας συμβιώσεως κ.τ.τ.

Διὰ τὴν βοήθησιν ὁ νέος εἰς τὴν ὀρθὴν μεταξὺ τῶν δύο ὁδῶν ἐκλογὴν, πρέπει νὰ πεισθῇ περὶ τοῦ ἐσφαλμένου τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι ἢ πρὸ καὶ ἐκτὸς τοῦ γάμου ἐλευθέρως «σεξουαλική» σχέσις τῶν δύο φύλων εἶναι τι, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλεται βιολογικῶς καὶ φυσιολογικῶς, διότι ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς φυσιολογικὰς ὁρμὰς καὶ βιολογικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι ἐπομένως δὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ θέτωμεν φραγμούς, διὰ νὰ παρεμποδίζωμεν ὅ,τι δῆθεν ἀπαιτοῦν ἡ φύσις καὶ ἡ βιολογικὴ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσης οἱ νέοι πρέπει νὰ διαφωτισθοῦν περὶ τοῦ ἀσθηρικοῦ τῆς ἀπόψεως, ὅτι ἡ πλήρης ἀποχή καὶ ἐγκράτεια εἶναι τελείως ἀδύνατος καὶ ἀπραγματοποίητος καὶ ὅτι, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι αὕτη καθίσταται δυνατὴ καὶ πραγματοποιεῖται, τότε δημιουργεῖ δῆθεν βλάβας εἰς τὴν ὑγείαν, νευροψυχικοὺς κλονισμοὺς, ὁργανικὰς διαταραχὰς κ.τ.τ.

7) Ἡ ὑγιὴς «σεξουαλικὴ διαπαιδαγωγίσις» πρέπει νὰ ὑποδείξῃ εἰς τοὺς νέους, ὅτι τὸ γενετήσιον ἐνστικτον εἶναι ἐνστικτον δημιουργικόν, διότι ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν διασταύρωσιν δύο προσωπικότητων καὶ τὴν ἐν τῷ γάμῳ ἐπιτυγχανομένην εὐτυχῆ «συγκλήρωσιν τοῦ βίου παντός», ἢ ὁποία μόνη ἐξασφαλίζει τὰς ἀρίστας προϋποθέσεις διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ γενετησίου ἐνστικτοῦ ἐν τῇ ὀλότητι αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ δημιουργικοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἥτοι διὰ τὴν διαιώνισιν τοῦ εἴδους. Τὸ ἐνστικτον τοῦτο εἶναι ἐν τῇ κυριολεξίᾳ «γενετήσιον». Ἐν αὐτῷ συνυπάρχουν ἀρρήκτως συνδεδεμένα πρὸς ἀλληλα δύο στοιχεῖα, ἀφ' ἑνὸς τὸ στοιχεῖον τῆς ἀναπαραγωγικῆς δημιουργίας, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ ἐνστικτοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἡδονιστικόν στοιχεῖον. Ὅθεν ἢ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου διάσπασις τῶν δύο τούτων στοιχείων, ἢ ἀπόρριψις καὶ ἢ περιφρόνησις τοῦ πρώτου καὶ ἢ χρῆσις μόνον τοῦ δευτέρου

εἶναι τι ἀντιφυσιολογικόν, ἀντιβιολογικόν καὶ ἀντιτιθέμενον πρὸς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ ἐνστικτοῦ. Δι' αὐτὸ ὀδηγεῖ εἰς ἐκφυλιστικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ διὰ τοῦ «ἐλευθέρου ἔρωτος» διαπραττομένη ἀντιβιολογικὴ διάσπασις τῶν δύο στοιχείων τοῦ γενετησίου ἐνστικτοῦ δὲν παρατηρεῖται οὔτε εἰς τὰ ζῶα¹³.

8) Τὸ Πρόγραμμα τῆς γενετησίου ἀγωγῆς πρέπει νὰ προβλέψῃ τὴν ἀντίκρουσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον διὰ τὴν ἀντιβιολογικὴν διάσπασιν τοῦ ἡδονιστικοῦ καὶ τοῦ ἀναπαραγωγικοῦ στοιχείου τοῦ γενετησίου ἐνστικτοῦ δὲν εὐθύνεται ἢ ἐκτὸς ἢ πρὸ τοῦ γάμου ἐλευθέρως ἱκανοποίησις τοῦ γενετησίου ἐνστικτοῦ, ἀλλ' ἡ κοινωνία. Ὑπὸ διαφορετικὰς κοινωνικὰς συνθήκας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν θὰ ἐστιγματίζοντο αἱ ἄγαμοι μητέρες καὶ τὰ ἐξώγαμα τέκνα, τότε, ὡς ἰσχυρίζονται μερικοί, εἰς τὰς πρὸ ἢ ἐκτὸς τοῦ γάμου γενετησίους σχέσεις θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μὴ παρατηρηθῆται ἡ ἀντιβιολογικὴ διάσπασις τοῦ ἡδονιστικοῦ στοιχείου καὶ τῆς ἀναπαραγωγικῆς δημιουργίας.

Εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τούτους ἡ ὑγιὴς ἀγωγή πρέπει νὰ ἀντιτάξῃ, ὅτι, συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα τῆς βιολογίας καὶ τῆς ψυχολογίας, ἡ δημιουργία καὶ ἀνάπτυξις τῶν ἀπογόνων γίνεται κατὰ τρόπον ἄριστον μόνον ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ τῆς διὰ τοῦ ἐπιτυχοῦς γάμου ἰδρυομένης οἰκογενείας. Ἐὰν τὰ τέκνα αὐτῶν τῶν διεζευγμένων ἀνδρογύνων ἔχουν συχνάκις πολλὰ ψυχικὰ τραύματα, πολὺ περισσότερο οἱ καρποὶ τοῦ «ἐλευθέρου ἔρωτος», τὰ «νόθα» τέκνα, — καὶ ἂν ἀκόμη, ὡς εἶναι δίκαιον, ἐπιτευχθῇ νὰ εὐρίσκουν ἐξ ὀλοκλήρου πλήρη ἠθικὴν καὶ νομικὴν προστασίαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ—, εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθοῦν ἑκατὸν τοῖς ἑκατὸν φυσιολογικῶς ἐξ ἐπόψεως βιολογικῆς καὶ ψυχολογικῆς. Τὰ παιδιὰ ταῦτα εἰσέρχον-

13. Περισσότερα σχετικῶς βλ. ἐν Π. Μελίτη, Ζωὴ ἀξία καὶ φυσιολογική, περ. «Ἀκτίνες», ἔτος 1946, σ. 118 ἐξ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς, Ἀθήναι, 1951, σ. 263 ἐξ., Τοῦ αὐτοῦ, Ὁλοκληρωμένοι προσωπικότητες, ἐν Ἀθήναις 1961, σ. 76 ἐξ. Τοῦ αὐτοῦ, Μαθήματα Κατηχητικῆς ἢ Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς, ἐκδ. β', ἐν Ἀθήναις 1978, σ. 224 ἐξ. Πρβλ. Α. Herbert Gray, Τὰ δύο φύλα καὶ ὁ Θεός, μτφρ. Ὁρ. Ἰατρίδου, Θεσσαλονίκη 1932, σ. 61 ἐξ. «Μπροστὰ στὸ γενετήσιο πρόβλημα», ἐκδ. τῆς «Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως», Ἀθήναι, 1957.

ται συνήθως εἰς τὴν ζωὴν ψυχικῶς τραυματισμένα καὶ μὲ συμπλέγματα κατωτερότητος καὶ μειονεξίας, Ἀκόμη καὶ οἱ πλέον εὐσυνείδητοι ὑπάλληλοι ἐνὸς βρεφοκομείου ἢ παιδικοῦ σταθμοῦ ἢ κρατικοῦ ιδρύματος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποκαταστήσουν τὴν σπογγὴν καὶ τὴν ἀρμονικὴν συνεργασίαν τῶν γονέων. Ὁ νεογέννητος ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἀναπτυχθῆ φυσιολογικῶς καὶ ὁμαλῶς ἀπὸ ὀργανικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἀπόψεως, πρέπει νὰ εὕρῃ ἐν τῷ περιβάλλοντι αὐτοῦ τὴν θαλπωρὴν τῆς οἰκογενείας, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ὁ ἐπιτυχῆς γάμος. Ὡς προσφυῶς ἔχει παρατηρηθῆ, «ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα ὁ ἄνθρωπος ἔχει περισσότερην ἀνάγκη ἀπὸ τὴν περίθαλψη καὶ ἀγωγή σ' ἓνα σημαντικώτατο ποσοστὸ τῆς διάρκειας τῆς ζωῆς του. Κι αὐτὸ γίνεται στὴν οἰκογένεια, ὅχι στὴ βρεφοδόχο. Γι' αὐτὸ ἡ οἰκογένεια — ἄρα ὁ γάμος — εἶναι τὸ φυσιολογικὸ συμπλήρωμα τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου, εἶναι τὸ πεδίο, ὅπου ἐκδηλώνεται ἡ φυσιολογικὴ λειτουργία τῆς γενετήσεως δύναμης στὸν ἄνθρωπο. Μέσα στὸ γάμο ἡ λειτουργία αὐτὴ εἶναι ἀληθινὰ πλέρια, φυσιολογική, γενετήσια»¹⁴.

Αἱ ἐλεύθεραι σεξουαλικαὶ σχέσεις εἶναι τι ἀντιβιολογικόν, ἀντιφυσιολογικόν καὶ ὀδηγοῦν εἰς ἐκφυλιστικὰ ἀποτελέσματα, διότι ἀποτελοῦν καίριον πλήγμα ἐναντίον πάντων τῶν στοιχείων τῆς γνησίας γενετησίου σχέσεως καὶ διάσπασιν τῆς ὀργανικῆς ἐνότητος τῶν στοιχείων τούτων. Τοιοῦτοτρόπως ὀδηγοῦν εἰς τὸν ἀποπροσανατολισμὸν τῶν νέων, εἰς τὴν ὑπονόμευσιν τῶν γνησίων προσωπικῶν σχέσεων, εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν προϋποθέσεων τῆς φυσιολογικῆς ἀναπαραγωγικῆς δημιουργίας καὶ τῆς — ἐξ ἐπόψεως βιολογικῆς καὶ ψυχολογικῆς — ὑγιοῦς ἀναπτύξεως ἀπογόνων.

Ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ ἡδονιστικόν στοιχεῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ικανοποιηθῆ πλήρως διὰ τῶν ἐλευθέρων γενετησίων σχέσεων. Τοῦτο ικανοποιεῖται εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν διὰ τῆς «ἔρωτικῆς ἀρμονίας», πρὸς ὑπαρξίν τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖται ἡ συνήχησις καὶ βα-

θεῖα, ὠλοκληρωμένη καὶ ἀνεπιφύλακτος ἐνωσις δύο ψυχῶν καὶ δύο σωμάτων. Ὅταν εἰς τὰς «σεξουαλικὰς» σχέσεις ὑπάρχη ἀμφιτελάντευσις, αἴσθημα ἀβεβαιότητος καὶ ἀνασφαλείας διὰ τὸ μέλλον, ἔλλειψις νομίμου στέγης καὶ καταλλήλου περιβάλλοντος, ὑποκριτικὴ διάθεσις, ἔλλειψις εὐλικρινείας, ἀνησυχία ἢ καὶ ἀγωνία διὰ τὰς ἐπιπτώσεις καὶ συναίσθημα ἐνοχῆς, τότε ὑπάρχουν ἀναποφεύκτως βιολογικαὶ ἀναστολαί, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νὰ περιορίσουν ἢ καὶ νὰ ἐξαφανίσουν καὶ αὐτὸ τὸ ἡδονιστικόν στοιχεῖον καὶ νὰ δημιουργήσουν ἀπογοητεύσεις, ἰσόβια ψυχικὰ τραύματα καὶ μόνιμον ψυχρότητα. Γενικῶς ὁ «ἐλεύθερος ἔρωσις» ὀδηγεῖ εἰς ἀντιβιολογικά, ἀντιφυσιολογικά καὶ ἀντιψυχολογικά ἐκφυλιστικὰ ἀποτελέσματα.

Οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι ἡ πραγματοποίησις τοῦ δημιουργικοῦ καὶ γενετησίου σκοποῦ τοῦ σεξουαλικοῦ ἐνστίκτου εἶναι τόσον πληρεστέρα, ὅσον ἡ ὑφὴ καὶ ἡ δομὴ τοῦ γάμου εἶναι τελειότερα καὶ ὅσον περισσότερον οὗτος ἔχει τὴν θεῖαν σφραγίδα καὶ εὐλογίαν.

Ἄλλὰ τὸ Μνημόνιον τοῦ περιεχομένου τοῦ Προγράμματος τῆς γενετησίου διαπαιδαγωγήσεως πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ περιλαμβάνῃ καὶ μερικὰ ἄλλα σημεία, τὰ ὁποῖα θὰ ὑπομνησθοῦν εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον μας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἐπισκόπου

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Α. ΨΑΡΙΑΝΟΥ

Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

(Πενηνταδύο ὁμιλίαι γιὰ τὴ θεία Λειτουργία.

Ἄσχι μόνο γιὰ τὸ λαό, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἱερεῖς).

Ἐκδόση Ἀποστολικῆς Διακονίας, σελίδες ιθ' + 438, δρχ. 650.

Βιβλιοπωλεῖο Δραγατσάνου 2 — Πλατεία Κλαυθμῶνος.

Γράφατε Ἰασιῶ 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλέφ. 722.8008.

14. Π. Μελίτη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 119.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΕΙΜΗΛΙΟΦΥΛΑΚΙΟΝ ΑΥΤΗΣ(*)

159. (Κωνσταντινούπολις 1836). *Δημητρίου Καλαθακίδου, μελέτη εἰς τὸ "Αγίον Πάσχα, περιέχουσα ἐξηγήσιν τῶν διορισμῶν τῆς ἑορτῆς ταύτης ἐρμηνείας τοῦ εὐρίσκον Αὐτὴν μετὰ τῶν περὶ Αὐτὴν, μόνον τοῦ ἔτους δοθέντος Πασχάλια παντοεινά. Παράρτημα καὶ παρεκβολάς. Ἐκδοσις πρώτη, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ κατὰ τὰ Πατριαρχεῖα Τυπογραφείῳ παρὰ Ἀ. Ἀργυράμμου 1836.*

Διαστάσεων 12X19. Σελ. 92. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

Χειρόγρ. σημειώσεις: «Ἱεροδιάκονος Παρθένιος Γεωργιάδης Σιατιστιεὺς 1880 ἐν Διδυμοτείχῳ Δεκεμβρίου 25, ἀφαιρῶ καὶ τῶδε εἰς τὴν Μονὴν Ζάβουρδας τοῦ Ἀγίου Νικάνορος».

160. (Βιέννη Ἀούστριας 1819). *Καλλιόπη Παλινοστοῦσα ἢ Περὶ Ποιητικῆς Μεθόδου. Πραγματεία φιλολογηθεῖσα τε καὶ ἐκπονηθεῖσα ἐπιμελῶς, καὶ ἐντάκτως, παρὰ τοῦ ἐν ἱεροῦσιν ἐλαχίστου Χαρισίου Δημητρίου Μεγδάνου τοῦ ἐκ Κοζάνης, πρὸς χρῆσιν καὶ ὠφέλειαν τῶν φιλομούσων Νέων τοῦ Γένους τῶν τὴν ποιητικὴν μετερχομένων καὶ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα, δαπάνη τοῦ Ἐπιμολογιωτάτου καὶ Φιλογενεσιῶτου κυρίου Δημητρίου Ἰωάννου Τακιατζῆ. Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀούστριας, ἐκ τῆς τυπογραφείας τοῦ Ἰωάννου Σνεϊρερ 1819.*

Διαστάσεων 12X19. Σελ. 336. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

161. (Παρίσι 1812). *Πραγματεία περὶ τῆς τῶν Ἑλληνηρικῶν στοιχείων ἐκφωνήσεως, ὑπὸ Ἀναστασίου Γεωργιάδου Φιλίππουπολίτου Ἱατροῦ καὶ Χειρουργοῦ τῆς ἐν Ἰέγγῃ Ἐταιρείας τῶν ὀρνυτολόγων τῆς ἐν Ἀλῆ τῶν τῆς φύσεως περιέργων καὶ τῆς Ἱατρικῆς Ἐταιρείας τῆς ἐν Παρισίοις Ἐταιροῦ Ἀντεπιστελλόντος. Ἑλληνιστὶ καὶ Λατινιστὶ φιλοπονηθεῖσα. Ἐπίτιλον ἐπίγραμμα: «Ἄλλ' ἢ μ' ἐλέγγειν, ἦν τι μὴ καλῶς λέγω, ἢ τοῖσιν εὐλεχθεῖσι συγχωρεῖν λόγοις». (Ἐθρπ. ἐν Ἰππολ. σι. 298 - 299). Ἐν Παρισίοις παρὰ Δεβουρῶν πατρὶ καὶ υἱῶ τῆς Καισαρικῆς βιβλιοθήκης, βιβλιοπώλαις ἐν τῇ ἀγνιᾷ τῇ καλουμένῃ SETPENTE Νο 7. Ἐν*

Βιέννῃ τῆς Ἀούστριας παρὰ Φ. Ι. Σχαλδάχερ ἐν Δειψία, παρὰ Π. Ι. Βέσσων 1812.

Διαστάσεων 12X19. Σελ. 192. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

162. (Δειψία 1802). *Νικηφόρου Καλλιόστου τοῦ Ξανθοπούλου περὶ συστάσεως τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ὑπερφυῶς τελεσθέντων θαυμάτων. Καὶ ὁ βίος τοῦ ἐν Ἀγίοις Κλήμεντος Ἀρχιεπισκόπου Βουλγάρων, συγγραφεὶς παρὰ τοῦ ἀγιοτάτου Ἀρχιεπισκόπου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς κυρίου Θεοφυλάκτου. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα. Ἐπιστολαί Ἀμβροσίου Ἱερομονάχου τοῦ Παμπέρεως. αἰθ'.*

Διαστάσεων 12X19. Σελ. 140. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

163. (Βιέννη 1797). *Τρόπαιον ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς πανοπλίας κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κοπερνίκου ἐν τρισὶ διαλόγοις. Φιλοπονηθὲν παρὰ τοῦ Διδασκάλου τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικῆς Σχολῆς, Σεργίου Μακροῦ. Ἐνεσὶ μὲν Δεσποικῆ τοῦ Μακαριωτάτου, Σοφωτάτου τε καὶ Ἀγιοτάτου Πατριάρχου τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ Πάσης Παλαιστίνης Κυρίου Κυρίου Ἀνθίμου, προτροπῇ δὲ καὶ φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ πανιερολογιωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου ἁγίου Βηθλεὲμ Κυρίου Κυρίου Πολυκάρπου ἤδη τύποις ἐκδοθέν, Βιέννῃ αἰθ' ἐκ τῆς τυπογραφείας Ἀντωνίου Πίχλερ.*

Διαστάσεων 12X19. Σελ. 88. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

164. *Τρόπαιον, δεῦτερον ἀντίτυπον τῆς ἰδίας ἐκδόσεως.*

165. (Ἐν Παρισίοις 1705). *Πρόδρομος Ἑλληνηκῆς Βιβλιοθήκης, περιέχων Κλαυδίου Αἰλιανοῦ τὴν Ποικίλην Ἱστορίαν, Ἡρακλείδου τοῦ Ποιτικῶ καὶ Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ τὰ Σωζόμενα, οἷς προσετέθησαν καὶ θραχεῖαι σημειώσεις, καὶ στοχασμοὶ αὐτοσχέδιοι περὶ τῆς ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ Γλώσσης, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμάδων παιδείας ἕνεκα τὴν ἑλλάδα φωνὴν διδασκομένην Ἑλλήνων. Ἐπίτιλον ἐπίγραμμα: «Ἀνθρωπος, παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχών, καὶ φύσεως εὐτυχοῦς, θειότατον ἡμερώτατόν τε ζῶων γί-*

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 182 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

γγεσθαι φιλεῖ· μὴ ἰκανῶς δὲ ἢ μὴ καλῶς τραφέν, ἀγριώτατον τῶν ὄσα φύει γῆ». (Πλάτων περὶ νομ. στ', σελ. 765). Ἐν Παρισίοις ἐκ τῆς τυπογραφίας Φιρμίνου Διδότου ΑΩΕ.

Διαστάσεων 12X19. Σελ. 425. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

166. (Βενετία 1679). Π α σ χ ἄ λ ι ο ν α ἰ ω ν ι ο ν, μετὰ καινῆς καὶ συνοπτικῆς μεθόδου πρόχειρον τοῖς πᾶσι, ἀρχόμενον ἀπὸ Χριστοῦ ἕτη ἀρχῆς καὶ λήγον ἕως εἰς ἕτη βρονθ'. Καὶ ἀφ' οὗ τελειώση πάλιν ἀρχίζει εἰς τὴν αὐτὴν ἰδίαν ἀρχὴν μόνον ἢ ἐχρορία παρέρχεται, τὰ δὲ ἄλλα πάντα μένουσιν ἀπαράλακτως, ὡς θλέπεις ἐστρωμμένα, νεωσι ἐξευρεθέν τε καὶ συντεθὲν παρὰ τοῦ ἐλλαβεστάτου ἐν ἱερῶσι κυρίου Μαιθαίου Τζιγάλα τοῦ Κυρίου. Περιέχον καὶ ἐωρολόγιον πάνν ὠραῖον καὶ ἐυκολώτατον. Ἐπι δὲ Σεληνοδόμιον συνομώτατον τὰ πάντα πρόχειρα τοῖς πᾶσι. Ἐνετίησι παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων ἀρχῆς. CON LICENZA DE SUPERIORI. Τυπογρ. σῆμα: Μέλισσα μετὰ τὰ ἀρχικά Ν. ΓΑ.

Διαστάσεων 16X22. Σελ. 110. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

167. (Χάλλη 1775). Ἀ π ό κ ρ ι σ ι ς Ὁ ρ θ ό δ ό ξ ο υ τ ι ν ό ς περὶ τῆς τῶν Κατολίκων δυναστείας καὶ τίνες οἱ Σχίσται καὶ Σχιματικοὶ καὶ Ἐσχισμένοι καὶ περὶ τῆς θαρβαρικῆς λεγομένης Οὐνίας καὶ Οὐνιτῶν. Ἐν Χάλλη 1775. Διὰ χειρὸς σημειοῦται: «Σύγγραμμα Νικηφόρου Θεοτόκη, ἀνετυπώθη τῷ 1851 ἐν Κερκύρα ὑπὸ Π. Φωκά καὶ τὸ 1853 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Βρετοῦ.

Διαστάσεων 12X19. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

Χειρογράφος σημειώσεις: «Βιβλίον μικρὸν ἀλλὰ περιεκτικώτατον ἐπιστημονικώτατον, θρησκευτικώτατον καὶ πάνν ὠφέλιμον, τῇ 28 ἀπριλίου 1871, Ὁ Κλαυδιουπόλεως Κλήμης». Ἄλλη, «Τῷ πανιερωτάτῳ Ἀγίῳ Κλαυδιουπόλεως Κυρίῳ Κλήμεντι τῇ 22 Ἀπριλίου 1871, ὁ ἱεροδιάκονος Μητροφάνης».

168. (Βιέννη 1785). Ἐ γ χ ε ι ρ ἰ δ ἰ ο ν τοῦ ἐν Ἰατροῖς σοφωτάτου Τισσότου, διαλαμβάνον περὶ τῆς τῶν πεπαιδευμένων τε καὶ ἄλλων ἀνθρώπων ὑγείας συντεθὲν μὲν εἰς τὴν γαλλικὴν, μεταφρασθὲν δὲ εἰς τὴν κοινοτέραν τῶ νῦν ἐλλήνων διάλεκτον μετὰ τινων ὑποσημειώσεων, παρὰ Κωνσταντίνου Μιχαῆλ τοῦ ἐκ Κασορίας τοῦ περὶ τὰ τῆς Ἰατρικῆς ἐνασχολουμένου μαθήματος. Ἐν Βιέννη ἀρπε' ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Ἰωσήπου τοῦ ΒΑΟΥΜΑ-Ι-ΣΤΕΡΟΥ.

Διαστάσεων 12X20. Σελ. 207 καὶ 13 ἄ.ἄ. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

169. (Βενετία 1810). Τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰ ω ά ν ν ο υ Ἀ ρ χ ι ε π ι σ κ ό π ο υ Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ο υ π ό λ ε ω ς τοῦ Χρυσοστόμου, Ἀ γ ο ι π ε ρ ἰ Ἰ ε ρ ω σ ύ ν η ς ἕξ, διαλογικῶς συνφασμένοι παρ' αὐτοῦ, πρὸς τὸν ἐν Ἀγίοις Πατέρα ἡμῶν Βασίλειον Σελεγκίας, φίλον αὐτῷ γνησιώτατον, καὶ ὁμορφιον γενόμενον. Ἦδη δὲ μετενηνεγμένοι εἰς ἀπλήν φράσιν, παρὰ Δημητρίου Νικολάου Πάνου, τοῦ ἐκ Καλαρρεῖων καὶ εἰς τύπον ἐκδοθέντες δι' ἰδίας αὐτοῦ φιλοτίμου δαπάνης, πρὸς κοινὴν τῶν ἀδελφῶν ὠφέλειαν, ἐν δὲ τῷ τέλει προσειτέθη, καὶ ὁ εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα Κατηχητικὸς Λόγος τοῦ αὐτοῦ Πατρός. Ἐν Βενετία 1810 παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐκτὸς κειμένου καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου ἐπιπέλιδος εἰκῶν τοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου καὶ κάτωθεν αὐτῆς τὸ ἐπίγραμμα: «Παντοῖαν σὺ ἐκλύτρωσαι πονήσαντας κινδύνων, τῶν σῶν κἀναγνώστιας λόγων, ἀρχιθύτης ἡδύνων».

Διαστάσεων 14X21. Σελ. 178. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

170. (Βιέννη Ἀούστριας 1802). Ὁ ρ θ ό δ ό ξ ο ς Ὑ μ ν ω δ ό ς, ἦτοι ἱερὰ φιλοσοφία ἐν μέτροις Πινδαρικοῖς, ἐπιθεῖσα παρὰ Σ ε ρ γ ἰ ο υ Μ α κ ρ α ἰ ο υ, τύποις ἐκδοθεῖσα σπουδῆ τε καὶ συνδρομῇ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου ἁγίου Σεργῶν κυρίου κυρίου Κωνσταντίνου καὶ τῶν ἐυγενεστάτων καὶ φιλοχριστῶν Ἀρχόντων τε καὶ πραγματευτῶν τῆς περιφήμου καὶ θεοσηρῆκου ταύτης πόλεως Σεργῶν πρὸς κοινὴν τῶν φιλομούσων ὀρθοδόξων ὠφέλειαν. Ἐν Βιέννη τῆς Ἀούστριας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τυπογραφίᾳ Γεωργίου Βενδότη 1802.

Διαστάσεων 13X20. Σελ. 176. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

171. (Βιέννη Ἀούστριας 1810). Ἰ ω ά ν ν ο υ Δανιήλου Μ ε σ γ έ ρ ο υ, Ἰ α τ ρ ο φ ι λ ο σ ο φ ι κ ἠ Ἄ ν θ ρ ω π ο λ ο γ ἰ α μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ μετὰ προσθήκην τινῶν ὑποσημειώσεων ὑπὸ Ἀναστασίου Γεωργιάδου Φιλίππουπολίτου Ἰατροῦ καὶ Χειρουργοῦ, καὶ τῆς ἐν Ἰέννη ἐταιρείας τῶν ὀρυκτολόγων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν Ἀλῆ ἐταιρείας τῶν τῆς φύσεως περιέργων μέλους ἀντεπιστέλλοντος. Ἐν Βιέννη τῆς Ἀούστριας, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Γεωργίου Βενδότη, αωί'.

Διαστάσεων 11X16. Σελ. 139. Βιβλιοδεσία δεγματόδετος.

172. (Βιέννη Ἀούστριας 1812). Σ τ ο ι χ ε ῖ α τ ἦ ς Ἑ λ λ η ν ι κ ἦ ς Γ λ ώ σ σ η ς, οἷς προσειτέθησαν καὶ αἱ βιογραφίαι τῶν συγγραφέων. Ἐκδο-

θέντα εἰς τόμους τρεῖς, παιδείας ἕνεκα τῶν τῆν ἐλλάδα φωνῆν διδασκομένων Γραικῶν. Τ ό μ ο ς δ ε ύ τ ε ρ ο ς, τῆς δευτέρας κλάσεως. Ἐπίτιλον ἐπίγραμμα: «Ἱστορία ἐστὶ φιλοσοφία ἐκ παραδειγμάτων». (Πολύβ. Διδασκαλία ἀρίστη Ξενοφ.). Ἐν Βιέννῃ Ἀούστριας ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἰω. Βαρθολ. Σβεκίου πρῶην Γ. Βενδῶτον. 1812.

Διαστιάσεων 12X20. Σελ. 429. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

Τ ό μ ο ς Τ ρ ί τ ο ς, τῆς τρίτης κλάσεως. Ἐπίτιλον ἐπίγραμμα: «Ἡ σοφία ἄρα πανταχοῦ ἐντυχεῖν ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους. οὐ γὰρ δήπου ἀμαρτάνοι γ' ἂν ποτέ τις σοφία, ἀλλ' ἀνάγκη ὀρθῶς πράττειν καὶ τυγχάνειν. ἐπειδὴ αὐτὴ μόνη τῶν ὄντων εὐδαίμονα καὶ εὐτυχῆ ποεῖ τὸν ἄνθρωπον». (Πλατ. Πρωτ. 22). Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀούστριας, ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἀντωνίου Χαίκοιυλ 1812.

Σελ. 466. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

Τ ό μ ο ς Τ έ τ α ρ τ ο ς τρίτης κλάσεως. Ἐπίτιλον ἐπίγραμμα: «Οὐδείς ἀνθρώπων οὐτ' ἔσεται, οὐτ' πέφυκεν ὅστις πᾶσιν ἀδῶν δύσεται εἰς αἰδέω οὐ δὲ γὰρ ὅς θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει, Ζεὺς Κρονίδης, θνητοῖς πᾶσιν ἀδεῖν δύναται» (Θέογνις). Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀούστριας, ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἀντωνίου Χαίκοιυλ 1813.

Σελ. 440. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

173. (Βασιλεία 1545). Κ α ι ν ῆ Δ ι α θ ῆ κ η. Πρὸ τοῦ Ἱεροῦ κειμένου προτιάσσεται τὸ Σύμβολον τῶν Ἀποστόλων, καὶ εἰς ἕτερον πίνακα ὁποῖα ἡ ἀληθινὴ πίστις τῶν Χριστιανῶν, ἤγουν

Ἡ Θεότης

Π α τ ῆ ρ	Υ ἱ ὶ ο ς	Π ν ε ῦ μ α ἅ γ ι ο ν
Θεός εἷς		Πρόσωπα τρία
Οὐσία μία		Ἐποστάσεις τρεῖς
Φύσις μία		Ἰδιότητες τρεῖς
Μορφή μία		Χαρακτήρες τρεῖς
Βασιλεία μία		Ἀρχαὶ τρεῖς
Δόξα μία		Δαμπρότητες τρεῖς
Δύναμις μία		Κυριότητες τρεῖς
Βούλησις μία		Ἐνέργειαι τρεῖς
Χάρις μία		Ἐπιγνώσεις τρεῖς
Πίστις μία		Ὁμολογίαι τρεῖς

Ἐκ τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου πληροφοροῦμεθα, ὅτι ἐντυπώθη ἐν Βασιλείᾳ παρ' Ἱερωνύμῳ Φροβενίῳ καὶ Νικολάῳ ἔτει θεογονίας αἴμμε'.

Διαστιάσεων 14X20. Σελ. 678. Βιβλιοδεσία ξυλοδεγματόδετος.

Χειρόγραφος σημείωσις: «1730 ἀναπαύθηκε ὁ μακαρίτης ὁ παπαχριστοφόρος ἐν μισοῖ μαρτίου 25 ἡμέρας τετράδι, ἐχηρημάτισεν ἡγούμενος χρόνους 16 καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔλαβεν τὴν ἡγουμενίαν ὁ παπαδαθίδ».

174. (Βασιλεία 1545). Ν έ α Δ ι α θ ῆ κ η - NOVUM TESTAMENTUM. Τυπογραφικὸν σῆμα: Ράβδος φερομένη ὑπὸ δύο χειρῶν, ἔχουσα ἐπὶ τῆς κορυφῆς πτηνόν εἰς τὴν ράβδον ἐλίσσονται δύο ὄφεις. Βασιλεία MDXLV. Πρὸ τοῦ Ἱεροῦ κειμένου ἀναγράφεται τὸ Σύμβολον τῶν Ἀποστόλων. Ἐκ τοῦ τέλους τοῦ Βιβλίου πληροφοροῦμεθα, ὅτι ἐντυπώθη ἐν Βασιλείᾳ παρὰ Ἱερωνύμῳ Φροβενίῳ καὶ Νικολάῳ ἐπισκοπῶ, ἔτει θεογονίας αἴμμε'.

Διαστιάσεων 14X19. Φύλλα α-β τετράδια καὶ σελ. 678. Βιβλιοδεσία δεγματόδετος.

175. (;). Β ί β λ ο ς - Π α λ α ι ἰ ἄ καὶ Ν έ α Δ ι α θ ῆ κ η, ἔκδοσις παλαιὰ δεγματόδετος, ἄνευ λοιπῶν στοιχείων.

176. (Βενετία 1538). Κ α ι ν ῆ Δ ι α θ ῆ κ η, εἰς δύο μέρη: α) Τέσσαρα Ἐδαγγέλια καὶ Πράξεις. VENETIIS PER JOAN ANTO DE NICOLINIS DE SABIO. EXPENFIS VERO MELCHIORIS SE ANNO MDXXXVIII. β) Τὰ ἐπίλοιπα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐν Ἐνετίαις πόνῳ μὲν καὶ δεξιότητι τοῦ Ἰωάννου Ἀντωνίου τοῦ Σαβίου, ἀναλώμασι δὲ τοῦ Μέλχιτορος τοῦ σέσσου ἔτει χιλιοσιῶ πεντακοσιοσιῶ τριακοσιῶ ὀγδόῳ.

Διαστιάσεων 7X10. Σελ. 616 καὶ 475. Βιβλιοδεσία ξυλόδετος μετὰ δεγματίνου περιβλήματος.

Χειρόγραφος σημείωσις: «Ἐν ἔτει ἐπίταξις χιλιοσιῶ τριακοσιῶ τριάκοντα, ἀπέθανεν ὁ μακαρίτης ὁ ἡγούμενος Κωνσταντῖος Ἱερομόναχος Ἰουνίου 8 1823 ἀπὸ ἐνοσάρχου οικονομίας, Δανιὴλ Ἱερομόναχος τῆς αὐτῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικάνορος».

177 (Βασιλεία 1562). Ν Ο V U Μ Τ Ε - S T Α Μ Ε Ν Τ U Μ G R A E C E E T L A T I N E D I L I G E N T I A D E S R O T E R A D E M E N D A T I B I M U Μ. Τυπογρ. σῆμα: Λέαντες. BASILIAE APUD NICOLAUM BRYLINEZ ANNO MDLXII.

Σελ. 780. Βιβλιοδεσία ξυλίγη μετὰ δεγματίνου περιβλήματος.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Γρεβενῶν ΣΕΡΓΙΟΣ

ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ*

Μακαριώτατε ἅγιο Πρόεδρε,
Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Πατέρες,

Θὰ ἀρχίσω τὴν ἀνάπτυξη τοῦ θέματος, πού ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μοῦ ἀνέθεσε καὶ εὐχαριστῶ θερμὰ γιὰ τὴν τιμὴ αὐτή, μὲ τοὺς λόγους πού, ἀρχίζοντας πρὸ ἡμερῶν ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Τζιαφέτας, Α' Γραμματεὺς τοῦ «Ἰδρύματος ἀντιμετωπίσεως Δημογραφικοῦ Προβλήματος» τὴν σχετικὴ εἰσήγησί του, στὴν αἴθουσα τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου, εἶπε:

Ἡ Ἑλλάδα γέρασε.

Ἡ Ἑλλάδα δὲν ἔχει τὰ παιδιά πού χρειάζεται.

Ἡ Ἑλλάδα μεγαλώνει στὴν ἡλικία, ἀλλὰ μικραίνει ὁ κόσμος της.

Ἡ Πατρίδα μας, ἀπὸ δεκαετίες, παρουσιάζει σημεῖα δημογραφικῆς παρακμῆς, πού ἀποδεδειγμένα ὀδηγοῦν σὲ φυλετικὸ ἀφανισμό. Γι' αὐτό, τὸ δημογραφικὸ μας πρόβλημα εἶναι θέμα ἔθνικὸ καὶ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθεῖ κατὰ προτεραιότητα.

Συγκεκριμένα, μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ζεῖ μιὰ ἔντονη δημογραφικὴ ἀλλαγὴ, ἡ ὁποία ἀπὸ δεκαετίας περίπου πῆρε τὴν μορφή μιᾶς πληθυσμιακῆς κρίσεως. Πρόκειται γιὰ μοναδικὸ φαινόμενο στὴν σύγχρονη ἑλληνικὴ ἱστορία, μὲ ἀνυπολόγιστες ἀκόμη ἔθνικες, οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς ἐπιπτώσεις. Γιὰ πρώτη φορά, ἀπὸ τότε πού ἰδρύθηκε τὸ νεοελληνικὸ κράτος καὶ σὲ περίοδο εἰρήνης ἡ χώρα μας, σύμφωνα μὲ τὰ ἐπίσημα στατιστικὰ δεδομένα, καταγράφει μιὰ ραγδαία κατάρρευση τοῦ πληθυσμοῦ της. Ἡ ὁποία στὰ τελευταῖα χρόνια γίνεται μὲ συνεχῆ ρυθμὸ ὑπογονιμότητας, κάτω ἀπὸ τὸ ἔσχατο ὄριο ἀντικαταστάσεως τῶν γενεῶν.

Σύμφωνα μὲ τὸν δείκτη γονιμότητας τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ ΟΗΕ, ἀπαιτοῦνται 2,1 παιδιά κατὰ γυναῖκα γιὰ τὴν ἀντικατάσταση τῶν γενεῶν. Ὁ μεταπολεμικὸς περιορισμὸς τῶν γεννήσεων πού ξεκίνησε ἀπὸ 25ετίας, ἄρχισε νὰ γίνεται ἀπειλητικὸς γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ταυτότητα ἀπὸ τὸ 1981. Κατέρχεται σὲ 2,09 παιδιά τὸ 1982, σὲ 1,94 τὸ 1983, σὲ 1,85 παιδιά τὸ 1985, ἔχοντας ἀκόμη πῖο ραγδαία πτώση τὸ 1986. Ἔτσι τὸ 2,48 πού ὑπῆρχε πρὶν 30 χρόνια ἔφθασε σήμερα τὸ 1,50. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἀπὸ νωρὴς ἄρχισαν οἱ ἀνη-

συχρητικὲς ἐνδείξεις. Ἀπὸ τὴν δεκαετία τοῦ '60, ὅπως γράφτηκε στὴν ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, στὴν ἔρευνα: «Δυσμενεῖς οἱ δημογραφικὲς μας προοπτικὲς».

Ἡ συστηματικὴ ἔκτοτε παρακολούθησι τοῦ πληθυσμιακοῦ μας προβλήματος, ἔδειχνε ὅτι ἡ πληθωρικὴ μας γεννητικότητα μετετράπη σὲ ἐλεγχόμενη καὶ μάλιστα μὲ τὸν πῖο πρωτόγονο τρόπο: τὴν ἐκούσια διακοπὴ τῆς κωήσεως, δηλ. τὴν ἔκτρωση. Στὸν ΠΙΝΑΚΑ ΕΠΙΒΙΩΣΕΩΣ ΑΝΑΨΕ ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΦΩΣ: πλησιάζουμε τὸ κατώτερο ὄριο ὑπογεννητικότητας. Ἦδη γίνεται λόγος γιὰ συλλογικὴ αὐτοκτονία. Καὶ ἡ μὲν ἔκταση τῆς δημογραφικῆς μας κρίσεως προσδιορίζεται ἀπὸ τὰ ἐπίσημα δεδομένα τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας, ἡ δὲ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάλυση τῶν δημογραφικῶν γεγονότων ἀπὸ τὴν βασικὴ κοινωνικὴ ἐπιστήμη, τὴν ἐφηρμοσμένη Δημογραφία.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, στὴ συνέδριά τῆς 7.12.1967 προειδοποιεῖ ὅτι τὸ Δημογραφικὸ μας πρόβλημα εἶναι θέμα ἔθνικὸ. Ὁ εἰσηγητὴς Ν. Λούρος τονίζει: «Ἐνῶ ὁ πλανήτης μας ἀγωνιᾷ πρὸ τοῦ κινδύνου τοῦ υπερπληθυσμοῦ, ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἡρώων καὶ τῶν σημερινῶν ταλαιπωρημένων ἀπογόνων τους, κινδυνεύει νὰ ἐξαφανισθεῖ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ἂν δὲν προταθεῖ, κάθε ἄλλης ἐπιδιώξεως ἡ μέριμνα γιὰ τὴν ἀναστολὴ τῆς πορείας πρὸς τὸν δημογραφικὸ γκρεμὸ».

Ὁ καθηγητὴς Βαλαώρας καὶ ὁ δημογράφος Πολύζος τὸ 1975 καὶ τὸ 1976 τονίζουν ὅτι ἡ ἀναπλαστικὴ μας ἰκανότητα πλησιάζει σὲ σημεῖο «μὴ ἐπιστροφῆς» μὲ κύριο μάλιστα αἷτιο, τὸν ἐκούσιο περιορισμὸ τῶν γεννήσεων.

Τὸ 1977 ἡ Ἑλληνικὴ Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ στὴν ἔκθεσί της στὴν Παγκόσμιαν Συνέλευση Γήρατος τοῦ ΟΗΕ, γράφει ὅτι ἡ Ἑλλάδα θὰ γίνει χώρα γερόντων.

Τὸ 1979, πού εἶχε χαρακτηριθεῖ ὡς ΕΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, βρῖσκει τὴν χώρα μας χωρὶς παιδιά. Τὸ Συνέδριον Μελέτης Ἑλληνικῶν Προβλημάτων καταλήγει ὅτι τὸ ὄξύ δημογραφικὸ μας πρόβλημα ὀφείλεται στὴν ἔλλειψη οἰκογενειακῆς πολιτικῆς. Ὁ Τύπος ἀνησυχεῖ. Ἡ «ΒΡΑΔΥΝΗ» μιλά γιὰ πληθυσμιακὴ Σαχάρα, καὶ τὰ «ΝΕΑ» γιὰ «ράτσα πού φθίνει». Γράφει τὸ «ΒΗΜΑ»: «Γιορτάζουμε σὰν ἀδελφίτες τὸ Ἔτος τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ ἀδιαφοροῦμε γιὰ τὴν ἡρωϊκὴ πολυτέκνη οἰκογένεια, γι' αὐτὴ ἔστω πού τύποις ἀπέμεινε, καὶ τοὺς περιγελοῦμε γιὰ τὴν ἀνοησία τους νὰ ἀραδιάζουμε

* Εἰσήγησις γενομένη ἐνώπιον τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου.

παιδιά — αὐριανοὶ στυλοβάτες τῆς ὀλιγάριθμης ράτσας μας».

Ὁ Γάλλος Πρωθυπουργὸς Ντεμπραὶ μᾶς προειδοποιεῖ: «Στὴν περίπτωση Ἑλλάδος - Τουρκίας τὸ πρόβλημα τοῦ ὑποπληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἶναι καίριο», γιατί ἡ Τουρκία ἔχει 7πλάσιο ρυθμὸ ἀυξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ ἐμᾶς.

Ἡδὴ ἡ ὑπαιθρος, ἡ «παιδομάνα» ποὺ τροφοδοτεῖ τὰ ἀστικά κέντρα, ἀπὸ 105.300 γεννήσεις τὸ 1956, ἔχει μόνον 57.000 γεννήσεις τὸ 1975. Οἱ δὲ ἠλικιωμένοι ἀπὸ 687.000 τὸ 1961, ἔφθασαν σὲ 1.200.000 τὸ 1980. Κι ὅμως, τὸν ἴδιο χρόνον οἱ ἐργάτες μας καὶ οἱ ἐπιστήμονές μας — νέοι φυσικά, ἐνισχύουν τὸ δυναμικὸ, ἐργατικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ, τῶν πλουσιῶν χωρῶν.

Παράλληλα μὲ τὴν ἐξωτερικὴ μετανάστευση καὶ ἡ ἐσωτερικὴ μετανάστευση μαστίζει τὴ χώρα. Ἡ Ἀθήνα ἔχει τὸ 40ο ο τοῦ πληθυσμοῦ ἔναντι 4ο ο ἄλλοτε. Τόσο ἡ ἀπογραφή τοῦ 1971 ὅσο καὶ τοῦ 1981, δίνουν καθαρὰ τὴν εἰκόνα τῆς συνεχιζομένης ἐθνικῆς αὐτοκτονίας καὶ τοῦ δημογραφικοῦ τέρατος, ἀφοῦ ἡ Ἀθήνα εἶναι ἡ πρωτεύουσα μὲ τὸν μεγαλύτερο ὑδροκεφαλισμὸ.

Τὸ 1980, πάλι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἐπανέρχεται μὲ μελέτες ποὺ δείχνουν πῶς:

1) Μέχρι τὸ 1922 ἡ ἔκτρωση καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς στείρωση εἶναι κύριο αἶτιο τῆς ὑπογεννητικότητας.

2) Ἀπὸ τὸ 1935, καίτοι ἀυξήθηκε ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας μας κατὰ 1.200.000 πρόσφυγες, ἀρχίζει νέος περιορισμὸς τῶν γεννήσεων, πάλι μὲ κύριο αἶτιο τὴν ἔκτρωση. Καὶ συνεχίζεται γιὰ χρόνια, ποὺ ἐπιτείνεται μὲ τὴν μετανάστευση 1.000.000 Ἑλλήνων στὴν Αὐστραλία, Καναδᾶ, Ρωσία, Δυτικὴ Εὐρώπη.

3) Παρ' ὅτι τὸ 1973 σταματᾷ τὸ μεταναστευτικὸ ρεῦμα λόγω τῆς διεθνοῦς οικονομικῆς κρίσεως καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν στὴν Ἑλλάδα, ἡ μείωση τῶν γεννήσεων συνεχίζεται, μὲ κύριο αἶτιο τὴν ἔκτρωση.

«Ἡ Ἑλλάς γηράσκει χωρὶς νὰ διδάσκεται», καταλήγει ὁ Ἄθαν. Κανελλόπουλος στὸ βιβλίο του «ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ» ποὺ ἀνακαλύπτει ὅτι εἴμαστε χώρα γερόντων. Οἱ πίνακές του εἶναι ἀποκαλυπτικοί:

Οἰκογένειες μὲ 3 παιδιά ὑπάρχουν	104.759
» » 4 » »	29.620
» » 5 » »	8.816
» » 6 » »	3.624
» » 7 » »	1.719
» » 8 » »	878
» » 9 » »	443
» » 10 » »	381

καὶ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι τὸ 1821 οἱ πολύτεκνοι ἀποτελοῦσαν τὸ 70ο ο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, τὸ 1912 - 13 στοὺς Βαλκανικοὺς τὸ 50ο ο καὶ στὸν Πόλεμο τοῦ 1940 τὸ 30ο ο. Τὸ 1940 εἴχαμε 165.000 οἰκογένειες μὲ παιδιά ἄνω τῶν 5 ἐτῶν, ἦτοι εἴχαμε 1.500.000 παιδιά μὲ πληθυσμὸ 7.344.860. Τὸ 1980 εἴχαμε μόνον 15.000 οἰκογένειες μὲ ἄνω τῶν 5 παιδιῶν, ἦτοι ἔχουμε 200.000 παιδιά, δηλαδὴ 1.300.000 παιδιά λιγότερα καὶ μὲ πληθυσμὸ 9.500.000.

Ὅπως διαπιστώνει ὁ Κανελλόπουλος, ἡ οἰκογένεια χάνει θαυμασίως τὴν θεσμικὴ τῆς ἀξία, γιατί ἡ ἐμπορευματοποίησι τῆς ἐργασίας τῆς γυναίκας ὑπονομεύει τοὺς κοινωνικοὺς τίτλους τῆς. Καὶ συμφωνεῖ μὲ αὐτὸ ποὺ ἀπήγγησε ὁ Ναπολέων στὴν Μαντάμ Στάελ, ὅταν τὸν ρώτησε: «ποιὰ γυναίκα θεωρεῖ πρώτη»; «Αὐτὴ ποὺ μᾶς δίνει τὰ περισσότερα παιδιά».

Ἄν καὶ αὐτὸ ἀκούεται κάπως παράταιρα γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, θὰ πρέπει νὰ ἀναθεωρήσουμε ἀντιλήψεις, λένε οἱ δημογράφοι μας. Καὶ νὰ παύσουμε νὰ θεωροῦμε τὴν πολυτεχνία δεῖγμα «ἀνευθυνότητας καὶ χαμηλῆς στάθμης», ἀλλὰ σὰν ἓνα θαῦμα, ποὺ ἂν ἐπανέλθει στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία θὰ μᾶς σώσει ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν δικαιολογητικὴ βάση τῶν δημογράφων, ἡ ἱστορία διδάσκει, ὅτι οἱ μεγαλύτερες πολιτικές, ἐπιστημονικὲς καὶ πατριωτικὲς φυσιογνωμίες ὑπῆρξαν πολύτεκνοι ἢ παιδιά πολυτέκνων.

Ὁ μεγάλος φυσικὸς Φραουνχόφερ ἦταν τὸ 10ο παιδὶ πολυτεχνικῆς οἰκογενείας, ὁ ἀστρονόμος Ἐγκε τὸ 8ο, ὁ πατέρας τῆς ἀναλυτικῆς χημείας Μπόουλις τὸ 14ο, ὁ Χαϊντελ τὸ 10ο, ὁ Βάγκνερ τὸ 9ο, ὁ Βέμπερ τὸ 9ο, ὁ Σοῦμπερτ τὸ 14ο, ὁ Κάντ τὸ 9ο, ὁ Β. Φραγκλίνος τὸ 16ο, ἡ Αἰκατερίνη τῆς Σιένα τὸ 25ο, οἱ ἀδελφοὶ Οἰδέσλεϋ τὸ 15ο καὶ τὸ 18ο, ἐνῶ ὁ Κέπλερ εἶχε 12 παιδιά, ὁ Γλάδστων 8, ὁ Ρ. Κένεντυ 11...

Στὸν τόπο μας, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Παλιγγενεσία, πολύτεκνοι ἢ παιδιά πολυτέκνων ἦταν ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ 1821. Ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε ἄλλα 11 ἀδελφία, ὁ πατέρας τοῦ Παπαφλέσσα ἔκανε 28 παιδιά (ἔζησαν τὰ 18), ὁ γενηαῖος Μακρυγιάννης γυῖος πολυτέκνου καὶ πατέρας 11 παιδιῶν, ὁ Ἄ. Διάκος καὶ ὁ Μ. Μπότσαρης (πολύτεκνος καὶ ὁ ἴδιος) παιδιά πολυτέκνων οἰκογενειῶν, ὁ Ἰ. Καποδίστριας γυῖος πολυτέκνου μὲ 11 παιδιά ὁ ἴδιος, οἱ Ἀνδρουτσος, Μουρούζης, Μαυροκορδάτος, Πετρόμπεης, Τζαβέλλας, Μιαούλης, Ζωσιμάδες, Κουντουριώτης, Ὑψηλάντηδες, Κανάρης, Δεληγιάννης κ.λπ.

Στὸν Μακεδονικὸ ἀγῶνα ὁ πρωτεργάτης τοῦ Στέφανος Δραγούμης εἶχε 11 παιδιά, ὁ Παῦλος Μελάς 10 καθὼς καὶ ὁ Σπύρος Σπυρομήλιος. Ὁ Ἐλευθέριος Βε-

νιζέλος 9ος γυιός πολυτέκνου με 9 παιδιά ὁ ἴδιος καὶ ὁ Βασιλιάς Κωνσταντῖνος 6, ὁ ἥρωας τῆς Πίνδου Κωνσταντῖνος Δαδάκης γυιός 10μελοῦς οἰκογένειας καὶ ἡ ἡρωϊκὴ μάνα Λέλα Καραγιάννη με 7 παιδιά.

Γράφει ὁ Γάλλος ἰατροφιλόσοφος BIOT: «Ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὶς στατιστικὲς πὼς τὰ παιδιά μᾶς πολυτέκνης οἰκογένειας γίνονται κατὰ κανόνα ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀνωτέρας ἠθικῆς ἀξίας... ἀληθινὸς πλοῦτος γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, γιὰτὶ μεταξύ τους βρίσκονται οἱ πιὸ ἐπίμονοι ἀναζητητές». Δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει αὐτὸ πὺν ὁ καθηγητῆς SAMULSON λέγει: «Ἡ κοινὴ πὺν οἱ γονεῖς νομίζουν πὼς ἔνα ἀγόρι καὶ ἔνα κορίτσι εἶναι ἀρκετά, εἶναι καταδικασμένη σὲ ἀφανισμό, γιὰτὶ τὰ 2 παιδιά κατὰ οἰκογένεια δὲν ἀρκοῦν πρὸς ἀντιστάθμιση ἐκείνων πὺν πεθαίνουν, μένουν ἄγαμοι ἢ δὲν τεκνοποιοῦν». Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας μᾶς εἰς Ἐγκύκλιόν τῆς πρὸς τὸν λαὸν μᾶς τὴν 14.10.1937 τονίζει μεταξύ ἄλλων: «Ἡ ἀποφυγὴ τῆς τεκνογονίας ζητᾶ νὰ καταστρέφει τὴν ἠθικὴ ἔννοια καὶ τὸν ὑψηλὸ σκοπὸ τοῦ γάμου... καὶ νὰ βλάψει ἀνεπανόρθωτα τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος, διὰ τῆς ἀραιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἀποφυγὴ τῆς τεκνογονίας ἀποτελεῖ παράβαση φυσικῶν καὶ παρακοῆ ἠθικῶν νόμων».

Τὸ 1981 ὁ Νικόλαος Λούρος ἐκφράζει στὸν Τύπο τὴν ἀγωνία του γιὰ τὴν ἑλληνικὴ οἰκογένεια καὶ τὴν λύπη του πὺν ἐπὶ 40 χρόνια δὲν κατώρθωσε νὰ πείσει τοὺς Ἑλληνας νὰ προστατεύσουν δύο παράγοντες: τ ἢ ν μ η τ ἔ ρ α κ α ἰ τ ὁ π α ἰ δ ἰ. Θεωρεῖ ὑπευθύνους τοὺς παιδίατρος καὶ τοὺς γυναικολόγους πὺν δὲν μπόρεσαν νὰ περιορίσουν τὸ ὑπ' ἀριθμ. ἔνα αἷτιο τῆς ὑπογεννητικότητας: τὴν ἔκτρωση καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς στέρωση. Ἡ σημερινὴ κατάσταση εἶναι ἀπελπιστικὴ. Ἡ πληθυσμιακὴ ὑπόσταση τῆς χώρας συγκλονίζεται γιὰ τρίτη φορὰ μέσα σὲ 2.500 χρόνια καὶ κάθε φορὰ με δάση τὴν δημογραφικὴ γήρανση. Σήμερα τὰ 4 ἀπὸ τὰ 10 γεωγραφικὰ διαμερίσματα τῆς χώρας μᾶς ἀριθμοῦν περισσότερους θανάτους ἀπὸ γεννήσεις, ἢ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ ἡ Εὐβοία (χωρὶς βεβαίως τὴν Πρωτεύουσα), ἢ Πελοπόννησος, τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ νησιά τοῦ Ἴονίου. Ἐὰν δὲ λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψη του ὅτι ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερα νὰ παρατηρεῖται ἔντονο μεταναστευτικὸ ρεῦμα ἀπὸ τὶς περιοχὲς αὐτὲς πρὸς τὴν Πρωτεύουσα, τότε κατανοεῖ ἀμέσως τὴν μεγάλη πληθυσμιακὴ υποβάθμιση τῶν ἀκριτικῶν αὐτῶν περιοχῶν.

Ὁ δημογράφος κ. Πολύζος γράφει: «Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τῶν θανάτων εἶναι συνέπεια τοῦ ἐκουσίου περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων. Ἐπεκτείνεται εἰς τὰ ὑπόλοιπα διαμερίσματα τῆς χώρας, δηλ.

στὸ σύνολο τῆς χώρας καὶ ἤδη ξεπερνᾶ τὰ θύματα τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Τὰ κενὰ πὺν δημιουργοῦνται, καλύπτονται ἀπὸ θρησκευτικὲς μειονότητες κατὰ σημαντικό μέρος: Μωαμεθανούς, Λομάκας καὶ ἐκείνους πὺν εἰσδύουν παράνομα, κάθε χρόνο στὴ χώρα μᾶς, με τὸν μαγδύα τοῦ ψευδοτουρίστα, τοῦ ψευδοπρόσφυγα καὶ με ἄλλες ιδιότητες, προερχόμενοι ἀπὸ χώρες τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ὅπου ἡ θρησκεία τους ἀπαγορεύει τὸν περιορισμὸ τῶν γεννήσεων. Δηλαδή με τριπλάσια γεννητικότητα πὺν πολλαπλασιάζονται κάθε 25-30 χρόνια, σὲ ἀντίθεση με μᾶς πὺν ἐλαττωνόμαστε.

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1985 ἡ Ἑταιρεία Δημογραφικῶν Μελετῶν προειδοποίησε: «Σύντομα ἡ Βαλκανικὴ θὰ μείνει χωρὶς Ἑλληνας». Πράγμα ἀναπόφευκτο, ἀφοῦ εἴμαστε πρῶτοι σὲ ὑπογεννητικότητα. Ὁ παγκόσμιος πληθυσμὸς αὐξάνει κατὰ 2ο, ἢτοι 5 φορές ταχύτερα τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ὁ Βαλκανικὸς κατὰ 2,5-3ο ο. Οἱ γείτονές μᾶς δηλ. πὺν ἀποκοτῶν 5-6 παιδιά (1,5 ἐμεῖς), θὰ διαπλασιασθοῦν σὲ 28 χρόνια, ἐνῶ ἐμεῖς σὲ 230, ἀν φυσικὰ τὰ πράγματα βελτιωθοῦν.

Ἔτσι: τὸ 2.000 θὰ εἴμαστε ἐμεῖς 11 ἑκατομ., ἢ Τουρκία 95, ξεπερνώντας κατὰ 30 ἑκατομ. τὴν Γαλλία, τὴν Ἀγγλία, τὴν Ἰταλία, τὴν Δυτ. Γερμανία.

Τὸ 2.000 θὰ ἔχουμε 1.877.000 νέους, ἢ Τουρκία 20.688.000.

Τὸ 1985 εἴχαμε 140.000 γεννήσεις, ἢ Τουρκία 1.500.000.

Ἀξίζει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα εἴμαστε οἱ Ἑλληνας 30 σὲ 1.000 κατοίκους τῆς γῆς. Τὸ 1928 ἀντιπροσωπεύαμε τὸ 3ο ο τοῦ παγκοσμίου πληθυσμοῦ, τὸ 1972 τὸ 2ο ο καὶ τὸ 2000 θὰ ἀντιπροσωπεύουμε τὸ 1,5ο ο.

Στὸν Βαλκανικὸ χῶρο τὸ 1920 εἴμαστε τὸ 20ο ο, τὸ 1985 εἴμαστε τὸ 8,5ο ο καὶ τὸ 2000 θὰ εἴμαστε τὸ 7,3ο ο... Ἔτσι εἴμαστε πρῶτοι σὲ γεροντισμὸ.

Τὸ 2000 θὰ ἔχουμε 2.000.000 γέρους. Δηλαδή ὁ 1 στοὺς 4 θὰ εἶναι ἄνω τῶν 60 χρόνων, ἢτοι οἱ τρεῖς θὰ τρέφουν τὸν τέταρτο, ἐνῶ τὸ 2050 ἢ μία στὶς τρεῖς γυναῖκες θὰ εἶναι ἄνω τῶν 65 ἐτῶν. Εἴμαστε πρῶτοι στὴν Εὐρώπη σὲ βρεφικὴ θνησιμότητα, ἔχουμε τὴν χαμηλότερη δημογραφικὴ πυκνότητα στὴν Εὐρώπη. Εἴμαστε 66,4 κάτοικοι κατὰ τ.χ. Ἄν μάλιστα ἐξαιρεθοῦν οἱ ἀστικές περιοχὲς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἢ πυκνότητα εἶναι μόνο 44 κάτοικοι ἀνὰ τ.χ. Ἄν εἴχαμε τὴν πυκνότητα τῆς Γαλλίας θὰ εἴμαστε 12 ἑκατομ. Ποτὲ σὲ καιρὸ εἰρήνης δὲν εἴχαμε τόσο χαμηλὸ δημογραφικὸ δείκτη, ὁ ὁποῖος στὰ χρόνια μᾶς κατέβηκε κάτω ἀπὸ τὸ ἔσχατο ὄριο ἀντικαταστάσεως τῶν

Η ΕΚΛΟΓΗ, ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΝΘΡΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΡΤΗΣ κυρίου ΙΓΝΑΤΙΟΥ

Με ψήφους κανονικάς τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξελέγη Μητροπολίτης τῆς χηρευούσης Μητροπόλεως Ἀρτης ὁ μέχρι τότε Ἱεροκλήρυξ αὐτῆς ἀρχιμ. κ. Ἰγνάτιος Ἀλεξίου (15 Νοεμβρίου 1988).

Ἡ εἰς ἐπίσκοπον χειροτονία του ἐγένετο τὴν 21ην Νοεμβρίου 1988 ὑπὸ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ, συμπαραστατουμένου ὑπὸ δώδεκα Σεβ. Μητροπολιτῶν. Κατὰ τὴν χειροτονίαν του, ὁ νέος Μητροπολίτης ἐκφώνησε τὸν κατωτέρω χειροτονητήριο λόγον:

Μακαριώτατε,

Καθὼς τὴν ἱερῆ αὐτῆ στιγμή εὐρίσκομαι μπροστά σὸ Ἅγιο καὶ φοβερὸ θνισαστήριο, γιὰ νὰ λάβω ἀπὸ τὰ τίμια χέρια Σας τὸν τρίτο βαθμὸ τῆς Ἱερωσύνης «φρόνω συνέχομαι καὶ τρέμω παρίσταμαι, ὁρῶν Θεοῦ πρὸς ἐμὲ συγκατάθεσιν». Μὲ εὐγνώμονα ψυχὴ καὶ «ἐν εὐχαριστίᾳ πολλῇ» ἀναφωνῶ, μετὰ τοῦ ψαλμοδοῦ «ἐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον καὶ πάντα τὰ ἐντὸς μου τὸ ὄνομα τὸ Ἅγιον αὐτοῦ» (Ψαλμ. ΡΒ' 1). «Ἐἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον...».

Μακαριώτατε,

Μὲ βαθειὰ εὐγνωμοσύνη ἐκφράζω τὶς θερμὲς εὐχαριστίες μου πρὸς τὴν πολυσέβαστο Μακαριότητά Σας, καθὼς καὶ πρὸς τὴν σεπιτὴ χορεία τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν, διότι μὲ τὴν τιμία καὶ κανονικὴ ψήφο Σας μὲ καλεῖτε νὰ συνεχίσω καὶ ὡς Ἐπίσκοπος τὴν ἱερατικὴ μου διακονία στὴν Ἱερά Μητρόπολη Ἀρτης. Στὴν ἱστορικὴ αὐτῆ Μητρόπολη τὴν ὁποία ἐλάμπρυναν μεγάλες μορφές, ὅπως ὁ Ἰγνάτιος ὁ Οὐγγροβλαχίας, ὁ Σεραφεῖμ ὁ Ξενοπούλου κ.ἄ. καὶ τὴν ὁποία, Μακαριώτατε, θεοφιλῶς ἐποιμάνετε ἐπὶ ἐννέα συναπτά ἔτη (1949 - 58) στὴ δύσκολη ἐκεῖνη μεταπολεμικὴ περίοδο, ἀφοῦ πρῶτα δώσατε, μαζί μὲ τὸν

εὐγενικὸ λαὸ τῆς, μεγάλους ἐθνικοὺς ἀγῶνες, γιὰ τοὺς ὁποίους οἱ Ἀρτινοὶ μέχρι σήμερα οἶς θυμούνται μὲ ὑπερηφάνεια.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ἀκόμη εὐγνωμόνως νὰ μνημονεύσω, τὴν ἅγια αὐτῆ ὥρα, τοὺς δύο μακαριστοὺς Ἱεράρχες τὸν Ν. Σμύρνης Χρυσόστομο, πὸν μὲ τὶς εὐχὲς Σας, Μακαριώτατε, ὡς Μητροπολίτης Ἀρτης πὸν εἴσασιε ἴοιτε, μὲ προσέλαβε σὸ Οἰκοτροφεῖο καὶ μὲ δοήθησε στὰ πρῶτα θήματα τῆς πνευματικῆς μου ζωῆς. Καὶ τὸν μακαριστὸ ἐπίσκοπό μας Ἰγνάτιο τὸν Γ', τὸν εὐλογημένο καὶ χαριτωμένο, ἅγιο ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴν ἀνεκτίμητη προσφορὰ του σ' ἐμένα. «Ἀναπαύσει, Κύριος ὁ Θεός, τὰς ψυχὰς αὐτῶν».

Εὐχαριστῶ τὸν σεβαστὸ μου πνευματικὸ π. Ἰάκωβο, Μητροπολίτη Ἀργολίδος, πὸν ἐπὶ τρεῖς δεκαετίες μὲ καθοδηγεῖ καὶ μὲ στηρίζει στὴν «ἐν Χριστῷ ζωὴ μου».

Εὐχαριστῶ τοὺς προσφιλεῖς καὶ θεοφιλεῖς γονεῖς μου, τὰ ἀδελφία μου, τοὺς διδασκάλους καὶ καθηγητὲς μου καὶ ἄλλους ὅσοι, μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο, μοῦ συμπαραστάθηκαν καὶ μὲ δοήθησαν στὴν πορεία τῆς ζωῆς μου...

Γεμᾶτες φόβο καὶ δέος οἱ στιγμὲς αὐτὲς δὲν ἐπιτρέπουν ἀπλοσιεύσεις καὶ ἀναλύσεις. Γιατί, πράγματι, εἶναι μεγάλη καὶ φοβερὴ ἡ ἐπισκοπικὴ διακονία, ἀφοῦ ὁ ἐπίσκοπος, κατὰ τὸν ἅγιον Ἰγνάτιο τὸν Θεοφόρον εἶναι «τύπος τοῦ Πατρὸς» (Ἰγν. πρὸς Τρολ. ΙΙΙ, 1) «εἰς τόπον» καὶ «εἰς τύπον Θεοῦ» (Ἰγν. πρὸς Μαγνησ. VI, 1). Τὸ ἔργο του δὲν εἶναι ἀπλῶς ἀνθρώπινο, ἀλλὰ θεανθρώπινο. Ὁ Ἐπίσκοπος, ὅπως τονίζει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, εἶναι «ὄργανον Θεοῦ τεταγμένον εἰς τὸ πτεροῦσαι ψυχὰς, ἀρπάζουσι κόσμον καὶ δοῦναι Θεῷ, εἰσποῖσαι τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις καὶ Θεὸν ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον».

Τὸ ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα, μᾶς λέγει ὁ Ἱερός Χρυ-

γεγεῶν, πὸν ὅπως καὶ πῶς πάνω εἶπαμε, εἶναι 2,1 παιδὶ κατὰ γυναῖκα, ἐνθ' εἴμαστε περίπου σὸ 1,5.

Ἄς μὴ μᾶς διαφεύγει ὅτι ἡ ποιοτικὴ ἀνοδος τῆς κοινωνίας ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν ποσοτικὴ αὐξηση τῶν μελῶν τῆς. Ὅλοι οἱ δημογράφοι συμφωνοῦν ὅτι οἱ μεγάλες στιγμὲς τῶν πολιτισμῶν ἀντιστοιχοῦν πάντα σὲ φάσεις δημογραφικῆς εὐρρωστίας καὶ πῶς κανένας λαὸς

δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὸ προσκήνιο τῆς ἱστορίας σὲ περίοδο δημογραφικῆς ἀνόδου. Π.χ. Ἡ Ρωμαϊκὴ καὶ ἡ Ἀγγλικὴ Αὐτοκρατορία. Ἡ πτώση τους ἄρχισε ὅταν ἡ κοινωνία τους ἔφθασε σὲ δημογραφικὴ πτώση καὶ διαφορὰ.

(Συνεχίζεται)

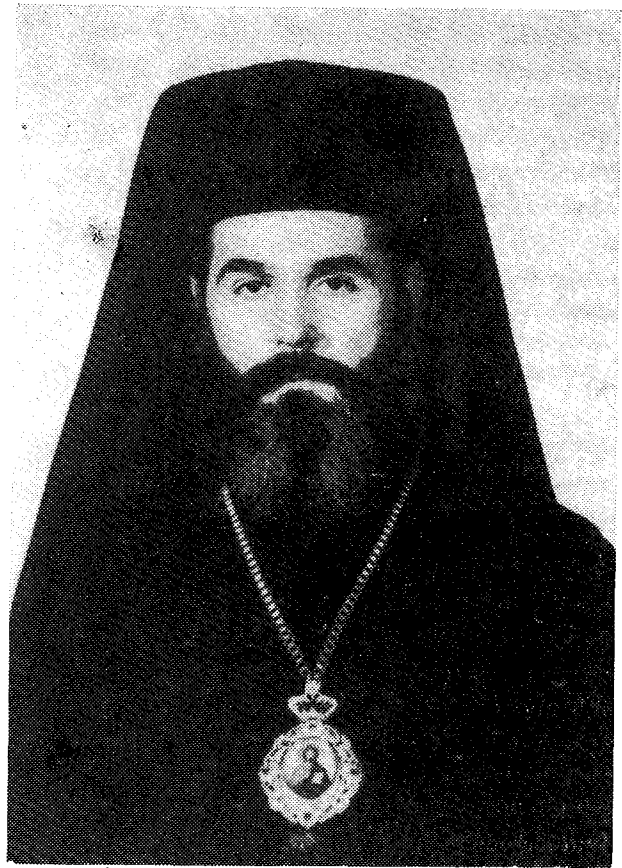
† Ὁ Θῆρας ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

σοστόμος «οὐκ εἰς ἐξουσίαν φέρει, οὐκ εἰς ὕψος ἐπαίρει, οὐ δεσποτεῖαν παρέχει...». Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης δηλώνει γι' αὐτό, ὅτι «ἔργόν ἐστιν, οὐκ ἄνεσις, φροντίς, οὐ τρυφή, λειτουργία ὑπεύθυνος, οὐκ ἀρχὴ ἀνεξέταστος, πατρικὴ κηδεμονία».

Δικαίως λοιπὸν ὁ Ἀποστ. Παῦλος θέλει τὸν Ἐπίσκοπο «ἀνέγκλητον εἶναι ὡς Θεοῦ οἰκονόμον, μὴ ἀυθάδῃ, μὴ ὀργίλον, μὴ πόρον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, σώφρονα, δίκαιον, ὄσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδασχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν» (Τίτ. α' 7-9).

Στὴ σιωπὴ ἀλλὰ καὶ στὴν προσευχὴ αὐτῶν τῶν ἡμερῶν προσπάθησα νὰ προσεγγίσω τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου. Ἡ ἀναγνωριστικὴ αὐτὴ πορεία τῆς αὐτοκριτικῆς μου προσέλησε φόβο καὶ δισταγμὸ. Γιατὶ ἐνωσα ἐντονα τὴν ἀδυναμία μου γιὰ ἕνα τόσο μεγάλο καὶ ὑψηλὸ ἔργο. Πιστεύοντας ὅμως ὅτι «οὐκ ἔχω Ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπιθεῖσαι ταῖς ἀσθενείαις μου» (Φιλ. δ' 15) καὶ ὅτι, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστ. Παῦλος «οὐχ ἱκανοὶ ἐσμεν ἀπ' ἐανῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς ἰκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους Καινῆς Διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ Πνεύματος» (Β' Κορ. 3,5), θαρρῶ καὶ ἐλπίζω καὶ ταπεινὰ ὑποτάσσομαι σὺν θέλημα τοῦ ἁγίου Θεοῦ, ἀποδεχόμενος τὴν κλήση καὶ ἐκλογή.

Σὰς παρακαλῶ, Μακαριώτατε, σεβάσμιοι Ἱεράρχες, ἀγαπητοὶ Συμπροεσβύτεροι καὶ Διάκονοι, ἐκλεκτὴ χορεία τῶν Ἱεροφαλιῶν, εὐσεβεῖς χριστιανοὶ καὶ ἀδελφοί μου Ἀρτινοὶ ποὺ συμπαρίστασθε στὴ μεγάλη αὐτὴ σιγμὴ τῆς ζωῆς μου, ἐνῶστε μαζί μου τὴν προσευχὴν σας πρὸς τὸν Πανάγαθο Κύριο, ὥστε νὰ μὲ ἐπισκιάσῃ πλουσίως ἡ θεία Χάρις «ἢ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα» καὶ «μὲ παρηγοῖα νὰ γνωρίσω τὸ μυστήριον τοῦ Εὐαγγελίου» (Ἐφεσ. σι' 19) σὺν ὅλον τὸν κόσμον. Νὰ σταθῶ μὲ εὐθύνη καὶ συνέπεια καὶ «μὴ ἀνάγνωσ τελεῶ τὰ ἅγια, μηδὲ τὰ ὑψηλὰ ταπεινῶς, μηδὲ ἀτίμως τὰ τίμια, μηδὲ χοϊκῶς τὰ τοῦ πνεύματος». Νὰ ἀγωνισθῶ «μὲ σπουδὴ, ὥστε νὰ παρουσιασθῶ σὺν Θεῷ δόκιμος, ἐργάτης ἀνεπαίσχυντος, ὀρθοτομῶν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας» (Β' Τιμ. 2,15). Νὰ κατορθώσω τέλος, διὰ τῶν προεσβειῶν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τοῦ ἁγ. πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου, τῆς Ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Θεοδώρας τῆς Βασιλίσσης Ἀρτης καὶ πάντων τῶν Ἁγίων «ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθη» καὶ νὰ τύχω τοῦ ἐλέους καὶ τῆς

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀρτης κ. Ἰγνατίος

ἀγάπης τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἐνθρόνισις τοῦ Σεβ. Ἀρτης κ. Ἰγνατίου ἐγένετο τὴν 4ην Φεβρουαρίου 1989 ὑπὸ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ, ἔλαβον δὲ μέρος κατ' αὐτὴν 17 Μητροπολίται.

Ὁ Σεβ. Ἀρτης κ. Ἰγνατίος ἐκφώνησε τὸν κατωτέρω ἐνθρονιστήριον λόγο:

Μακαριώτατε,
 Σεβασμία τῶν Ἱεραρχῶν χορεία,
 Τίμιο προεσβυτέριο,
 Κύριε Γενικὸ Γραμματεῖα τοῦ Ὑπουργείου Δημ.
 Τάξεως,
 Ἐντιμότητε κ. Νομάρχα,
 Ἐντιμότητοι κ. Βουλευτές,
 Ἐντιμότητε κ. Διοικητὰ τῆς 8ης Μεραρχίας,
 Ἐντιμότητε κ. Πρύτασι τοῦ Παν/μίου Ἰωαννίνων,
 Ἐντιμότητε κ. Διευθυντὰ τῆς Ἀστυνομίας,
 Ἐντιμότητοι Ἀρχοντες καὶ λοιποὶ ἐκπρόσωποι

τῶν Πολιτικῶν, Στρατιωτικῶν, Δικαστικῶν, Ἀστυνομικῶν καὶ Ἐκπαιδευτικῶν Ἀρχῶν,

Ἐδλογημένε καὶ πιστὲ λαὲ τοῦ Θεοῦ,

Αἰσθάνομαι πρωταρχικὴ καὶ ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσω τὴν ὥρα αὐτὴ εὐχαριστήρια δοξολογία καὶ ὕμνο εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Σωτήρα Χριστὸν καὶ Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας, πὺν μέσα στὴν ἄπειρη εὐσπλαγγία καὶ συγκαιθάσῃ Του με εὐλόγησε πλουσίως καὶ με ἀξιῶνει νὰ συνεχίσω καὶ ὡς Ἐπίσκοπος τὴν ἱερατικὴ μου διακονία στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Ἀρτις. Στὴν ἐκλεκτὴ καὶ εὐλογημένη αὐτὴ Μητρόπολη, τὴν ἀγαπημένη ἰδιαίτερη Πατρίδα μου, ὅπου γεννήθηκα, ἔζησα καὶ ἐργάσθηκα μέχρι σήμερα με τὴ Χάρη τοῦ Ἁγίου Θεοῦ.

Ἀποτελεῖ γιὰ μένα ἰδιαίτερη τιμὴ καὶ εὐλογία τὸ ὅτι ἄμεσοι προκατόχοί μου ὑπῆρξαν ὁ νῦν Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, ὁ ὁποῖος, καθὼς καὶ στὴ χειροτονία μου ἐτόνισα, ἐπὶ ἐννέα συναπτά ἔτη (1949 - 58) θεοφιλῶς ἐποίμανε τὴν Μητρόπολη αὐτὴ, ἀφοῦ προηγουμένως ἔδωσε, μαζί με τὸν εὐγενικὸ λαὸ τῆς, μεγάλους ἐθνικοὺς ἀγῶνες, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ μακαριστὸς Ἐπίσκοπός μας καὶ εὐλογημένος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Ἰγνατίος ὁ Γ', πὺν ἀπὸ τὰ χέρια του ἔλαβα τὸν πρῶτο καὶ δεῦτερο βαθμὸ τῆς Ἱερωσύνης καὶ εὐεργετήθηκα ποικιλοτρόπως.

Ὁ Θεὸς γνωρίζει ὅτι δὲν ἐπεδίωξα αὐτὴ τὴ θέση, οὔτε ἐφιλοδόχησα, οὔτε κατέφυγα σὲ ἀνθρώπινα μέσα. Με̄ θαθεῖα συναίσθηση καὶ πλήρη αὐτοσυνειδησία εἶπα: «τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω». Ἄς εἶναι εὐλογημένο τὸ Ὄνομά Του....

Ἀπὸ μικρὸς δέχθηκα πλοῦσια τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Οἱ προσφιλεῖς καὶ θεοφιλεῖς γονεῖς μου με̄ ἀνέθρεψαν με̄ αἱματηρῆς θυσίας καὶ ἐκαλλιέργησαν στὴν ψυχὴ μου τὴν ἀγάπη στὸ Θεὸ καὶ στὴν Ἐκκλησία Του. Τοὺς εὐχαριστῶ καὶ τοὺς εὐγνωμονῶ. Ἐδλογημένοι νὰ ῥναι.

Στὰ πρῶτα χρόνια τῆς μαθητικῆς γυμνασιακῆς μου ζωῆς ἔζησα πλοῦσια τὴ συμπαράσταση καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Μακαριώτατος, ὡς Μητροπολίτης Ἀρτις τότε, με̄ προσέλαβε στὸ Μαθητικὸ Οἰκοτροφεῖο, πὺν ὁ ἴδιος ἴδρυνε. Ἐκεῖ θρῆκα μεγάλη ὕλικὴ καὶ πνευματικὴ βοήθεια. Ἐνα χρόνο ἔζησα κοντὰ στὸ φλογερὸ π. Χρυσόστομο, τὸν μετέπειτα μακαριστὸ Ἐπίσκοπο Νέας Σμύρνης. Πολὸν ἐθέρημανε τὸν ἐφηβικὸ μου ἐνθουσιασμό.

Θὰ ἦταν μεγάλη μου παράληψη νὰ μὴ μνημονεύσω με̄ ἰδιαίτερη εὐγνωμοσύνη τὴν μακαριστὴ κωρὰ -

Λένην Καμενίδου, τὸ κνηγημένο ἐκείνο πουλὶ τοῦ Πόντου, με̄ τὸ ἀειτήσιο βλέμμα, τὴν μεγάλη ὑπομονὴ καὶ τὴν ἀδάμαστη θέληση, πὺν χάνοντας τὸ σύζυγό της καὶ τὰ πέντε παιδιὰ της σιάθηκε κοντὰ μας σὰ μάνα καὶ δούλεψε σκληρὰ γιὰ τὴν ἀνακαίνιση τοῦ Ἱ. Ναοῦ Φανερωμένης καὶ τὴν ἀποπεράτωση τοῦ Οἰκοτροφείου.

Στὴ συνέχεια ἀπῆλυσσα πλουσίως τὴν ἀγάπη, τὴν σιοργὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Πνευματικοῦ μου π. Ἰακώβου, νῦν Μητροπολίτου Ἀργολίδος. Ἐκεῖνος με̄ ἀεγέννησε ἐν Χριστῶν. Κοντὰ του ἀνδρώθηκα πνευματικὰ καὶ θρῆκα ἐπὶ τριάντα χρόνια σταθερὸ στήριγμα καὶ φωτισμένη καθοδήγηση.

Συγκινητικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ καλοσύνη, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συμπαράσταση ὄλων τῶν οεβασιῶν καὶ ἀγαπητῶν μου συμπρεσβυτέρων. Ἀδελφωμένοι καὶ ἀγαπημένοι καὶ ἐνωμένοι («ἐν Χριστῶ Ἰησοῦ») ἐργασθήκαμε καὶ συνεργασθήκαμε κάτω ἀπὸ τὶς εὐχῆς καὶ εὐλογίες τοῦ μακαριστοῦ καὶ ἁγίου Ἐπισκόπου μας Ἰγνατίου τοῦ Γ', ὁ ὁποῖος σίγουρα συμμετέχει στὴ σημερινὴ μας χαρὰ, πὺν με̄ τὶς προσευχῆς του ἀπολαμβάνουμε.

Ἐμεῖνα κοντὰ σας, ἀγαπητοί μου, μέχρι σήμερα. Φίλος, πατέρας καὶ ἀδελφός, προσφέροντας τὴν ταπεινὴ ἱερατικὴ μου διακονία. Ἐργάσθηκα με̄ ἀπλότητα, εἰλικρίνεια καὶ ἀγάπη. Ἡ δικὴ σας προθυμία καὶ καλὴ διάθεση, ὁ ζῆλος καὶ ἡ δεκτικότητα σας μοῦ ἔδιναν δύναμη γιὰ ἀγῶνα καὶ προσφορὰ.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἄκουσα με̄ συγκίνηση τὴν ὁμόθυχη φωνὴ σας νὰ με̄ καλεῖ, μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ Ἐπισκόπου μας Ἰγνατίου τοῦ Γ', νὰ συνεχίσω καὶ ὡς Ἐπίσκοπος τὴν διακονία μου στὴ Μητρόπολή μας. Πιστεύω ὅτι ἰώρα πλέον εἶναι καὶ ἡ κατάλληλη σιγμὴ νὰ ἐκφράσω πρὸς ὄλους σας, γιὰ πρῶτη φορὰ, τὶς θερμῆς εὐχαριστίες μου. Εὔχομαι νὰ σᾶς εὐλογεῖ ὁ Κύριος πάντοτε σὲ κάθε βῆμα τῆς ζωῆς σας.

Γνωρίζω τὸ ὕψος τοῦ λειτουργήματος τῆς Ἀρχιερωσύνης. Γνωρίζω ἐπίσης ὅτι οἱ δυνάμεις μου εἶναι λίγες καὶ ἀσθενικῆς γιὰ ἕνα τόσο μεγάλο καὶ ὑψηλὸ ἔργο. Ὡς ἄνθρωπος διστάζω καὶ δειλιάζω. Ὡς πιστὸς ὅμως θαρρῶ καὶ τολμῶ καὶ ταπεινὰ ὑποτάσσομαι στὸ βαρὺ σταυρὸ καὶ στὸ ζυγὸ τῶν νέων μου καθηκόντων. Ἐλπίζω στὴ χάρη καὶ στὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου, πὺν μίλησε γιὰ βαρὺ σταυρὸ, ἀλλὰ καὶ ἐλαφρὸ φορτίο γιὰ τὴν ὁδὴν καὶ τὴ θλίψη στὸν κόσμο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ νίκη καὶ τὸ θρίαμβο τῆς πίστεως, τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀρετῆς. Παραμένω λοιπὸν κοντὰ σας γιὰ νὰ ἐργασθῶ, ὡς τῶ Κυρίῳ ἔδο-

ξε), πρὸς δόξαν Αὐτοῦ καὶ τῆς Ἀγίας Του Ἐκκλησίας.

Στὴν ἐξαιρετικὴ καὶ κρίσιμη τούτη στιγμή, πὸν σηματοθεύει μιὰ καινούργια περίοδο τῆς ζωῆς μου δὲν θέλω νὰ δώσω τὴν ἐντύπωση ὅτι κάνω προγραμματικὰς δηλώσεις. Ὁ Ἐπίσκοπος ἄλλωστε δὲν εἶναι ἓνας «ἡγέτης», οὔτε ἓνας «κοινωνικὸς ἐργάτης» μὲ τὴ συννηθισμένη ἔννοια τοῦ ὄρου. («Ἀγγελοσ Κυρίου ἐστὶ» (Ἰω. Χρυσ.) «ὅτι οὐ τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὰ τοῦ πέμποντος ἀναγγέλλει» καὶ ἀποστολή του ἔχει «περῶσαι ψυχὴν, ἀρπάσαι κόσμον καὶ δοῦναι Θεῷ» (Γρηγ. Ναζιανζηνός). «Ὀλόκληρη ἡ ζωὴ του, ἡ παρουσία του, τὸ ἔργο του, ἀποτελοῦν τὴν πύλη, ἀπὸ τὴν ὁποία τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ «λόγος τοῦ Στανρῶ» (Α΄ Κορ. α΄ 18) διοχετεύεται στὴ συγκεκριμένη ἱστορικὴ στιγμή καὶ προσφέρεται δυναμικὰ καὶ λυτρωτικὰ σὶν ἄνθρωπον».

Ὁ Ἐπίσκοπος, κατὰ τὸν Ἅγιο Ἰγνάτιο τὸν θεοφόρο, εἶναι «εἰς τόπον» καὶ «εἰς τύπον Θεοῦ» (Ἰγν. πρὸς Μαγν. VI, 1). Εἶναι ἡ ὄρατὴ κεφαλὴ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας. Ὁφείλει γι' αὐτὸ νὰ μαθητεύει μὲ ταπεινώση σὶν λυτρωτικὸ λόγον τοῦ ἱεροῦ Ἐδᾶγγελίου καὶ νὰ διώκει μὲ συνέπεια, νὰ μένει πιστὸς στὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ «ἀκολουθεῖ σ' ἀγράριον» τοῦ «ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ». Αὐτὸ ἀποτελεῖ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐπιτυχία σὶν ἔργον του, γιατί, ὅπως τογίζει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ κληρικὸς γενικῶς καὶ περισσότερο ὁ Ἐπίσκοπος «καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον, εἶτα καθάραι σοφισθῆναι καὶ οὔτω σοφίαι γενέσθαι φῶς καὶ φωτίσαι ἑγγίαι Θεῷ καὶ προσαγαγεῖν ἄλλους, ἀγιάσθηναι καὶ ἀγιάσαι».

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ γίνεται φανερὴ καὶ κάποια θεμελιακὴ καὶ οὐσιαστικὴ ἀλήθεια, πὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθεῖ ἰδιαίτερα: ὅτι δηλ. χωρὶς τὸν Ἐπίσκοπον καὶ τὸν ἐφημέριον δὲν ὑπάρχει ἐκκλησιαστικὴ ζωή...

Ὁφείλει ἐπομένως ὁ Ἐπίσκοπος νὰ γίνεῖ ὁ «ποιμὴν ὁ καλὸς» (Ἰω. ι΄ 11) πὸν θὰ ἀγκαλιάζει ὄλους μὲ πνεῦμα ἀγάπης καὶ θυσίας. Στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχουν θέση οἱ διακρίσεις. «Ὅλοι θεωροῦνται ἀδελφοὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιον πατέρα, τὸν Θεόν. Ὁ κάθε ἄνθρωπος, λευκός, κίτρινος, μαῦρος, ἀριστερός, δεξιός, ἀναρχικός, γνωστὸς ἢ ἄγνωστος, συγγενῆς ἢ ξένος, φίλος ἢ ἐχθρός, ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι μιὰ ἀξία μοναδικὴ καὶ ἀσύγκριτη. Εἶναι πλασμένος «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ» καὶ φέρει μέσα του ψυχὴ ἀθάνατη «ὅπερ ἦς Χριστὸς ἀπέθανε» (Ρωμ. ιδ΄ 15). Ἡ μόνη διάκριση πὸν δικαιολογεῖται καὶ ἐπιβάλλεται εἶναι ἡ ξεχωριστὴ ἀγάπη καὶ τὸ

ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν πλανεμένο, τὸν πάσχοντα, τὸν ἐχθρό μας.

Στὴν ἀλήθεια αὐτὴ θεμελιώνεται τὸ ἐπαναστατικὸ καὶ μεγαλειώδες ἔργον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία χωρὶς νὰ καταφάσκει στὴν ἁμαρτία, στὴν πλάνη καὶ σὶν πρῶδος, διαλέγεται μὲ πνεῦμα ἀγάπης καὶ ἀγωνίζεται στὴν κρίσιμη, καταλυτικὴ καὶ ἀποκαλυπτικὴ ἐποχὴ μας, νὰ δεῖξει σὶν κουρασμένο ἄνθρωπον τὸν δρόμον τῆς μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς, νὰ τοῦ γνωρίσει τὸν αἰώνιον προορισμό του καὶ νὰ τὸν χειραγωγήσει στὴ δύσκολη, ἀνοδικὴ καὶ ἀγωνιστικὴ ἀγιαστικὴ του πορεία. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ θὰ συνεχίσω νὰ ἐργάζομαι, ὅπως καὶ μέχρι σήμερον, ἀφῆροντας τὸν ἑαυτὸ μου μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη σὶν ἔργον τοῦ Θεοῦ.

Λέγοντας αὐτὰ ἄς μὴ θεωρηθεῖ ὅτι παραθεωρῶ τὴν κοινωνικὴ διάσταση καὶ προσφορὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι κοινωνικὸς κοντὰ σὶν ἄνθρωπον καὶ ἰδιαίτερα ὁ πνευματικὸς καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης. Ὁ Χριστὸς σιάθηκε κοντὰ σὶς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων, σὶν φτώχεια, σὶν ἐγκατάλειψη, σὶν ἀρρώστια, σὶν θάνατο, σὶν ἀδικία, σὶν πόνο, σὶν δυστυχία. Ὅμως πρέπει νὰ τονισθεῖ ἐπίσης ὅτι τὸ βασικότερον θέμα σὶν κοινωνικὸ πρόβλημα, δὲν εἶναι τόσο οἱ βιοτικὲς ἀνάγκες, ὅσο καὶ ἂν φαίνονται πρωταρχικὲς καὶ σπουδαιότερες. Βαθύτερα εἶναι ἡ καρδιὰ τοῦ προβλήματος καὶ ἀπὸ αὐτὴ ξεκινᾷ τὸ κακὸ αἷμα, πὸν μολύνει τὴν κοινωνία. Εἶναι τὸ μικρὸ δένδρον τῆς ἀπιστίας, πὸν ὠριμάζει μέσα μας τοὺς καρποὺς τοῦ θανάτου, τὴν ἀδικία, τὴν ἐκμετάλληση, τὴν διαφθορά, τὸ ἔγκλημα. Τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα εἶναι σὶν βάθος του ἠθικὸ καὶ πρὸς τὰ κῆ πρέπει νὰ στρέφεται ἐπίμονα ἡ σκέψη καὶ ὁ ἀγώνας μας. Ὅπου ἡ πίστη, ἐκεῖ ἀγάπη. Καὶ ὅπου ἀγάπη, ἐκεῖ δὲν χρειάζεται νόμος. Ἐκεῖ βασιλεύει ἡ ἀλήθεια, ἡ δικαιοσύνη, ὁ ἀγιασμός.

Ἐνα ἄλλο μεγάλο καὶ βασικὸ χρέος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ σταθεῖ μὲ ἀυξημένο αἶσθημα εὐθύνης ἀπέναντι σὶν νεότητι. Τὰ παιδιά, οἱ νέοι καὶ οἱ νέες δοκιμάζονται σήμερον σκληρὰ. Ἡ ἐνοχὴ βαραίνει ὄλους μας. Ὅλοι μας καὶ κυρίως ὁ Ἐπίσκοπος ὀφείλει, μὲ ἀπλότητα καὶ εὐλικρίνεια, μὲ κατανόηση καὶ ἀγάπη, μὲ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή, νὰ πλησιάσει τοὺς νέους καὶ νὰ τοὺς βοηθήσει νὰ συνδεθοῦν μὲ τὸν «Νεοποιὸ Νέον», τὸν Ἰησοῦ Χριστό, πὸν εἶναι «ἡ ἀλήθεια, τὸ φῶς καὶ ἡ ζωή».

Ἀπὸ μαθητῆς τῆς Δ΄ Γυμνασίου θροῖσκομαι κοντὰ σὶν τοὺς νέους. Ὅμολογῶ ὅτι ὁ ἀνθορμητισμὸς τους, ἡ εὐλικρίνεια τους, ὁ ἐνθουσιασμὸς τους, ἡ ἀγωνιστικὴ

τητά τους ἀνανέωσαν καὶ τὴ δική μου ἀγωνιστικὴ διάθεση. Ἐξήσα τὸν ἔντονο προβληματισμὸ τους καὶ τὶς καιτὲς ἀνησυχίες τους. Εἶναι ἀλήθεια πὼς τὸ ὑλιστικὸ φρόνημα, ἢ παρεξηγημένη χειραφέτηση, ὁ εὐδαιμονισμὸς, ἢ δική μας συμβατικότητα καὶ ὀλιγωρία, ξεθωριάζουν μέσα τους τὶς ἠθικὲς ἀξίες καὶ τὰ ἰδανικά, καὶ σβήνουν τὴν φλόγα τῆς πίστεως. Ἐτσι ζητοῦν ὑποκατάστατα στὸν ἀνατολίτικο μουσικισμό, στὴν ἐξάλλη διασκέδαση, στὰ ναρκωτικά... Καιρὸς νὰ κάνουμε κάποια βήματα φιλίας καὶ ἀγάπης καὶ νὰ τοὺς προσφέρουμε αὐθεντικὴ τὴν ἀλήθεια τοῦ Ἐυαγγελίου.

Μία ἄλλη βασικὴ πλευρὰ τοῦ ἔργου τοῦ Ἐπισκόπου εἶναι ἡ οὐσιασματικὴ καλλιέργεια τῆς λατρευτικῆς συνειδήσεως τῶν πιστῶν. Διαφορετικὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνεται λόγος γιὰ διάλογο μὲ τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο. Ἡ θεία λατρεία εἶναι τὸ κέντρο τῆς ζωῆς τοῦ χριστιανοῦ. Εἶναι ἡ πηγὴ τῆς Χάριτος καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ. Μὲ τὸ μυστήριον τῆς θείας Ἐυχαριστίας, προπαντός, παίρνει ὁ πιστὸς τὴ δύναμη νὰ ζήσει καὶ νὰ μιλήσει γιὰ τὸν Θεό. Χωρὶς αὐτὸ δὲν ἔχει ζωὴ. Πνευματικὰ εἶναι νεκρὸς. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὁ Ἐπίσκοπος πρέπει νὰ στέκεται μὲ κατανόηση καὶ ἀγάπη κοντὰ στοὺς Ἱερεῖς καὶ μὲ πνεῦμα Θεοῦ νὰ καλλιεργεῖ τὸ σύνδεσμο τῆς ἐνότητος, βασικὰ παράγοντα γιὰ τὴν ἐκκλήρωση τοῦ λειτουργικοῦ καὶ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.

Βασικὸ ρόλο στὴν ἐμπέδωση τῆς θείας λατρείας καὶ τῆς οὐσιασματικῆς ἱεραποστολῆς παίζει ὁπωσδήποτε ὁ Μοναχισμὸς. Ὁ ἅγιος, ἀλλὰ καὶ τόσο παρεξηγημένος, αὐτὸς θεσμὸς τῆς Ἐκκλησίας μας... Οἱ Μοναχοὶ καὶ οἱ Μοναχές, οἱ εὐλογημένους αὐτὲς ψυχές, μέσα στὸ πνεῦμα τῆς σιωπῆς, τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς, προσεγγίζουν καλλιτέρα τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο. Ἀποτελοῦν γιὰ τὸν κόσμο μιὰ ἐγγύηση, παρηγοριὰ καὶ ἐλπίδα. Ὡς Μοναχὸς καὶ ἐγὼ θὰ σταθῶ κοντὰ τους μὲ κατανόηση, ἀγάπη καὶ πνεῦμα Θεοῦ.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ ἀπευθυνθῶ καὶ πρὸς ὄλους τοὺς τοπικοὺς φορεῖς καὶ παράγοντες κάποιων μιὰ φιλικὴ πρόταση. Βεβαίως κατανοῶ καὶ συμμερίζομαι τὴν ἰδιαιτερότητά τους καὶ τὸ ξεχωριστὸ τους ἔργο. Μποροῦμε ὅμως καὶ πρέπει ὅλοι μας, διατηρώντας ὁ καθένας μας τὴν ἰδιαιτερότητά του, νὰ συνεργασθοῦμε καὶ νὰ ἀντιμετωπίσουμε ἀπὸ κοινῶ πολλὰ καὶ ποικίλα θέματα πὸν ἀπασχολοῦν τὸν τόπο μας. Ἄρκει νὰ σπάσουν κάποιες προκαταλήψεις, ἐγωϊστικὲς τάσεις καὶ ὑπερβολικοὶ φόβοι, πὸν

ἐμποδίζουν ἐπικίνδυνα καὶ καταστρεπτικὰ τὴν κοινὴ προσπάθεια καὶ συνεργασία.

Παραλείπω νὰ ἀναφερθῶ ἐκτενῶς στὴν πλούσια θρησκευτικὴ, ἐθνικὴ, καλλιτεχνικὴ καὶ πολιτιστικὴ παράδοση καὶ κληρονομιά τοῦ τόπου μας. Μεγάλους μορφές, ἐκκλησιαστικὲς, πολιτικὲς, καλλιτεχνικὲς, ὀριοθετοῦν τὸ πλαίσιο τῆς μεγάλης μας αὐτῆς κληρονομιάς. Δακωνικὰ τοῦτο μόνο νὰ τονίσω, ὅτι εἶναι χρέος μας κοινὸ νὰ βαδίσουμε μὲ συνέπεια σὶ ἀχνάρια τους, γιὰ νὰ διατηρήσουμε τὴν ταυτότητά μας, τὴν φυσιογνωμία μας, τὸ ἦθος μας, τὴν πίστη μας, τὸν πολιτισμὸ μας.

Στὴ συνέχεια καὶ προτοῦ κλείσω τὴν ὀμιλία μου, ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ εὐσεβάτως νὰ εὐχαριστήσω τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, καθὼς καὶ ὅλη τὴ σεπτὴ χορεία τῶν Ἁγίων Ἱεραρχῶν, πὸν μὲ τὴν τιμία ψῆφο τους μὲ ἐξέλεξαν Ἐπίσκοπο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀρτης.

Ἐγγνωμόνως, ἐπίσης, Μακαριώτατε, ἐκφράζω τὶς θερμὲς εὐχαριστίες μου, διότι μὲ τιμήσατε σήμερα μὲ τὴν παρουσία Σας καὶ μοῦ δώσατε μεγάλη χαρὰ, καθὼς καὶ ὁ ὅλο τὸ λαὸ τῆς Ἀρτης, πὸν μὲ ἐγγνωμοσύνη πολλὴ ἐνθυμεῖται τὴν μεγάλη Σας προσφορὰ στὸν τόπο μας.

Ἐγγνωμόνως εὐχαριστῶ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας κ. Θεόκλητο, τοποτηρητὴ τῆς Μητροπόλεώς μας, γιὰ τὴν πολλὴ ἀγάπη καὶ τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον πὸν ἔδειξε τόσον σὲ μένα προσωπικά, ὅσο καὶ πρὸς ὄλους μας κατὰ τὴν περίοδο τῆς τοποτηρητείας του. Εἶναι ἀλήθεια δι φέρθηκε ἀπέναντί μας ὡς στοργικὸς πατέρας καὶ καλὸς ποιμένας.

Ἐυχαριστῶ τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτες, οἱ ὅποιοι ὑπεβλήθησαν σὲ μεγάλο κόπο γιὰ νὰ τιμήσουν, μὲ τὴν παρουσία τους σήμερα τὴν ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ τῆς ἐνθρονίσεώς μου.

Ἐυχαριστῶ ὄλους τοὺς σεβαστοὺς, ἀξιολύτους καὶ ἀγαπητοὺς ὀμιλητὲς, οἱ ὅποιοι μὲ τόσο ἐπαινετικὰ λόγια ἀναφέρθηκαν στὸ πρόσωπό μου. Ἡ ἀγάπη τους καὶ τὰ καλά τους λόγια ὀμολογουμένως αὐξάνουν τὸ χρέος καὶ τὴν εὐθύνη μου.

Ἐυχαριστῶ καὶ εὐλογῶ ὄλους σας, τοὺς ἀξιολύτους Ἀρχόντες καὶ τὸν φιλόχριστο καὶ εὐλογημένο λαὸ, πὸν τρέξατε στὴ χειροτονία μου καὶ σήμερα στὴν ἐνθρονίση μου γιὰ νὰ φωνάξετε μὲ τὸν συγκινητικὸ ἠπειρώτικο αὐθορμητισμὸ σας τὸ «ἄξιος». Σᾶς ὀμολογῶ ὅτι ἡ συμπαράστασή σας αὐτὴ μὲ γεμίζει χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμὸ, αἰσιοδοξία καὶ δύναμη, ἀπαραίτητα

ΕΚΛΟΓΗ, ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΝΘΡΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΛΗΜΝΟΥ κυρίου ΙΕΡΟΘΕΟΥ

Ὅπως εἶναι γνωστὸν ἢ ἐκτάκτως συνηθούσα κατὰ τὴν 15ην Νοεμβρίου π.ξ. Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐξελέξατο τῇ ἐπικλήσει τοῦ Παναγίου καὶ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος, ψήφοις κανονικαῖς, Μητροπολίτην τῆς ἀκριτικῆς Μητροπόλεως Λήμνου τὸν Πανσο. Ἀρχιμ. κ. Ἱεροθέον Γαρυφάλλον, Γραμματέα παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ.

Ἡ χειροτονία τοῦ ἐψηφισμένου νέου Μητροπολίτου Λήμνου κ. Ἱεροθέου ἐγένετο τὴν 22αν Νοεμβρίου π.ξ. εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν, προσεξάρχοντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ συλλειτουργούντων τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Κοζάνης κ. Διονυσίου, Κορίνθου κ. Παντελεήμονος, Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμου, Θεσσαλιώτιδος κ. Κλεόπα, Ν. Σμύρνης κ. Ἀγαθαγγέλου, Λαρίσης κ. Σεραφεῖμ, Ζακύνθου κ. Παντελεήμονος, Καρπενησίου κ. Νικολάου, Ἡλείας κ. Γερμανοῦ, Μηθύμνης κ. Χρυσόστομου, Φωκίδος κ. Ἀθηναγόρου, Διδυμοτείχου κ. Νικηφόρου, Μυτιλήνης κ. Ἰακώδου, Ἄρτης κ. Ἰγνατίου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Δωδώνης κ. Χρυσόστομου. Συμπροσευχήθησαν δὲ ἐν τῷ Ἱερῷ Βήματι οἱ Σεβ. Μητροπολίται Μεγάρων κ. Βαρθολομαῖος, Περιστερίου κ. Χρυσόστομος, Χίου κ. Διο-

νύσιος, Ναυπάκτου κ. Ἀλέξανδρος, Θήρας κ. Παντελεήμων, Ἀργολίδος κ. Ἰάκωβος, Διοκαισαρείας κ. Ἰάκωβος, Ἀξώμης κ. Πέτρος, οἱ Θεοφ. Ἐπίσκοποι Ροδοστόλου κ. Χρυσόστομος, Ἡλιουπόλεως κ. Θεόκλητος, καὶ οἱ καθηγηταὶ Πανεπιστημίου Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιος, κ. Εὐάγγελος Θεοδώρου, κ. Μάρκος Ὀρφανὸς καὶ κ. Παναγιώτης Μπούμης, πολλοὶ κληρικαὶ καὶ πλῆθος πολὺ πιστῶν, οἱ ὅποιοι κατέκλυσαν τὸν Ναὸν καὶ ἐξέσπασαν μὲ θύελλα ἐπευφημιῶν καὶ μὲ τὸ «Ἄξιος» καὶ «Ἵπεράξιος» ὑπὲρ τοῦ νέου Μητροπολίτου.

Ἡ ἐνθρόνισις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λήμνου κ. Ἱεροθέου ἐγένετο τὴν 19ην Φεβρουαρίου τρ. ξ. ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ τῆς Παναγίας Τριάδος ἐν Μυρίνῃ. Κατὰ πληροφορίας ἐκ τοῦ τοπικοῦ Τύπου, θριαμβευτικὴν ὑποδοχὴν ἐπεφύλαξεν ὁ Δημνιακὸς Λαὸς εἰς τὸν νέον Μητροπολίτην του, ὁ ὁποῖος ἀφίχθη εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τῆς νήσου μὲ ἀεροπλάνον διατεθὲν τιμῆς ἐνεκεν. Παρέστησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίται Κοζάνης κ. Διονύσιος, Μεγάρων κ. Βαρθολομαῖος, Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμος, Ν. Σμύρνης κ. Ἀγαθαγγέλος, Ἡλείας κ. Γερμανός, Κερκύρας κ. Τιμόθεος, Μηθύμνης κ. Χρυσόστομος καὶ Φωκίδος κ. Ἀθηναγόρας, ἐκπρό-

ἐφόδια γιὰ τὴν ἐπιτυχία μου σὶὸ δύσκολο ἔργο ποὺ ἀναλαμβάνω.

Τελειώνοντας, ἀδελφοί μου ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοί, παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω τὸν Πανάγαθο καὶ Φιλάνθρωπο καὶ δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα Κύριο, τὸν Ποιμένα καὶ Ἐπίσκοπο τῶν ψυχῶν, ὅπως διὰ τῶν προσβειῶν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου τοῦ Θεοφύρου, τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Θεοδώρας τῆς Βασιλίσης Ἄρτης, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Παρθενίου Ἐπισκόπου Ραδοθυζίου, τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Νεομάρτυρος Ζαχαρίου τοῦ ἐξ Ἄρτης, καθὼς καὶ διὰ τῶν ἰδικῶν σας προσευχῶν, μὲ στηρίζει καὶ μὲ καθοδηγεῖ σὶὸ δύσκολο ἔργο μου.

«Ἡ Χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶη μετὰ πάντων ἡμῶν».

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ὁ Σεβ)τος Μητροπολίτης Ἄρτης κ. Ἰγνατίος Ἀλεξίου ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1945 εἰς τὴν Καστανιὰ Ἄρτης ἀπὸ ἀπλοῦς καὶ εὐσεβεῖς γονεῖς. Τὰς Γυμνασιακὰς του σπουδὰς ἐπεράτωσε εἰς τὴν Ἄρταν, ὅπου καὶ διέμεγεν ὡς τρόφιμος εἰς τὸ Οἰκοτροφεῖον Ἀρρένων τῆς Ἱ. Μητροπόλεως. Τὸ 1964 εἰσῆχθη εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀπεφοίτησε τὸ 1969. Διάκονος ἐχειροτονήθη τὸ 1971 καὶ Πρεσβύτερος τὸ 1974 ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Μητροπολίτη Ἄρτης Ἰγνατίο τὸν Γ'.

Ἵπηρετήσεν ὡς Ἱεροκλήρυξ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἄρτης ἀπὸ τὸ 1971 ἕως τὸ 1988, ὅποτε καὶ ἐξελέγη Μητροπολίτης αὐτῆς.

Ἡ προσφορά του ὑπῆρξε μεγάλη κυρίως στὸν τομέα τῆς νεότητος (ὀμιλίαι εἰς τὰ Σχολεῖα, ἐξομολόγησι, Κατηχητικὰ Σχολεῖα, Οἰκοτροφεῖα, Κατασκηνώσεις), καθὼς καὶ εἰς τὸ κήρυγμα (γραπτὸ καὶ προφορικῶ).

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λήμνου κ. Ἰερόθεος.

σωποι ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ τῶν τεσσάρων ἀρχηγῶν, Στρατοῦ, Ναυτικοῦ, Ἀεροπορίας καὶ Ἀστυνομίας, ἐλθόντες ἐξ Ἀθηνῶν, αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ καὶ ὁ ἱερός κληρὸς τῆς Νήσου καὶ πλῆθος λαοῦ, οἱ ὅποιοι παντοιοτρόπως ἐξέφραζον τὸν ἐνθουσιασμόν των διὰ τὸν νέον Μητροπολίτην των.

Ὁ Πανος. Ἀρχιμ. Ἰγνάτιος Λάππας, Γραμματεὺς τῆς Ἱεράς Συνόδου ἀνέγνωσε τὰ ἐπίσημα ἐνθρονιστήρια κείμενα, Ἐγκύκλιον Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἐγγραφοὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κ. Δημητρίου καὶ Διάταγμα τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, διὰ τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζεται ὁ νέος Μητροπολίτης Λήμνου κ. Ἱερόθεος. Τελετάρχης ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἦτο ὁ Πανος. Ἀρχιμ. Δωρόθεος Πολυκανδριώτης, Γραμματεὺς παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ.

Θερμῆς καὶ συγκινητικῆς προσφωνήσεως πρὸς τὸν νέον Μητροπολίτην ἔγιναν ἀπὸ τὸν Σεβ. Τοποτηρητὴν Μηθύμνης κ. Χρυσόστομον, τὸν ἐκπρόσωπον τῆς Ἱεράς Συνόδου Σεβ. Μητροπολίτην Ἡλείας κ. Γερμανόν, τὸν

Δήμαρχον κ. Δ. Κσίμη, τὸν Ἐπαρχον κ. Σ. Μακρυγιάννη, τὸν ἐκπρόσωπον τῶν ἐκπαιδευτικῶν κ. Κ. Παπαδάκη, ἐκ μέρους τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπ. Ἐπίτροπον Πρωτ. Χαράλαμπον Σουπιόν, ἀπὸ τὸν μαθητὴν Ἰωάν. Κατερίνη ἐκ μέρους τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, τὸν Ἀρχιμ. κ. Φώτιον Νικολαΐδη ἐκ μέρους τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Παύλου Ἀθηνῶν, τὸν ἱατρὸν κ. Νικ. Στρόφαλην ἐκ μέρους τῆς ἐγορίας Ἀγίου Παύλου Ἀθηνῶν, καὶ τέλος ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Γέροντα Κοζάνης κ. Διονύσιον.

Τέλος μέσα σ' ἓνα ἀληθινὸ παραλήρημα ἐνθουσιασμοῦ τοῦ πλήθους ὁ νέος Μητροπολίτης ἐξεφώνησε ἐμπνευσμένον καὶ μεστὸν ἐνθρονιστήριον λόγον, διακοπτόμενος συνεχῶς ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα τοῦ λαοῦ καὶ τίς συνεχεῖς ἀντιφωνήσεις, «Ἄξιος», «Ἄξιος».

Μετὰ τὸ τέλος τῆς τελετῆς ὁ λαὸς ἔσπευδε σύσσωμος νὰ συγχαρῆ τὸν νέον Μητροπολίτην, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ 61ος τῆς Μητροπόλεως Λήμνου.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΒΑΘΗΡΙΟΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΛΗΜΝΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΕΡΟΘΕΟΥ

Ἱερώτατοι Πατέρες,

Ἐντιμότατοι Ἀρχοντες καὶ Πρεσβύτεροι τῆς Ἐκκλησίας (Πράξ. δ' 8),

Λαὸ τοῦ Κυρίου περιούσιε, Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί μου ἠγαπημένοι,

Ἐυλογημένον τὸ Πανάγιον Ὄνομα τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ οὕτως οἰκονομήσαντος τὰ κατ' ἐμὲ — νὰ γεννηθῶ ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν ἐκ τῆς εὐάνδρου Ἄνδρου, νὰ εἰσαχθῶ εἰς τὸν ἱερόν τῆς Ἐκκλησίας Κλήρον ὑπὸ διαπροποῦς ἐξ Ἄνδρου Ἱεραρχοῦ καὶ Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας, πολυσεβάστου μοι Γέροντος Μητροπολίτου Κοζάνης κ. Διονυσίου, νὰ σπουδάσω τὰ ἱερά γράμματα παρὰ τοὺς πόδας σοφῶν καὶ ἐναρέτων διδασκάλων, νὰ διακονήσω ὑπὲρ τὴν τριακονταετίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, νὰ ἀναδειχθῶ ὁ ἐλάχιστος ἐγώ, μεταξὺ ἐκλεκτῶν ἀδελφῶν, μὲ τὴν τιμίαν ψῆφον τῆς σεπιῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ χειροτονηθῶ Ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ καὶ διακεκριμένων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τέλος νὰ κατασταθῶ σήμερον Μητροπολίτης τῆς Θεοφρουρήτου ταύτης Ἐπαρχίας, πνευματικὸς ποιμὴν Λήμνου καὶ Ἀγίου Ἐδοισαίου.

Ἐὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διότι μὲ ἔφερε σήμερον ἐπὶ «πιερώγων ἀγγέλων» εἰς τὴν καθέδραν τῆς ἱστορικῆς ταύτης Ἱ. Μητροπόλεως καὶ παρίσταμαι ἐνώπιόν

σας, διὰ πρώτην φοράν, εὐλογῶν, ἀγιάζων καὶ εἰρηνεύων τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου Θρόνου, τὸν ὁποῖον ἀπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μέχρι σήμερον, ἐκλείσαν 60 μακάριοι καὶ ἀοιδίμοι Ἀρχιερεῖς.

Εἰς ἰ ε ρ ὀ ν λοιπὸν τόπον μὲ ἔφερε «ἢ Χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ σωτήριος» (Τίτ. Β' 11), ἱερὸν διὰ τὴν μακρὰν διὰ μέσου αἰῶνων πολλῶν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν του, ἀλλὰ τόπον ἱερὸν καὶ ἐθνικῶς διότι ἡ Λῆμνος γεωγραφικῶς εἶναι ἀκριτικὴ ἔπαλξις, ἢ ὁποῖα φυλάσσει τῆς πατρίδος γῆς τὰ ὅρια.

Μεγάλη ἢ τιμὴ ἀλλὰ καὶ ἡ εὐθύνη νὰ ὑπηρετῆ κανεὶς εἰς τὰς ἐπάλλξεις καὶ δὴ καὶ εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν νῆσον Λῆμνον, ὅπου αἱ καλλίνικοι δάφναι καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους αἱ αἶραι συνθέτουν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Πατέρες καὶ Ἀδελφοὶ ἦλθον πρὸς ὑμᾶς ὡς πνευματικὸς ποιμὴν καὶ Ἐπίσκοπος καὶ τῆς τιμῆς καὶ διακονίας ταύτης ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας περιβεβλημένος ἀπευθύνω τὸν πρῶτον λόγον πρὸς τὸ «μικρὸν ποιμνιον» τὸ ἐκλεκτὸν ὅμως καὶ εὐσεβές, εἰς τὸ ὁποῖον εὐδοκεῖ ὁ Θεός, καθὼς ἠὐδόκησεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πεντηκοστῇ.

Ἀπὸ τὸ Ἀροφόριον τῆς ψυχῆς τοῦ Ἐπισκόπου, ὡς τίμιος Ἄρτος πρὸς τὸ πεφιλημένον ποιμνιον του προσφέρεται «ἢ μαρτυρία Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἡ φράσις «μαρτυρία Ἰησοῦ Χριστοῦ» ἐκφράζει ὅλον τὸ μυστήριον καὶ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν πάντοτε εἶναι ζωὴ μαρτυρίας Ἰησοῦ Χριστοῦ «μαρτύριον τῆς ἀναστάσεως, δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ δόξα τῆς Ἐκκλησίας».

Μεγάλη ἢ τιμὴ καὶ ἡ εὐθύνη εἶναι νὰ κηρῦσσωμεν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ διὰ λόγον καὶ ἔργον, ὅσον τὸ δυνατὸν ἀνόθευτον καὶ καθαρὰν διὰ νὰ προσεγγίξῃ τὸν ἐνυπόστατον Θεῖον Λόγον.

Ἀναλογίζομαι τὸ δύσκολον ἔργον, τὸν Στανρόν, τὸν ὁποῖον αἶρει ἡ ἀρχιερατικὴ διακονία, διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν τοῦ ποιμαίνοντος καὶ τῶν ποιμαυμένων.

Ἐπίσκοπος - Ἐκκλησία - Χριστὸς καὶ κόσμος. Μὲ ἀπορίαν καὶ συνοχὴν καρδίας βλέπω τὸ σχῆμα τῶν λέξεων καὶ τὸν τύπον αὐτῶν. Πῶς εἰς τὴν παρούσαν ἐποχὴν (τὸ ἀπολωλὸς ζητήσω καὶ τὸ πλανώμενον ἐπιστρέψω καὶ τὸ συντριμμένον καταθήσω καὶ τὸ ἐκλείπον ἐνισχύσω καὶ τὸ ἰσχυρὸν φυλάξω καὶ ποιμάνω αὐτὰ (τὰ λογικὰ πρόβατα) μετὰ κριματός); (Ἰεζ. ΛΔ' 16).

Ἐνας νέος κόσμος ὑπάρχει εἰς τὴν ἐποχὴν μας

καὶ εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ὀρίσωμεν τὴν θέσιν καὶ τὸ ἔργον μας εἰς τὸν κόσμον αὐτόν. Πιστεύομεν ὅτι «νῦν κρείσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου. Ὅτι νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ἐκβλήθησεται ἔξω» (Ἰω. ιβ' 31). Καὶ πρέπει νὰ ἐκβληθῇ. Ἄλλως ἢ ὑποδούλωσις εἰς τὸν ἄρχοντα τούτου τοῦ σκότους καὶ τοῦ κακοῦ, θὰ εἶναι πλήρης καὶ ἡ ἐξαθλίωσις, ἡ ἐξαχρείωσις καὶ ἡ καταστροφή ὀλοσχερῆς. Βλέπομεν ὅλοι ὅτι σήμερα ὑπάρχει τόσος κνισιὸς καὶ τόση πρόκλησις, ὥστε κάθε τι τὸ παραδεδομένον νὰ ἀπορρίπτεται.

Ὅλα κατήντησαν λέξεις: ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐναλλάσσεται μὲ τὴν αἰσχροτέραν ἐκμετάλλευσίν του. Ἡ ἐλευθερία μὲ τὴν πλέον ἀδυσώπητον δουλείαν, πὸν εἶναι ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ δουλεία. Ἡ δικαιοσύνη μὲ τὴν ἀδικίαν. Ἡ ἀξιοπρέπεια μὲ τὴν ἄνισον μεταχείρισιν. Ἡ φιλία μὲ τὸ ἐκδικητικώτερον μῖσος. Ἡ αὐτοπεποίθησις μὲ τὴν χρεωκοπίαν. Ἡ νομιμοφροσύνη μὲ τὴν ἀνταρσίαν κατὰ τοῦ νόμου. Ἡ σεμνότης μὲ τὴν ἀνθάδειαν. Ἡ δικαία κρῆνῃ μὲ τὰ ὑποκριτικὰ συνθήματα. Ἡ ἀλήθεια μὲ τὸ ψεῦδος. Ἡ διαλεκτικὴ μὲ τὸ ὑπονομευτικὸν κήρυγμα. Ἡ τεχνολογία μὲ τὴν τεχνοκρατίαν. Ἡ τέχνη μὲ τὴν ἀσχημίαν. Ἡ ἀγνότης μὲ τὴν χυδαιότητα.

Μέσα εἰς τὸν στροβιλιζόμενον τούτον, ὅπου ἡ λογικὴ παραλογίζεται, ἡ ἀλήθεια διαστρεβλώνεται, ἡ φρόνησις περιφρονεῖται καὶ ἡ Ἐκκλησία γίνεται ἀφρημένη θρησκευτολογικὴ συζήτησις, ζῆ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος. Πῶς λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ καὶ συγκεκριμένονα οἱ Ὁρθόδοξοι πιστοὶ μας ἀντιδρῶν εἰς τὴν ἀπειλήν καὶ τὴν κατάραν αὐτὴν τῆς ἐποχῆς μας;

Ἡμεῖς μὲ κρείσιν συνειδήσεως, ἢ ὁποῖα μᾶς ἐπιβάλλει νὰ μὴ ἀποφεύγωμεν νὰ λάβωμεν θέσιν. Ἡ θέσις, τὴν ὁποῖαν λαμβάνωμεν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅτι δεῖ «πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. 6' 4).

Ἡ Ἐκκλησία προτεραιότητα δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ πρόβλημα τῆς σωτηρίας του, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐπανευρίσκει εὐτυχῶς, ὅτι ἀποστολὴ τῆς εἶναι νὰ σώξῃ, ὄχι νὰ κρίνῃ. Ὁ ἀρχηγός Της, Χριστός, τὸ ὀρίζει σαφέστατα μὲ τὰς λέξεις: «οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον» (Ἰω. ιβ' 47). Ἡ Ἐκκλησία εἶναι πάντοτε μακροθυμοῦσα καὶ σώζουσα. Σκέπεται πάντοτε ἐσχατολογικὰ καὶ ἐνεργεῖ σωτηριολογικὰ. Ἡ ἀποστολὴ τῆς εἶναι διακονικὴ, οὐδέποτε δυναστικὴ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἀποτύχῃ διοικητικῶς, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε γνωρίζει νὰ οἰκονομῇ τὰ ζητήματά της πρὸς τὸ συμφέρον πάντοτε τῶν χριστιανῶν της. Οἱ Πατέρες

(τῆς Ἐκκλησίας) ἀσφαλῶς δὲν εἶχον νόμους καὶ κανονισμούς, ἐγγώριζον μόνον τὸ οἰκονομεῖν τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας. «Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἦλθε ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός». Ἡ Ἐκκλησία λοιπὸν δὲν καταδιώκει καὶ δὲν καταδικάζει, δὲν μνησικακεῖ ἀλλὰ μακροθυμεῖ καὶ πάντοτε, ὅταν ζητηθῆ, συγχωρεῖ, εἶναι «ἢ μὴ θέλουσα τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέφαι καὶ ζῆν αὐτόν».

Εἰς μίαν ἱστορικὴν καμπήν, ὅπως εἶναι ἡ ἐποχὴ μας, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι γίνονται καθ' ἡμέραν σκληρότεροι καὶ πλέον ἀπάνθρωποι καὶ ζητοῦν μίαν ἐλπίδα, εἰς μίαν καμπὴν εἰς τὴν ὁποίαν αἱ νέαι γενεαὶ ἐπειδὴ δοφραίνονται, ὅτι εἰσέρχονται εἰς ἓνα ἀποπνικτικὸν κόσμον, θέλουν νὰ τὸν ἀνατρέφουν μὲ ἀνεπίτρεπτες ἐνέργειες καὶ τὸν ἀρνοῦνται καὶ καταφεύγουν εἰς τὰ ναρκωτικά, τὶς αὐτοκτονίες, τὶς παραθρησκείες κ.λπ. εἰς μίαν τοιαύτην ἐποχὴν ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἀκούσῃ τὸν μεγάλον πόνον τοῦ πληρώματός της, τοῦ κόσμου, καὶ νὰ γίνῃ τὸ στερέωμα καὶ ἡ καταφυγὴ του.

Οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοὶ δὲν σώζονται μόνον μὲ τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα καὶ αἱ κρίσεις τῶν λαῶν καὶ τῶν πολιτισμῶν δὲν ὑπερνικῶνται μόνον μὲ κοινωνικοπολιτικὰς μεταβολὰς, ἀλλὰ χρειάζονται πρῶτον μίαν ἀλλαγὴν ἐκ θαθέων, μιὰ ἀνακαίνισιν ἡθικὴν, τὴν ὁποίαν μόνον μιὰ ζωντανὴ Ἐκκλησία, μιὰ Ἐκκλησία δηλαδή, συνεχοῦς μαρτυρίας ἠμπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ.

Αὐτὴ τὴν στιγμήν θεθαίως δὲν διαμαρτύρομαι δημοσίως, οὐδὲ διαχωρίζω τὰς εὐθύναις μου. Ἐξομολογοῦμαι ἐν Ἐκκλησίᾳ καὶ πιστεύω ὅτι καὶ οἱ συνιεργοί μου, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης ὀδυνῶνται ἐν τῇ φλογὶ τῶν παρόντων δεινῶν τὸ αὐτὸ φρονοῦν. «Ἐξωθεν μάχαι ἔσωθεν φόβου».

Τὸ κύριον μέλημα λοιπὸν τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας θὰ εἶναι νὰ σώζῃ. Καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς πλευρᾶς τὸ ἱερατικὸν δυναμικὸν τῆς Ἱ. Μητροπόλεώς μας πρέπει νὰ ἀποδυσθῆ μὲ δύναμιν καὶ ἀποφασιστικότητα εἰς τὴν διακονίαν αὐτήν. Πιστεύομεν, ὅτι ἐὰν ἡ Ἐκκλησία μας ἐπηρεάσῃ τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων περισσότερο, διεισδύσῃ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον βαθύτερα καὶ θαυπέσῃ τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν σιοργικώτερα, θὰ ὑπάρξῃ ἐκκλησιαστικὴ ἀναγέννησις. Καὶ διὰ τοῦτο αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην μιᾶς νέας Πεντηκοστῆς. Αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην ἐνὸς «ἤχου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ» ὁ ὁποῖος νὰ ἔλθῃ μὲ δύναμιν «διαίας πνοῆς».

Μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἦλθον πλησίον σας. Διὰ νὰ ἀναζητήσωμεν μαζὶ αὐτὸν τὸν ἤχον ἐκ τοῦ γαλανοῦ οὐρανοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ πιστε-

ως τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος μας, διὰ νὰ δοκιμάσωμεν μαζὶ τὴν συγκίνησιν ὅτι «ἐπανευρήκαμε τὸν Σωτῆρα μας», νὰ ζήσωμεν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ δσιότητι καὶ ἀληθείᾳ (Ἐφ. δ' 24).

Ἐπιθυμῶ νὰ γίνωμεν τὸ δυναμικὸν κέντρον τῆς Ἐκκλησίας, ἀπόλυτα διαθέσιμοι εἰς τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον μᾶς στέλλει σήμερον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ κόσμου διὰ νὰ δώσωμεν τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον, ὅπως ἐπεχειρήσαμεν ἀμυδρῶς νὰ τὸν σκιαγραφῶμεν, πρέπει νὰ τὸ φωρᾶξωμεν, ὅτι ἡμεῖς πιστεύομεν. Ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τοῦτου Θεοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία φιλόστοργα ἀνύψωσε τὴν ταπεινότητά μου, ὁμολογοῦμεν πιστεύομεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ τοῦτο πιστεύομεν καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον πιστεύομεν εἰς τὴν πῶσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς Ἐκκλησίας σωτηρίαν του. Πιστεύομεν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖ τὸν θεομὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ Ἐκκλησία εἴμεθα ἡμεῖς ὅλοι, κλήρος καὶ λαός.

Αὐτὴ εἶναι ἡ θάσις τῆς πίστεως καὶ τῆς ὁμολογίας μας καὶ χωρὶς αὐτήν, ὡς ἐξάρτησιν πνευματικὴν, εἴμεθα ἀνίσχυροι καὶ ἀχρηστοὶ διὰ νὰ διεξαγάγωμεν τὴν μάχην τῶν καιρῶν μας, διὰ νὰ κάμωμεν τὸ πέρασμα καὶ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν νέον κόσμον ποῦ γεννᾶται. Αὐτὸς ὁ κόσμος πρέπει νὰ εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάλιν κόσμος ἑλληνικὸς καὶ χριστιανικὸς. Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ἐδοκιμάσθησαν εἰς τὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι καὶ εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ παρόντος καιροῦ θὰ ἀντέξουν. Ὁ θεῖος λόγος θεβαιώνει τὸ τέλος καὶ τὴν νίκην ἀλλὰ τὸ τέλος καὶ ἡ νίκη προϋποθέτουν δρόμον καὶ ἀγῶνα. Οἱ δρομεῖς καὶ οἱ ἀγωνισταὶ εἴμεθα ἡμεῖς. Καὶ εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ ὁ Χριστός, ὅταν λέγῃ ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν θὰ χαθῆ καὶ ὅτι ὁ κόσμος ὁ ὁποῖος ἀναγεννήθηκε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας θὰ σωθῆ· ἐννοεῖ ὅτι δὲν θὰ λείψουν ποτὲ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἀγωνισταί. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι παρὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὅχι σὰν μία μαγικὴ δύναμις, ἀλλὰ σὰν ἐνπόστατος χάρις, ἡ ὁποία ἐμπνέει καὶ ἐνδυναμώνει τοὺς πιστοὺς.

Χωρὶς νὰ ἔχω τὴν διάθεσιν νὰ μεταπέσω εἰς τοὺς κοινούς τόπους τῆς πανηγυρικῆς ρητορείας, ἓνα πρέπει νὰ διακηρύξω, ὅτι εἴμεθα Ἑλληνες Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί. Αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος μας, αὐτὴ εἶναι ἡ σφραγὶς μας, αὐτὴ εἶναι ἡ παράδοσίς μας

καὶ ἡ κληρονομία μας, αὐτὴ εἶναι ἡ δύναμις μας διὰ τῆς ὁποίας θὰ πολεμήσωμεν. Διότι εἶναι κρίσιμοι πράγματι οἱ καιροί, καὶ δὲν λέγω ὑπερβολὴν διὰ ὁμιλῶ περὶ πολέμου, πιστεύω δὲ ὅτι οἱ μεγάλοι πόλεμοι δὲν διεξάγονται εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλ' εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων.

Ὑπὸ τὸ κράτος τοιοῦτων αἰσθημάτων, ἐμπνεύσεως καὶ ἐλπίδων ἀναλαμπάνω, θεία συνάρσει, ἀπὸ σήμερον τὴν διαποίμανσιν τῆς ἄνωθεν λαχούσης μοι ταύτης θεοσηρίκιου Ἰ. Μητροπόλεως Ἀθήνων καὶ θέτω τὴν δεξιάν ἐπὶ τὸ πηδάλιον τῆς νοητῆς ταύτης ὁλκάδος τοῦ Χριστοῦ.

Πρὸς τοῦτο ταπεινὰ ἐξαιτοῦμαι τὴν εὐχὴν τῆς πολυσεβάστου μοι μαρτυρικῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῆς κατ' ἀνατολὰς τῆς θυγατρὸς Μητροπόλεως Ἀθήνων, καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ ἐν Φαναρίῳ Παναγιωτάτου Πατριάρχου κ. Δημητρίου καὶ τὴν ἀγάπην τῆς περὶ αὐτὸν σεπιτῆς χορείας τῶν Ἱεραρχῶν. Ἐν συνεχείᾳ τοὺς ὀφθαλμοὺς φέρω πρὸς δυσμὰς πρὸς τὸν ἀγιώνυμον τόπον τοῦ Ἁθῶνος καὶ ἱκετεύω τὴν μεσιτείαν τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ τὰς προσευχὰς τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκουμένων θεοφιλῶς Πατέρων καὶ ἰδίᾳ τὴν συναντίληψιν ὄλων τῶν ἐκ Ἀθήνων καταγομένων ὀσιωτάτων Μοναχῶν, τοὺς ὁποίους καλῶ ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης, νὰ συνεργήσουν ἐνιαύθια μεθ' ἡμῶν ὑπὲρ παντὸς ἀγαθοῦ σκοποῦ ἀφορῶντος εἰς τοὺς πατέρας ἐκάστου καὶ μητέρας, ἀδελφούς, ἀδελφὰς καὶ φίλους αὐτῶν ἐν Ἀθήνῃ. Εὐκαιρία εἶναι ἐδῶ νὰ ἐνθυμηθῶ τὰ λόγια τοῦ μεγαλοπνόου ἀρχαίου τραγικοῦ λέγοντος «Ἁθῶς σκιάζει νῶτα Δημίας Βοός». Βεβαίως οἱ παροϊμογράφοι ἄλλως ἐρμηνεύουσι τὸν στίχον αὐτόν. Ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ὁ ἐπιβλητικὸς ἀγιώνυμος Ἁθῶς ὑπερθυμίζει τὴν αὐστηρὰν ἐποπιτείαν τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης, ἡμεῖς θέλομεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸν ἀνωτέρω στίχον τοῦ Σοφοκλέους ὡς προσασίαν καὶ βοήθειαν πρὸς τὴν Ἀθήνῃ τῶν Ἀθωνιτῶν Πατέρων.

Ἀλλὰ καὶ τῶν παρισταμένων Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων, τῶν ἐκ βορρᾶ καὶ νότου ἐλθόντων, ἐκπροσωποῦντων τὴν σεπιτὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν εὐχὴν, τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σιτηγμὸν ἐξαιτοῦμαι ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῶν ἱερῶν καθηκόντων μου.

Ὁ ἐπὶ τῆς νήσου ἡμῶν σταυρικὸς τύπος ἐξ εὐχῶν τόσων Ἱερουργῶν ὡς ἄλλος Κωνσταντίνειος ἐν οὐρανῷ Σταυρὸς διαδηλοῖ καὶ διὰ τὴν νήσον αὐτὴν τὸ «Ἐν τούτῳ νίκῃ».

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τοῦ τόπου τούτου, ἐντιμωτάτους πολιτικούς, στρατιωτικούς, δικαστικούς,

ἀστυνομικούς ἀρχοντας, καὶ τοὺς τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, τοὺς εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τιμίως ἐργαζομένους, ἀπὸ τὸν ἐκλεκτὸν λαὸν τῆς Ἀθήνων παρακαλῶ, ἵνα ἄρῃ τὰς πύλας τῶν καρδιῶν αὐτοῦ διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὰς ὁ αἶρων τὰ σκεύη Κυρίου. Ζητῶ τὴν ἀγάπην, τὴν κατανόησιν καὶ συμπαράστασιν ἀπὸ τὸν εὐαγγῆ Ἱερὸν Κλήρον, τοὺς συνεργούς μου ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου, ζητῶ τὸν συναγωνισμόν του, τὴν ὑπακοήν του καὶ τὸν σεβασμόν του εἰς τὰ κελεύσματα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅλοι λοιπὸν δι' ὅλους καὶ ὅλα διὰ τὸ ὅλον πού λέγεται ζῶσα καὶ μεγαλυνομένη Ἐκκλησία.

Ἀλλὰ τὴν ὥραν αὐτὴν ἐπιθυμῶ νὰ ἐπικοινωνήσω νοερώς καὶ νὰ κρούσω τὴν δευτέραν καρδίαν τῆς Ἀθήνων τοὺς ἀγαπητούς μας ἀποδήμους καὶ φιλογενεῖς πατριώτας μας, τοὺς ἐν Αὐστραλίᾳ Ἀμερικῇ, Καναδᾷ, Νοτίῳ Ἀφρικῇ ἢ ὅπου ἄλλοῦ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη τοῦ βίου. Γνωρίζω τὸν κόπον τους ἐν τῇ ξένη καὶ τὸν ἀγῶνα τους, τιμῶ τὸν ἐπιμονὸν βίον τους καὶ διὰ τὴν προκοπὴν τους χαίρω. Ἡ νοσταλγία διὰ τὴν πατρίδα εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ εὐγενέστερα διακριτικὰ τῶν ἀποδήμων ἀδελφῶν μας, τὸ βλέμμα τους εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὴν ἀγαπητὴν νῆσον, τὴν πατρικὴν γῆν, οἱ δεσμοὶ τους μετ' αὐτὴν, ὅσα ἔτη χωρισμοῦ καὶ ἂν παρέλθουν, εἶναι ἀκατάλυτοι. Ἴδου ἐδῶ Ἱεροὶ Ναοί, εὐαγγῆ κτίσματα, ἐκκλησιαστικὰ καὶ κοινοτικά, ἐκπαιδευτήρια, νοσοκομεῖον, βιβλιοθήκη Καραϊζᾶ, Ἐπισκοπεῖον κ.λπ. ἔργα σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης τους πρὸς τὴν πατρικὴν γῆν. Παρακαλῶ ὡς φροντίζουν ἐξ ὀφειλῆς πρὸς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς νὰ διακρατοῦν μετ' ὅλην τὴν δύναμίν τους τὰ ἅγια τῶν ἀγίων τοῦ Γένους ἡμῶν, τὰ ὅποια ἐν φόβῳ Θεοῦ ἔφεραν εἰς τὴν ξένην οἱ προοδηπορήσαντες, οἱ παντὸς σεβασμοῦ καὶ τιμῆς ἄξιοι πρωτοπόροι πατέρες. Νὰ φυλάττουν τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καθῶς καὶ ὅλας τὰς τιμίας παραδόσεις καὶ τὰ ἱερὰ θέσμια καὶ ἥθη τῆς προσφιλοῦς γενετικῆς. Ἐχουν τὴν ἀνυπόκριτον ἀγάπην μας καὶ τὸν θαυμασμόν μας πάντοτε.

Πρὶν ἢ τελειώσω τὸν λόγον, ἐν μέσῳ αὐτῆς τῆς πνευματικῆς χαρᾶς, ἐπιτρέπατέ μου νὰ ἐκφράσω βαθειὰν εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς συνεργήσαντας διὰ τὴν σημερινὴν ἐόρτιον σὺναξιν: Τὸν Προκαθήμενον τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ διὰ τὰ φιλόστοργα αἰσθηματὰ του πρὸς τὴν ἐλαχισιότητά μου. Τὸν πολὺν Γέροντα καὶ Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας, τὸν ἀγαπήσαντά με πατρικὰ καὶ ἐκθροφέντά με ἐκκλησιαστικὰ Σεβ. Μητροπολίτην

Κοζάνης κ. Διονύσιον. Τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας τοὺς ἐκλέξαντάς με, τοὺς χειροτονήσαντάς με καὶ τοὺς ἐλθόντας μακρόθεν διὰ τὰ παρασιτοῦν εἰς τὴν ἐξειδικασμένην αὐτὴν δι' ἐμὲ ἡμέραν, τῶν ὁποίων ἡ συμπαράστασις μὲ ἐμπυρχνώνει πολὺ. Τὸν Τοποτηρητὴν μέχρι σήμερον Σεβ. Μητροπολίτην Μηθύμνης κ. Χρυσόστομον διὰ τὸν ἀρχιερατικὸν αὐτοῦ κόπον ἐν Λήμνῳ. Τὸν προκατόχον ἡμῶν Σεβ. κ. Παντελεήμονα, διὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ ἀρχιερατείαν ἐν Λήμνῳ. «Ἀπαντες ἔχουν τὸν σεβασμὸν μου καὶ τὴν συνεχῆ προσευχὴν μου ὑπὲρ ὑγείας αὐτῶν εἰς πολλὰ ἔτη.

Τιμῶ ἰδιαίτερος τοὺς παρισταμένους ἐντιμοτάτους ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι λαμπρύνουν τὴν σύναξιν αὐτὴν, τοὺς προσφωνήσαντάς με καὶ τὸν ἱερὸν ἡμῶν Κληρὸν, τὸν πλησιόχωρον καὶ τὸν μακρόθεν ἐλθόντα σήμερον εἰς Λήμνον.

Πρὸς τὸ στήριγμα δὲ καὶ τοὺς φρουροὺς τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος τὰς ἡρωϊκὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις τοῦ ἱστορικοῦ ἡμῶν Ἔθνους ἱερὸν αἰσθάνομαι χρέος νὰ ἐκφράσω εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς τιμὰς πρὸς τὸν νέον Μητροπολίτην καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου κραταιώσιν τοὺς διὰ τὴν διασφάλισιν τῶν συνόρων τῆς φιλιότητος πατρίδος μας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ πρὸς τὰ Σώματα Ἀσφαλείας ἐκφράζεται ἔπαινος διὰ τὴν πολῦτιμον συμβολὴν των διὰ τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν τελομένων.

Πρὸς ὅλους τοὺς συναχθέντας ἐκ τῶν χωρίων τῆς Λήμνου καὶ τῆς πόλεως τῆς Μυρίνης τοὺς ἐξ Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης, Κοζάνης καὶ Ἄνδρου κοπιόσαντας καὶ ἐλθόντας ἀπευθύνω ὀλοθέρμους εὐχαριστίας.

Αἱ πρὸς τὸ ταπεινὸν πρόσωπόν μου θερμοὶ ἐκδηλώσεις τιμῆς καὶ ἀγάπης ἀπὸ ὅλους σας μὲ συγκινοῦν βαθύτατα. Ἀσπάζομαι πάντας εἰς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀπὸ τοῦ θρόνου τούτου ἠλεημένος παρὰ Κυρίου, καὶ παραδίδων τὴν ἱστορίαν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Λήμνου εἰς τὸ μέλλον, ἀπευθύνω πρὸς ὅλους τὴν πρώτην ἐπισκοπικὴν εὐλογίαν «*Εἰ ρ ἦ ν η π ἄ σ ι ο*». «*Ἡ Χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ Κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν*». ΑΜΗΝ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Κληρικὸς ἐχειροτονήθη ἐν ἔτει 1954, τυγχάνει πτυχιούχος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μετεκπαιδευθεὶς ἐπὶ διετίαν εἰς Ὁξφόρδην τῆς Ἀγγλίας.

ὑπηρέτησεν ἐπὶ πενταετίαν ὡς Πρωτοσύγκελλος - Ἱεροκλήρυξ - Κατηχητὴς παρὰ τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Κοζάνης.

Χορηγηθείσης αὐτῷ ὑποτροφίας ὑπὸ τοῦ Βρετανικοῦ Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν μετέβη εἰς Ὁξφόρδην πρὸς μετεκπαίδευσιν. Κατὰ τὸν χρόνον τῶν ἐκεῖ σπουδῶν του ἀνετέθη αὐτῷ ἡ διοργάνωσις ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος ἐν Λονδίῳ τῆς τοῦ Ἀγ. Νικολάου, τὴν ὁποίαν καὶ ἐτελειοποίησεν, ἰδρύσας παρ' αὐτῇ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον εἰς τὸ ὅποιον καὶ ἐδίδασκε.

Δις ἀνέθηκεν αὐτῷ ἱεραποστολὴν ἡ Ἱερά Σύνοδος, 1) εἰς τὴν περιοχὴν Ὀρεστιάδος ἔνθα εἰργάσθη ὡς Ἱεροκλήρυξ, καὶ ἐν τῷ παραμεθορίῳ χωρίῳ Κέραμος, συνετέλεσε δὲ εἰς τὴν ἀνέγειρσιν καὶ τὸν εὐπρεπισμὸν ἐνοριακοῦ Ναοῦ, ἐπὶ πλέον δὲ ἐπεξέτεινε τὸ κήρυγμα καὶ τὴν ἐξομολόγησιν εἰς τὰς ἐκεῖ παραμεθορίου στρατιωτικὰς μονάδας, καὶ 2) ἵνα συνοδεύσῃ μετανάστας εἰς Καναδὰ καὶ Ἀμερικὴν θεραπεύων τὰς πνευματικὰς αὐτῶν ἀνάγκας.

Ἐπίσης ὑπηρέτησεν ὑπὲρ τὴν εἰκοσαετίαν ὡς Ἱερατικῶς Προϊστάμενος καὶ Ἱεροκλήρυξ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγ. Ἀπ. Παύλου Ἀθηνῶν, τὸν ὅποιον διὰ πολλῶν ἔργων ἀνεκαίρισε καὶ ἐλάμπρυνεν. Αὐτόθι δὲ ἵδρυσεν δαπάναις του Κέντρον Ἐνοριακῆς Ἀγάπης συσσιτίσεως ἀπόρων καὶ ἐνεργείαις του ἀπέκτησε πρὸς τοῦτο ὁ Ἱ. Ναὸς τοῦ Ἀγ. Παύλου ἰδιόκτητον κατάστημα.

Παραλλήλως ὑπηρέτησεν ὡς Γραμματεὺς παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1968 μέχρι 1988 ἐπὶ θεμάτων Θ. Λατρείας, Ἐκκλ. Τέχνης καὶ Ποιμαντικοῦ ἔργου.

ὑπήρξε μέλος Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ σχεδιασμοῦ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας καὶ Ἐπιμελητῆς ἐπὶ δεκαπενταετίαν τοῦ λαμπροῦ «Ἡμερολογίου» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ἔτος 1979 ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ 1600ετηρίδι τοῦ Μεγ. Βασιλείου, συνεκρότησεν εἰδικὸν γραφεῖον ἑορτασμοῦ καὶ διορθοδόξου Συνεδρίου καὶ ὤρισε τοῦτον Διευθυντὴν καὶ Συντονιστὴν αὐτοῦ. Ἐπίσης οὗτος ἐξεπροσώπησε τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸν ἑορτασμὸν καὶ τὸ σχετικὸν Συνέδριον εἰς Πράγαν ἐπὶ τῇ 1100ετηρίδι Ἀγ. Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου, Φωτιστῶν τῶν Σλαύων, εἰς πολλὰ συνέδρια εἰς Ἀθήνας, τὸ Ὁδεῖον Ἀθηνῶν κ.λπ.

Διετέλεσε Πνευματικὸς Σύμβουλος ἐν τοῖς Γυμνασίοις τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐν συνεχείᾳ Κατηγητῆς ἐν τοῖς Ἐκπαιδευτηρίοις αὐτῆς.

Ἡ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν πολλάκις ἀνέθηκεν

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ(*)

Ὁ φυσικὸς κόσμος θεογνωσίας παιδευτήριον.

Ἡ Θεολογία καὶ βιωτὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας οὐδέποτε ἀπέστη ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς Φυσικῆς Ἀποκαλύψεως τῆς θείας βουλήσεως καί, γιὰ τὸ λόγο αὐτό, δὲν ἀπέτρεψε τὴν ἔρευνα τῆς φύσεως, «πανταχόθεν περισκοποῦσα», κατὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ Μ. Βασιλείου^{14α}. Οὐδέποτε ἀρνήθηκε ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὴν ἀρχὴ τῆς κυριότητος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ κόσμου ὡς ποιητοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τὸ διαχειριστικὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς Φύσεως. Ἀντελήφθη καὶ ἐφήρμοσε τὸ «κατακυριεύσατε» ὡς ἐντολὴν χειραγωγήσεως τοῦ κόσμου διὰ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ Δημιουργοῦ καὶ Κυρίου. Τὸ «Κύριος», πού δεσπάζει στὸ θεολογικὸ λόγο καὶ τὴ λειτουργικὴ πράξι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, αὐτὴν τὴν πίστι, αὐτὸ τὸ βίωμα δηλώνει καὶ αὐτὴν τὴν στάσι συνεκφορᾶει πρὸς τὸν φυσικὸν κόσμο.

Ἡ λειτουργικὴ χρῆσι τῆς φύσεως, ἐξαγιασμός τῆς κτίσεως.

Τὸ ἀντίστροφο ζῆ ἢ Ἀνθρωπότης σήμερα, διότι ὁ ἄνθρωπος ἐξέτρεψε τὸν φυσικὸν κόσμο ἀπὸ τὰ ὄριά του. Καὶ συνέβη τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἐγκατέλειψε τὸν ἀποκαλυπτικὸν, παιδαγωγικὸν ρόλο τῆς φύσεως καὶ τὴν λειτουργικὴ - δοξολογικὴ χρῆσί του. Ὅπως λέγει ὁ Λεόντιος Κύπρου, ἡ χρῆσι τοῦ

κόσμου πρέπει νὰ εἶναι λειτουργικὴ τοῦ Θεοῦ μεγαλείου: «... ἐγὼ δι' οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ θαλάσσης, καὶ ξύλων, καὶ λίθων, καὶ λειψάνων, καὶ ναῶν, καὶ σταυροῦ, καὶ δι' ἀγγέλων, καὶ ἀνθρώπων, καὶ διὰ πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου, τῷ πάντων δημιουργῷ καὶ δεσπότῃ καὶ ποιητῇ μόνῳ τὴν προσκύνησιν καὶ τὸ σέβας προσάγω. Οὐ γὰρ δι' ἑαυτῆς ἀμέσως ἢ κτίσις τῷ ποιητῇ προσκυνεῖ, ἀλλὰ δι' ἑμοῦ οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, δι' ἑμοῦ προσκυνεῖ Θεὸν ἢ σελήνη, δι' ἑμοῦ δοξάζει Θεὸν τὰ ἄστρα...»¹⁵.

Κατὰ τὸν Μάξιμον¹⁶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὅλος ὁ κόσμος, «τὸν κόσμον ὅλον, τὸν ἐξ ὁρατῶν καὶ ἀοράτων συνιστάμενον, ἄνθρωπον εἶναι καὶ κόσμον αὐθις, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον». Διὰ τοῦτο, δύναται ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἔχων «ἐν ἑαυτῷ πάντα τὰ μέρη τοῦ ὅλου» νὰ εἶναι λειτουργὸς ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, ἀνάγων αὐτὸν πρὸς τὸν Θεόν¹⁷.

Ἡ φύσι ὡς διδάσκαλος καὶ ὕλη πολιτισμοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει ἀπὸ τὴν Φύσι, κατὰ τὸν

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 192 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

14α. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς Ἐξαήμερον, ΒΕΠΕΣ 51, 185.

15. Mansi 13:48-49.

16. Μυσταγωγία κεφ. Ζ, PG 91, 684D-685A.

17. Μεθόδιος Ὁλύμπου, Περὶ Ἀναστάσεως, ΒΕΠΕΣ 18, 160.

αὐτῷ τὴν κατήχησιν ἑτεροδόξων ἐπιθυμούντων νὰ ἀσπασθῶσι τὴν Ὁρθοδοξίαν, καθήκοντα ποιμαντικῶν συμπαρυστάτου παρὰ ταῖς ἐχούσαις πρὸς τοῦτο ἀνάγκην Ἐνορίας.

Διακρίνεται διὰ τὴν φιλεργίαν καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὰ ἔργα του καὶ διὰ τοῦτο ἔχει τιμηθῆ διὰ πολλῶν εὐμενῶν διακρίσεων καὶ εὐφῆμων ἐκθέσεων καὶ εὐαρεσκείων ἀπὸ ἐκκλησιαστικῶν, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ὡς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηνῶν, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Τσεχοσλοβακίας κ. Δωροθέου, τῶν Μητροπο-

λιτῶν Κοζάνης κ. Διονυσίου, Θαλασίων Ἀθηναγόρου, Διδυμοτείχου κ. Κωνσταντίνου, τοῦ Νομάρχου Ἐδρου τοῦ Στρατηγῶ 99 ΣΔΙ, Κοινότητος Ἀγ. Νικολάου Λονδίνου, Κοινότητος Κεράμου, τῆς Ἐταιρείας Γκρικ Λάιν, Ὑπηρεσιακῶν Συμβουλίων κ.λπ.

Ἡ ὑπὲρ τὴν τριακονταετίαν, εὐδόκιμος αὐτοῦ ὑπηρεσία ὡς Πρωτοσυγκέλλου, Ἱεροκήρυκος, Ἐξομολόγου, Κατηχητοῦ, Ἐκπαιδευτικοῦ ἐν Βορείῳ Ἑλλάδι, Ἀθήνας καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ ὑπαλλήλου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου δεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ ἐξαιρετοῦ Κληρικοῦ προσεγγεγότος πλείστας ὑπηρεσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

ἅγιον Μάξιμον, «δόματα», δηλαδή δώρα διὰ τῆς μιμήσεως τῶν τρόπων λειτουργίας τῶν νόμων τῆς φύσεως, «τοὺς τῶν ὄντων φυσικοὺς νόμους τοῖς τρόποις μιμοῦμενο»¹⁸. Παρομοίαν διαπίστωση περὶ τῆς κατὰ μίμησι ἐξαρτήσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τὴν θεοδημιούργητη Φύσι ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὸν Μ. Φώτιον.

Ὁ Φώτιος, ἐρμηνεύων τὸ «κατ' εἰκόνα», σημειώνει ὅτι τοῦτο σημαίνει, κατὰ τὴν ἐρμηνευτικὴν παράδοσι, πολλά. Συγκεκριμένως, σημαίνει τὸ λογικὸν καὶ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἀόρατον τῆς ψυχῆς, τὴν «ἐν μέσῳ» τῶν ἀψύχων, αἰσθητῶν καὶ νοητῶν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. «Τινὲς τῶν διδασκάλων —πληροφορεῖ— οὕτως ἐννόησαν τό, κατ' εἰκόνα ἤμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ὅτι τὴν κτίσιν τὴν αἰσθητὴν τε καὶ νοητὴν πεποιοηκὼς ὁ τῶν ὄλων Θεός, τὸν ἄνθρωπον διέπλασεν ἔσχατον, οἷόν τινα εἰκόνα αὐτοῦ ἐν μέσῳ θετικῶς τῶν ἀψύχων καὶ αἰσθητῶν καὶ νοητῶν» πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προσφορᾶς τῆς ἀψύχου καὶ τῆς μεζωὴν ὕλης, «ὥσπερ τινὰ φάρο» εἰς αὐτόν, δηλαδή τὸν Θεό^{18α}.

Ὁ ἄνθρωπος δηλαδή «λειτοῦργεῖ» στὴν Φύσι ὡς εἶδος ἱερέως, πὺν ἀναφέρει καὶ προσφέρει τὴν ὕλικήν Κτίσι στὸν Δημιουργό τῆς. Ἀναγνωρίζει, ὁμολογεῖ καὶ δοξολογεῖ τὸν Δημιουργὸ διὰ τῆς καταλλήλου χρήσεως τῆς φύσεως, ἀποδίδει δηλαδή «τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν».

Τὸ «κατ' εἰκόνα» περιέχει, κατὰ τὸν Φώτιον, τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς Φύσεως. «Τινὲς δὲ τό, κατ' εἰκόνα Θεοῦ κατὰ τὸ ἀρχικὸν γεγενῆσθαι τὸν ἄνθρωπον ἔφασαν· ἐπήγαγε γὰρ, φασί, «καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ ἐξῆς»· ὥσπερ γὰρ αὐτὸς (δηλαδή ὁ Θεός) ἔχει τῶν ὄλων δεσποτεῖαν, οὕτω δέδωκε τῷ ἀνθρώπῳ τῶν ἀλόγων τὴν ἐξουσίαν»¹⁹.

Κατὰ ταῦτα, ἡ στάσι τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ φυ-

σικοῦ κόσμου καὶ τῶν στοιχείων, πὺν τὸν συγκροτοῦν, δὲν εἶναι παθητικὴ, ἀλλὰ ἐνεργητικὴ. Τὸ «κατ' εἰκόνα» περιλαμβάνει καὶ τὴν δημιουργικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Φώτιος, ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοδώρητου Κύρου²⁰ καί, ἐπιμένων στὸ σημεῖο τοῦτο, ἀναφέρει παραδείγματα πολιτιστικῆς ἐφαρμογῆς τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων τοῦ «κατ' εἰκόνα», τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ὡς τὴν οὐσιαστικὴν πηγὴν τοῦ τεχνικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀναφέρει συγκεκριμένως οἰκίας, πόλεις, λιμένες, πλοῖα, ναυπηγεῖα καὶ ἄμαξες —καὶ— προσθέτει «καὶ μύρια ἔτερα». Ἀπὸ αὐτὰ ἀναφέρει δειγματοληπτικῶς ἔργα εἰκαστικῶν τεχνῶν, ἥτοι «οὐρανοῦ ἐκτυπώματα, ... ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ ἀνθρώπων καὶ ζώων ἀλόγων εἰκόνα»²¹.

Ἡ δημιουργικότητα, ὁμως, δὲν εἶναι πλήρως αὐτοδύναμος, τοῦτο μὲν διότι εἶναι γνώρισμα τοῦ κατ' εἰκόνα, τοῦτο δέ, διότι ὁ δημιουργῶν ἄνθρωπος «μιμεῖται» τὸν δημιουργόν του. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς θεσμοὺς καὶ μάλιστα τῆς δικαστικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, οἱ ὁποῖες ἦσαν τότε, ὁμολογουμένως, ἀδιάσπαστες. «Ὅ ὕτω —λέγει— πάλιν καὶ βασιλεύει ὁ ἄνθρωπος, καὶ κρίνει κατὰ μίμησιν τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ· ἀλλ' ὁ μὲν (ἄνθρωπος) καὶ μαρτύρων δεῖται καὶ μυρίων ἄλλων ἐν τῇ συγκρίσει, ὁ δὲ (Θεός) οὐδενός· πάντα γὰρ καὶ πρὶν γενέσθαι οἶδεν». Ὅλα, ὁμως, ὅσα πραγματοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὀφείλονται στίς θεῖες ιδιότητες τῆς «κατ' εἰκόνα» συγκροτήσεώς του, πραγματοποιοῦνται «ὡς ἀρχετύπου μιμήματα» ἢ, κατ' ἄλλην ἔκφρασι τοῦ ἰδίου πατρός, «κατὰ μίμησιν τοῦ πεποιοηκότος Θεοῦ».

Ὁ δημιουργῶν ὕλικὰ ἔργα ἢ συγκροτῶν θεσμοὺς ἄνθρωπος μιμεῖται κατὰ κάποιον τρόπον τὸν Θεόν «δημιουργῶν ὁ ἄνθρωπος ἀμηγέπη, τὸν οἰκεῖον μιμεῖται ποιητὴν, ὡς εἰκὼν τὸ ἀρχετύπον». Τοῦτο συμβαίνει, ἐπειδὴ ἐκ κατασκευῆς ὁ ἄνθρωπος ἔχει «τὰ ἰνδάλματα» τοῦ «ἀρχετύπου»· «καὶ γὰρ ἡ εἰκὼν ἔχει τὰ τοῦ ἀρχετύπου ἰνδάλματα». Ἡ μίμησι τῆς δημιουργικότητος τοῦ Θεοῦ ὑπόκειται σὲ περιορισμούς· περιορίζεται στοῦ «μορίου τὸ εἶδος»· δὲν περιλαμβάνει καὶ τὰς ἐνεργείας

18. Μάξιμος Ὁμολογητῆς, ἐρώτησις ΝΑ, ἐνθ' ἄν. 399.

18α. Ἀμφιλόχεια· πρβλ. Ἡλία Β. Οἰκονόμου, Θεολογικὴ προϋπόθεσις τῆς τεχνολογικῆς δραστηριότητος τοῦ Ἀνθρώπου, Ἡ ἐρμηνεία τοῦ «κατ' εἰκόνα» εἰς τὰ Ἀμφιλόχεια τοῦ Μ. Φωτίου, Ἀνάτυπον ἐκ τῆς ΕΕΘΣΠΑ, τόμος ΚΣΤ, Ἀθήναι 1984.

19. Μ. Φωτίου, Ἀμφιλόχεια, ἐνθ' ἄν.

20. PG 80, 105.

21. Ἐνθ' ἄν., ὑποσ. 18α.

τῆς θεϊκῆς δημιουργίας²². Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ἐνέχει, ὅπως καὶ οἱ ἄλλες, μεγάλην ἀξίαν γιὰ τὴν σύγχρονη οἰκολογικὴ προβληματικὴ, διότι πολλὰ ἀπὸ τὰ τεχνολογικὰ ἐφευρήματα, λ.χ. τὰ πλαστικά δὲν ἐντάσσονται εἰς τὸ κύκλωμα τῆς διαλύσεως εἰς τὰ συστατικά τους στοιχεῖα, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν βαθμιαία, ἀλλὰ ἀσφαλῆ μεταβολὴ τῆς γῆς σὲ ἓνα πελώριο «σκουπιδοτόπο», ὅπως προβλέπουν, ὅλοι οἱ μετέχοντες στὴν ἀναζήτησι λύσεων τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος.

Ὁ Μ. Φώτιος, παρὰ τὴν θερμὴ ὑπογράμμισι τῆς πολιτιστικῆς, τεχνικῆς καὶ θεσμικῆς δημιουργικότητος τοῦ ἀνθρώπου, τονίζει ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι πρωτογενής, ἀνεξάρτητος καὶ ἀπεριόριστος. Μόνον ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργός, δηλαδὴ «κατὰ φύσιν ἐστὶν ὄπερ καλεῖται». Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως εἶναι «κατ' εἰκόνα» Θεοῦ πλασμένος, εἶναι καὶ κατὰ μίμησιν Θεοῦ δημιουργός. Ἡ τελειότητα ἐπομένως τῶν ἀνθρωπίνων δημιουργημάτων συναρτᾶται στενῶς μὲ τὴν πρόδοτον, ὅχι τῆς γνώσεως τῶν μηχανισμῶν τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἀλλὰ μὲ τὴν πραγμάτωσι τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν», τὸ ὁποῖον, ἀσφαλῶς, περιλαμβάνει σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ συμπεριφορὰν σεβασμοῦ τῆς Δημιουργίας τοῦ Θεοῦ.

Ἐπὶ πλέον, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ καθαρῶ καὶ μὴ, τονίζει ὅτι «τὸ δὲ καθαρόν καὶ ἀκάθαρτον ἐπὶ τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων χρήσεως»²³ καὶ ὅτι «ἡ μὲν οὖν δημιουργία τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα πάντα λίαν καλὰ προηγάγετο, καὶ ἡ φύσις πάντων ἔχει τὸ ἄριστον· ἀνθρώπων δὲ παράλογοι καὶ ἔκθεσμοι χρήσεις πολλὰ τῶν δημιουργημάτων βεβηλώσασαι, τὰ μὲν, ἀκάθαρτα καὶ νομίζεσθαι καὶ καλεῖσθαι» (ἐνθ. ἀν.). Ὁ Μ. Φώτιος θεωρεῖ ὡς αἰτίαν τῆς μόλυνσεως τῆς φύσεως τὶς παράλογες καὶ «ἐκθεσμες» χρήσεις τῆς φύσεως. Ὑπάρχει —ὑπονοεῖ— λογικὴ καὶ ἐνθεσμη χρῆσι τῆς Φύσεως καὶ μὴ τοιαύτη· ἡ ἐνθεσμη δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν σύμφωνη μὲ τὴν θεία βούληση χρῆσι τῆς Φύσεως.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Φώτιος δὲν προβάλλει, ἀπλῶς, τὴν ἰουδαϊκὴν διάκρισι μεταξὺ καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων πρὸς βρωσὶ καὶ θυσία ζώων, ἀλλὰ καὶ τὸν σεβασμὸ τῆς φυσικῆς βιολογικῆς τάξεως, τὴν ὁποῖαν ἐπιβουλεύεται σήμερον ἡ Βιοτεχνολογία. Λέγει σχετικῶς, «... τὸ μὲν οὖν δύσχρηστον, τὸ

22. Ἐνθ' ἀν.

23. Ἀμφιλόχεια ΙΘ (ΒΜ ιθ), εἰς τὸ «καλὰ λίαν», σελ. 31-322.

δὲ τοὺς θεσμούς ἐστὶν ἀνατρέπειν τῆς φύσεως»²⁴. Ὄντως, ἀνατροπὴ τῶν θεοσοδότων καὶ ἀναντικαταστάτων θεσμῶν τῆς Φύσεως καὶ ὄχι μόνον βιασμός πρέπει νὰ χαρακτηρισθῆ ἢ σημερινὴ κατὰστασι ἀμοιβαίας ἐχθρότητος ἀνθρώπου καὶ Φύσεως, ὑπαιτιότητι ὅμως τοῦ πρώτου^{24α}.

Ἡ ΕΞΑΛΛΑΓΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΗ ΦΥΣΗ ὩΣ ΕΞΑΛΛΑΓΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ.

Ἡ αἰτία τῆς δυνατότητος ἐξαλλαγῆς τοῦ θεοδημιουργήτου φυσικοῦ περιβάλλοντος σὲ θανατηφόρο ἐκτίθεται στὸ τρίτο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως. Πρόκειται περὶ τοῦ δραματικοῦ γεγονότος τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἀρχέγονη κατάστασί του, ποῦ ὑπῆρξε τὸ καθοριστικὸ γεγονός τῆς ἱστορίας του καὶ τῆς συνακόλουθης σχέσεώς του μὲ τὴν Φύσι.

Ὁ σαφῶς προϋποτιθέμενος ὄρος τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Δημιουργοῦ καὶ τῆς ἐμπράκτου ἀποδοχῆς τῆς βουλῆσεως εἶναι σαφῆς εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, συγκεκριμένος δὲ εἶναι καὶ ὁ τρόπος ἀποδείξεως τοῦ σεβασμοῦ τῆς θ. βουλῆς. Εἰσάγεται μὲ μίαν ἀπαγόρευση «ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε» (Γεν. 2,17). Ὅπως ἐρμηνεύει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος²⁵, «θεωρία ἦν τὸ φυτόν, ὡς ἡ ἐμὴ θεωρία, ἥς μόνοις ἐπιβαίνειν ἀσφαλῆς τοῖς καθ' ἑξὶν τελεωτέροις».

Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴν Φύσι ἀποβαίνει τεκμήριον ὑπακοῆς ἢ ἀπειθείας στὸ Θεό! Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ τὸ κρινόμενον εἶναι ἡ ὁμολογία ἢ μὴ τῆς Θείας Δημιουργίας καὶ ἀποκλειστικῆς κυριότητος τοῦ κόσμου.

Ἡ συνέχεια τῆς ἱστορίας εἶναι γνωστή, ὁ ἄνθρω-

24. Φωτίου, Ἐπιστολὴ ΟΒ (72), Ἰωάννη τῷ πατριάρχῳ καὶ στρατηγῷ Ἑλλάδος, ἐκδ. Βαλέττα, σελ. 398).

24α. Πρβλ. καὶ Κ. Παπαπέτρου, Φύσις καὶ Πολιτισμός, ἐν «ΠΟΝΗΜΑ ΕΥΓΝΩΜΟΝ», τιμητ. τόμος εἰς Β. Βέλλαν, Ἀθήναι 1968, σελ. 5: «Ὁ Πολιτισμός, καθ' ὅσον ἀποτελεῖ τελείωσιν τῆς φύσεως διὰ τῆς ἐν ἐλευθερίᾳ πραγματοποίησεως τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως καὶ λόγου, εἶναι ὄντως ἀναγκαιῶς φυσικός. Ὁ ἀπολιτισμός» δὲν εἶναι φυσικός, ὅταν δὲν εἶναι πολιτισμός, ὅταν δηλ. δὲν εἶναι πραγμάτωσις τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ τῶν κακῶν δυνατοτήτων τῆς δεδομένης φυσικῆς πραγματικότητος».

25. Λόγος 45,8 ΒΕΠΕΣ 58, 188).

πος διὰ τῆς συμπεριφορᾶς μέσα στήν Φύσι, ἀπώλεσε τὴν ἀρμονικὴν σχέσιν πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Φύσιν, ἢ ὁποῖα ἔκτοτε «συστενάζει». «Ὁ ἴδαμεν γὰρ —γράφει πρὸς Ῥωμαίους (8,22) ὁ Ἀπόστολος Παῦλος— ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν» καὶ ἐπίσης «... τῆ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἐκούσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ῥωμ. 8,21). Εἶχεν, ἐπομένως, καὶ ἡ Φύσις ἀνάγκη λυτρώσεως καὶ ἔτυχε, ὅπως ὁ ἄνθρωπος, λυτρώσεως καὶ εἰρήνης, ὡς ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος γράφει πρὸς Κολοσσαεῖς (1, 20) «... καὶ δι' αὐτοῦ (τ.ἔ. τοῦ Χριστοῦ) ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Κόσμος καὶ λύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ κατάσταση τοῦ φυσικοῦ κόσμου εἶναι συνέπεια τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου· συνωδίνει ἡ Φύσις, ἐπειδὴ ὀδυνᾶται ὁ ἄνθρωπος, λόγω τῆς ἀποκλινοῦσης ἀπὸ τὴν γνησιότητα τῆς φύσεώς του πολιτιστικῆς πορείας του. Οἱ κοσμικὲς συνέπειες τῆς πτώσεώς του ἤρθθησαν ἀντικειμενικῶς διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ θυσίας τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ ἔκδηλες σύγχρονες συνέπειες τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος ἐπὶ τῆς Φύσεως ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ οἰκειοποίηση ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τῶν ἀντικειμενικῶν ἀπολυτρωτικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ ἔχει παραμεληθῆ. Ὁ νεότερος ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ λυτρωθῆ αὐτόνομος ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς Φύσεως καὶ προκαλεῖ νέα, μεγαλύτερα καὶ καταστρεπτικώτερα. Θεώρησε ὡς δεινὸν τὸν ἔξω αὐτοῦ κόσμον καὶ ἐλησμόνησε τὸν ἔσω αὐτοῦ εὐρισκόμενον καὶ παραπλανώμενον κόσμον μιᾶς ἀλύτρωτης διανοίας.

Ἡ καταστροφή τῆς Φύσεως βιβλικῶς.

Ἡ καταστροφή τῆς Φύσεως ἐκτίθεται στὸ τελευταῖο βιβλίον τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου^{25α}. Σὲ αὐτὴν περιέχεται τόσον ἡ φαινο-

μενολογία τῆς καταστροφῆς, ὅσο καὶ ἡ αἰτιολογία τῆς. Ἡ φαινομενολογία περιλαμβάνει μόλυνση τοῦ ἀέρος ἀπὸ τὴν ἐκπομπὴν πυρός, καπνοῦ καὶ θεῖου· πρόκλησι ἔλκους κακοῦ καὶ πονηροῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους. Μόλυνσι τῆς θαλάσσης καὶ καταστροφή τοῦ ἐναλίου πλοῦτος τῆς, («καὶ πᾶσα ψυχὴ ζωῆς ἀπέθανεν, τὰ ἐν τῇ θαλάσῃ»). Ἐπίσης, μόλυνσι τῶν πηγῶν καὶ τῶν ποταμῶν, «καί... ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμούς καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· καὶ ἐγένετο αἷμα» (Ἀποκ. 9,17 16, 2-4).

Ἡ αἰτιολογία συνδέεται μὲ τὴν ἀρνησιθεΐα τῆς ἐξουσίας, ποῦ ὑποδουλῶνει καὶ ἐξανδραποδίζει οἰκονομικὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ἀπόλυτη πολιτικὴ οἰκονομία, δηλαδὴ ἡ ἀρνησι τῆς θεΐας δημιουργίας καὶ Οἰκονομίας, συνοδεύεται ἀπὸ τὴν λατρεία τῆς κρατικῆς ἐξουσίας στὸ πρόσωπο τοῦ ἄρχοντος καὶ συνοδεύεται ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχον τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ βίου πολιτῶν (Ἀποκ. 13,16). Ἡ καταστροφή ἔρχεται «ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἔχοντες τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου καὶ προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ» (Ἀποκάλ. 16,2).

Ἡ ἀντίθεος οἰκονομικὴ μονοκρατορία φέρει τὰ γνωρίσματα τῆς Πολιτείας τῆς καταστροφῆς. Ἡ ἀπόλυτη κυριαρχία ἐπὶ τῆς ὕλης, ὅπως ἐμφανίζεται στήν Ἀποκάλυψιν, ἀποτελεῖ ἐννοιολογικὴ συνέχθειαν τῆς διεκδικήσεως τοῦ ἀπολύτου κυριαρχικοῦ ἐλέγχου τῆς Φύσεως, στήν ὁποῖα ἐπεδόθησαν οἱ Πρωτόπλαστοι μὲ τὴν παρακοὴν τῆς ἐντολῆς παραδοχῆς ὅτι ἡ τελικὴ κυριότης τῆς Φύσεως ἀνήκει στὸν Θεὸ καὶ δημιουργὸς τῆς. Ἐδῶ, θὰ πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν, πάλιν, τὸν Μ. Βασίλειον, λέγοντα «καὶ τὰ κακὰ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν ἀναφύεσθα»²⁶.

(Συνεχίζεται)

ΗΛΙΑΣ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Καθηγητῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

26. Ὅροι κατ' ἐπιτομὴν ΟΕ, ΒΕΠΕΣ 53, 262).

Μιχαὴλ Γαλανοῦ

«ΒΙΟΙ ΑΓΙΩΝ»

Κυκλοφοροῦν ἤδη καὶ οἱ 12 τόμοι ἀπὸ τὸ μνημειώδες ἔργο τοῦ μεγάλου συγγραφέως. Ἀληθινὸ θησαύρισμα γιὰ κάθε βιβλιοθήκη. Ἐκδοσὴ τρίτη, Ἀποστολικῆς Διακονίας.

25α. Πρβλ. καὶ Π. Διαθήκην, 10 πληγαὶ (Ἐξόδ. 7,8-12, 34) καὶ τὴν ἐσχατολογικὴν «ἡμέραν Κυρίου» (Ἰωήλ 2,1-27).

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΗ^(*)

Ἀγαπητοὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί,

Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ εὐχαριστήσω τὸν Θεὸ γιὰ τὴν συγκέντρωση ἐπὶ τῷ αὐτῷ τόσων ἀνθρώπων ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ σπουδαῖο καὶ νευραλγικὸ ἔργο τῆς Κατηχήσεως. Εὐχαριστῶ καὶ ὅλους ἐσᾶς ποὺ ἀνταποκριθήκατε στὴν πρόσκληση τῆς Διευθύνσεως Νεότητος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ θρίσκεισθε ἐδῶ αὐτὴν τὴν στιγμή.

Ἡ συνάντηση αὐτὴ γίνεται μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίου Κυρίου Σεραφεῖμ τοῦ ὁποῖου μεταφέρω τὶς εὐχὲς καὶ εὐλογίες γιὰ τὴν εὐδῶση τοῦ μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ ἔργου σας.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἐπιτρέψτε μου νὰ ἀναπτύξω στὴν ἀγάπη σας τὸ θέμα: Παραδοσιακὴ Κατήχηση. Ὅπως θὰ διαπιστώσετε στὴν συνέχεια θίγει ἀξιόλογες πλευρὲς τῆς Κατηχητικῆς ἀγωγῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ τονίσῃ μερικὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα συνήθως παραθεωροῦνται μὲ συνέπεια τὴν ἀλλοτρίωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀγωγῆς. Ἴσως φανῆ ὅτι εἶναι λίγο θεωρητικὴ ἢ ἀνάπτωξη τοῦ θέματος, ἀλλὰ νομίζω ὅτι εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἀποστολὴ μας.

Κατὰ καιροὺς γίνεται λόγος γιὰ τὴν κρίση τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων. Καὶ αὐτὸ ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἐντύπωση ὅτι μειώθηκε ὁ ἀριθμὸς τῶν παρακολουθούντων μαθητῶν, ὅτι ἐξέλειπε ὁ ἐνθουσιασμὸς ποὺ ἐπικρατοῦσε πρὶν μερικὰ χρόνια, κυρίως κατὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ποὺ δημιουργήθηκε ὁ τύπος τῶν σημερινῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, ὅτι δὲν ὑπάρχουν θερμοῦργοι Κατηχηταὶ γιὰ νὰ ἐμψυχώσουν τοὺς νέους ἀνθρώπους κ.λπ. Δὲν ἀγνοῶ ὅτι αὐτὰ εἶναι ὑπαρκτὰ προβλήματα. Μὲ ἄλλα λόγια δὲν ἀμφισβητῶ τὴν ὑπαρξὴ αὐτῶν τῶν προβλημάτων. Ἀλλὰ πιστεύω ὅτι ἡ κρίση τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων εἶναι βαθύτερη καὶ οὐσιαστικότερη. Πιστεύω ὅτι ὑφίσταται κρίση στὸ περιεχόμενο τῆς Κατηχίσεως τὸ ὁποῖο ἔχει ἀποδεδειχθῆ ἐν πολλοῖς ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ κατηχητικὴ ἀγωγή. Μπορεῖ νὰ φαίνεται ἀπόλυτο τὸ συμπέρασμα αὐτό, γι' αὐτὸ θὰ ἤθελα μὲ αὐτὴν τὴν εἰσήγγηση νὰ ἀναλύσω τὴν θέση αὐτὴ μὲ σκοπὸ νὰ βοηθήσω στὴν καλύτερη διοργάνωση τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς ἔχουμε μιὰ συγκεκριμένη

εἰκόνα κατηχητικῆς προσφορᾶς στὴν νεολαία. Αὐτὴ ἡ ἀγωγή συγκεκριμενοποιεῖται στὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἑβδομαδιαίας ὥρας κατὰ τὴν ὁποία συγκεντρώνονται τὰ παιδιὰ ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία τους στὸν Ἱερὸ Ναὸ ἢ καὶ σὲ αἶθουσα ποὺ διαθέτει ὁ Ἱερὸς Ναὸς καὶ ἀφοῦ ἀκοῦνε ἓνα μάθημα ἢ ἀφοῦ συζητοῦν γύρω ἀπὸ διάφορα θέματα στὴν συνέχεια ἀπολαμβάνουν μιὰ ὥρα διασκέδαση κ.λπ. Συνήθως αὐτὸ διαρκεῖ μιὰ ὥρα καὶ ἀμέσως μετὰ παραχωρεῖται ἡ αἶθουσα σὲ ἄλλη συνάντηση. Τὰ δὲ μαθήματα ἐξαντλοῦνται σὲ μιὰ ἀπολογητικὴ καὶ ἠθικολογικὴ ἀνάλυση τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, ἀποβλέπουσιν, δηλαδὴ, στὴν ἠθικοποίηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐγκεφαλικὴ του ἐνημέρωση, ὥστε καὶ ὁ ἴδιος νὰ αἰσθάνεται εὐτυχὴς γιὰτὶ ἀνήκει στὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔτσι νὰ ἴσχυται νὰ τακτοποιῆ ἐνδεχόμενες συνειδησιακὲς ἀντιδράσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔχη ἐπιχειρήματα, ὅταν οἱ ἄλλοι ἀρνοῦνται τὴν Ἐκκλησίᾳ καὶ κυρίως τὴν Ὁρθόδοξον πίστην.

Αὐτὴ ἡ εἰκόνα τῆς κατηχίσεως, ποὺ θεδαίως μερικὲς φορές πρέπει νὰ ὑπάρχη καὶ νὰ λειτουργῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μὴ ὑπαρχούσης ἄλλης, εἶναι καρπὸς καὶ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀλλοτρίωσης τῆς Ὁρθόδοξου Παραδόσεως ἢ μπορῶ νὰ πῶ καλύτερα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς εἰσελεύσεως μιᾶς ἄλλης παραδόσεως. Καὶ ὅταν μιλῶ γιὰ ἀλλοτρίωση τῆς Ὁρθόδοξου Παραδόσεως ἐννοῶ περισσότερο τὴν ἀπώλεια τοῦ ἡσυχασμοῦ καὶ τὴν μετατροπὴ τῆς Ἐκκλησίας σὲ μιὰ ἰδεολογία κατὰ τὸ πρότυπο ἄλλων θρησκευτικῶν καὶ ἀνθρωπιστικῶν ἰδεολογιῶν. Ἔχει σημειωθῆ πολὺ χαρακτηριστικὰ: «Μὲ τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἡσυχαστῶν ἀπὸ τὴν ἰδεολογίαν τοῦ Νεοελληνισμοῦ καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Κοραϊσμοῦ, ἡ κάθαρσις τῆς καρδίας ἀντικατεστάθη μὲ τὴν ἠθικὴν καὶ ὁ φωτισμὸς μὲ τὴν κατήχησην. Ἔτσι οἱ ἡσυχασταὶ πνευματικοὶ Πατέρες ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ ἠθικολογοῦντας ὀργανωτὰς κατηχητικῶν σχολείων, ποὺ μόνον ὑποκριτῆς ἤμπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐφαρμόζει. Τοῦτο, διότι ἐνόμισαν ὅτι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Χριστοῦ ἐφαρμόζονται μὲ μόνον τὴν θέλησιν, ἀφοῦ εἶχον ἄγνοιαν πλέον τῶν παραδοσιακῶν πνευματικῶν σταδίων τῆς καθάρσεως, τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς θεώσεως, ὡς καὶ τῶν ψυχοσωματικῶν συνεπειῶν αὐτῶν»¹. Ἔτσι ἀ-

* Εἰσήγγηση ποὺ ἔγινε τὴν 15ην Ὀκτωβρίου 1988 στοὺς Κατηχητὰς τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

1. Πρωτ. Ἱω. Ρωμανίδου: Ρωμαῖοι ἢ Ρωμηοὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τόμος 1, ἐκδόσεις Πουρνάρα, σελ. 25.

φοῦ παραθεωρήθηκε ὅλη ἡ ἡσυχαστικὴ ἀγωγή τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὴν διασώζουν τὰ πατερικὰ ἔργα, καὶ ἡ ὁποία ἀγωγή συνδέεται μὲ τὰ στάδια ἢ βαθμούς τῆς πνευματικῆς τελειώσεως, ποὺ εἶναι ἡ κάθαρση, ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ θέωση, ἦταν ἐπόμενο μὲ τὸν ὄρο κάθαρση νὰ ἐννοῆται ἡ ἠθικὴ ἀγωγή, ἀποδεσμευμένη ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ μεταμόρφωση καὶ μὲ τὸν ὄρο φωτισμὸς νὰ ἐννοῆται κυρίως ἡ προσπάθεια συσσωρεύσεως πολλῶν γνώσεων στὸν ἐγκέφαλο ποὺ γίνεται μὲ τὴν Κατήχηση. Ὅμως ἡ Κατήχηση στὴν Παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν συνδέεται μόνον μὲ τὴν θεωρητικὴ διδασκαλία τῶν ἀληθειῶν τῆς Πίστεως. Τοποθέτησα τὴν λέξη μόνον γιατί πιστεύω ὅτι ἡ Κατήχηση εἶναι καὶ αὐτό, δηλαδή εἶναι καὶ θεωρητικὴ διδασκαλία, ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτό. Ἐπομένως ἡ Κατήχηση δὲν εἶναι μιὰ λογικὴ ἀνάλυση τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας.

Στὴν συνέχεια θὰ ἤθελα νὰ παρουσιάσω τὴν ἀλήθεια ὅτι ἡ Κατήχηση εἶναι καὶ κάτι παραπάνω ἀπὸ τὴν θεωρητικὴ διδασκαλία. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ διδασκαλία διαποτίζεται ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς Ὁρθοδόξου Παράδοσεως. Ἀλλὰ γιὰ νὰ δοῦμε αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον θέμα εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐξετάσουμε πῶς ἦταν ὁ ἄνθρωπος ἀμέσως μετὰ τὴν δημιουργία, πῶς ζοῦσε στὸν Παράδεισο πρὸ τῆς πτώσεως, τί ἀκριβῶς ἦταν ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου καὶ πῶς ἐπανέρχεται στὴν προηγούμενη κατάσταση. Καὶ ὅλα αὐτὰ συνδέονται μὲ τὸ θέμα μας γιατί δὲν μπορῶ νὰ δῶ τὴν Ὁρθόδοξη Κατήχηση ἔξω ἀπὸ αὐτὲς τίς ἀλήθειες.

1) Π ὥ ς ἦ τ α ν ὁ ἄ ν θ ρ ω π ο ς π ρ ὸ τ ῆ ς π τ ὼ σ ε ω ς.

Στὴν Ἁγία Γραφή φαίνεται καθαρὰ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ. Τὸ κατ' εἰκόνα ἦταν κάτι τὸ ὁποῖο εἶχε δοθῆ στὸν ἄνθρωπο, ἐνῶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἦταν κάτι στὸ ὁποῖο θὰ ἔφθανε μὲ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν δική του ἐλεύθερη ἀποδοχὴ τῆς Χάριτος. Βέβαια, πρέπει νὰ προστεθῆ ὅτι τὸ καθ' ὁμοίωσιν δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ θέωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἄρα ὁ ἄνθρωπος ἔπρεπε νὰ φθάσῃ στὴν θέωση. Δὲν τοῦ εἶχε δοθῆ κατὰ τὴν δημιουργία. Βεβαίως, εἶχε τὴν δυνατότητα αὐτὴ, ἀφοῦ τὸ κατ' εἰκόνα εἶναι δυνάμει ὁμοίωσις, καὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν εἶναι ἐνεργεία εἰκόνα, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν ἐλεύθερο προσωπικὸ του ἀγῶνα, κυρίως δὲ μὲ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ἐνεργῶν καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ συνεργῶν, θὰ ἔφθανε στὴν κατάσταση αὐτὴ. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν δημιουργία θρυσκόταν στὴν κατάσταση τοῦ φωτισμοῦ τοῦ νοῦ

ποὺ εἶναι τὸ πρῶτο στάδιο τῆς θεωρίας τοῦ Θεοῦ, ἡ δόξα τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Αὐτό, βέβαια, δὲν εἶναι δική μου πρωτότυπη ιδέα, ἀλλὰ διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Θὰ ἤθελα νὰ σταθῶ κυρίως στὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνό, ὁ ὁποῖος εἶναι μεγάλος δογματικὸς θεολόγος.

Στὸ βιβλίο του «Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως», μιλώντας γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πνευματικὴ του κατάσταση, σημειώνει αὐτὸ τὸ γεγονός. Ἀναφερόμενος στὸ γεγονός ὅτι, ὅπως ὁ ἄνθρωπος εἶναι αἰσθητὸς καὶ νοητὸς ἔτσι καὶ ὁ Παράδεισος ἦταν αἰσθητὸς καὶ νοητὸς, λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ σῶμα του παρέμεινε στὸν θεῖο καὶ ὑπερκαλλῆ χώρο «τῆ ψυχῆ ἐν ὑπερέρω καὶ ἀσυγκρίτῳ καὶ περικαλλεστέρω τόπῳ διέτριβε Θεὸν ἔχων οἶκον τὸν ἑνοικον καὶ αὐτὸν ἔχων εὐκλεῆς περιδόλαιον καὶ τὴν αὐτοῦ περιβεβλημένος χάριν καὶ τοῦ μόνου γλυκυτάτου καρποῦ τῆς αὐτοῦ θεωρίας κατατροφῶν οἶα τις ἄγγελος ἄλλος καὶ ταύτη τρεφόμενος»². Δηλαδή ὁ Ἀδάμ εἶχε κοινωνίαν μὲ τὸν Θεό, ἡ ψυχὴ του ἦταν οἶκος ποὺ εἶχε ἑνοικο τὸν Θεό, περιβαλλόταν μὲ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπολάμβανε τὸν καρπὸ τῆς γλυκυτάτης θεωρίας. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη στὸ καθ' ὁμοίωσιν, αὐτὴ ἡ θεωρία ποὺ ἀπελάμβανε τότε ἦταν ὁ φωτισμὸς τοῦ νοῦ, ποὺ στὴν διδασκαλία τῶν Πατέρων εἶναι τὸ προσίμιο τῆς θεωρίας, ἡ δόξα τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Αὐτὸς δὲ ὁ φωτισμὸς τοῦ νοῦ στὴν πραγματικότητα εἶναι ἡ νοερά προσευχή, δηλαδή ἡ ἀδιάλειπτη μνήμη τοῦ Θεοῦ.

Τὴν ἴδια κατάσταση περιγράφει καὶ σὲ ἄλλο σημείο ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Γράφει ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο «ἄκακον, εὐθῆ, ἐνάρετον, ἄλυπον, ἀμέριμνον, πάσῃ ἀρετῇ κατηγλαϊσμένον, πᾶσιν ἀγαθοῖς κομῶντα, οἶδον τινα κόσμον δεύτερον, ἐν μεγάλῳ μικρῶν, ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτῃν τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον...»³. Συνήθως, μιλώντας γιὰ τὴν προπρωτικὴν κατάσταση, τονίζουμε περισσότερο ὅτι ὁ Ἀδάμ ἦταν βασιλεὺς ὅλης τῆς κτίσεως, ἀγνοοῦμε ὅμως καὶ τὴν ἄλλη πραγματικότητα ὅτι, δηλαδή, ἦταν καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος. Δὲν βασίλευε μόνον, ἀλλὰ καὶ βασιλευόταν καὶ διευθυνόταν ἀπὸ τὸν Θεό, πράγμα τὸ ὁποῖο δείχνει τὴν πνευματικὴ του κατάσταση. Ἄν ἀγαλύσουμε προσεκτικότερα τὸ χωρίο αὐτὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, θὰ διαπιστώσουμε καὶ ἐδῶ ὅτι ὁ Ἀδάμ θρυσκόταν στὸν φωτισμὸ τοῦ νοῦ. Τὸ ὅτι ἦταν ἄκακος, εὐ-

2. Ἰω. Δαμασκηνοῦ: Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, ἐκδ. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1976, σελ. 146.

3. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 150.

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΥΤΗΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΠΑΥΛΟΝ

Ἡ κατανόησις τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλον, προϋποθέτει τὴν κατανόησιν τῆς χριστολογίας τῆς πρώτης χριστιανικῆς κοινότητος, διὸ ἀναφερόμεν τὰς βασικὰς περὶ αὐτῆς ἀληθείας. Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιστεύθη ὑπὸ τῶν πρώτων χριστιανῶν καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀληθινὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ γεγονότος τῆς ἀναστάσεως. Ἡ μαρτυρία τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου διεδίδετο παντοῦ καὶ ἡ πίστις εἰς τὸν ἀναστάντα Ἰησοῦν ἐγένετο τὸ θεμέλιον τῆς πρώτης χριστιανικῆς κοινότητος (Α΄ Κορ. 15,4. Πράξ. 4,33. Ρωμ. 4,25. 10,9).

Οἱ πρώτοι χριστιανοὶ ἐπίστευσαν ὅτι ὁ ἀναστάς Κύριος ἀπέθανε διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι ἔδωκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ «λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Μάρκ. 10,45. Α΄ Κορ. 15,3)¹. Ὁ ἐξιλεωτικὸς θάνατος τοῦ Χριστοῦ κατενόηθη ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανούς καὶ ἐθεωρήθη ὡς τὸ μέσον τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων (Ρωμ. 3,25). Οὕτως οἱ ἀπόστολοι ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὸ κήρυγμα καὶ εἰς τὰς ἑμιλίαις των, ὡς κεντρικὸν σημεῖον τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Πράξ. 2,22-25· 31. 3,15. 4,10. 5,30. 10, 39-40). "Ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι ὅτι ὁ σταυρὸς καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἀπετέλει τὸ σπουδαιότερον περιεχόμενον τῆς λατρείας τῶν πρώτων χριστιανῶν, καθὼς τοῦτο ἐξεφράζετο εἰς τὰ μυστήρια τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ τοῦ βαπτίσματος. Ἡ θεία εὐχαριστία καὶ τὸ βάπτισμα εἶχον κεντρικὴν θέσιν εἰς τὴν λατρείαν τῶν πρώτων χριστιανῶν, διότι διὰ τῶν μυστηρίων αὐτῶν ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἐνότῃς τῶν πιστῶν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ. Καρπὸς δὲ τῆς ἐνότῃτος αὐτῆς ἦσαν ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη καὶ ἡ φιλανθρωπία τῆς χριστιανικῆς κοινότητος πρὸς ἅπαντα τὰ μέλη τῆς (Πράξ. 2, 38-47. Ρωμ. 15, 25-26). Δύναται τις νὰ παρατηρή-

1. Χρυσόστομος, Ὁμιλία ΛΘ' εἰς Α' Κορ., MPG 61, στ. 335 «ὁ γὰρ θάνατος αὐτοῦ, τῆς ἁμαρτίας λύσις».

θὸς, ἐνάρετος, ἄλυπος αὐτὸ ἦταν γιατί εἶχε τὴν νοερά προσευχὴ καὶ ἀποτελεσμα αὐτῆς τῆς καλῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως ἦταν αὐτὴ ἡ ἀναγεννημένη καὶ ἐξωτερικὰ ζωή. Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ὡς ἀγγέλου καὶ ἡ διδασκαλία ὅτι ἦταν μύστης τῆς νοουμένης κτίσεως καὶ βασιλευόμενος ἄνωθεν, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ διδασκαλία ὅτι ἐνῶ ἦταν ἐπιγίαιος συγχρόνως ἦταν καὶ οὐράνιος δείχνει τὴν πνευματικὴν κατάστασίν του. Ὁ

ση ὅτι τὰ πάντα εἰς τὴν ζωὴν τῶν πρώτων χριστιανῶν ἀνεφέροντο εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ². Ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐπληθεύοντο καὶ ἐξεπληροῦντο αἱ προφητεῖαι τῆς Π. Διαθήκης, καθὼς ἐπίσης ἐδασίζοντο καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ μέλλοντος. Οὕτως ἐξηγοῦνται καὶ οἱ χριστολογικοὶ τίτλοι οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ, οἱ ὁποῖοι εἶχον γίνεαι ὁμολογίαί πίστεως εἰς τὴν ζωὴν τῶν πρώτων χριστιανῶν (Ρωμ. 10,9. Α' Κορ. 12,3. Φιλιπ. 2,11. Α' Θεσ. 3,11. 4,1. Β' Θεσ. 3,6 κ.λ.)³.

Ἐχων ὑπ' ὄψει τὰς χριστολογικὰς αὐτὰς πεποιθήσεις τῶν πρώτων χριστιανῶν ὁ ἀπ. Παῦλος, καθὼς καὶ τὰς προσωπικὰς του ἐμπειρίας ἐριμηνεύει τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὕτως ὁ ἀπ. Παῦλος εἰς τὰς ἐπιστολάς του παρουσιάζει τὸν Ἰησοῦν ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ⁴, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχε πάντοτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἁγίας Τριάδος ὡς Θεὸς καὶ κατόπιν διὰ τῆς ἐπιγίαιου ζωῆς Του ὠλοκλήρωσε τὸ ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας (Β' Κορ. 4,4. Φιλιπ. 2, 6-11). Ὁ ἱστορικὸς Χριστὸς ἢ ὁ σὰρξ γενόμενος Ἰησοῦς εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀπ. Παύλου ἐπέδρασε παραδοσιακῶς, ἐνῶ πρωταρχικὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν εἶχεν ἡ διδασκαλία αὐτοῦ περὶ τῆς καινῆς κτίσεως καὶ ἀναδημιουργίας τοῦ σύμπαντος (Β' Κορ. 5,17). Ὁ ἀπ. Παῦλος βλέπων τὸ γεγονός τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου περιγράφει τὰ ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου προκύψαντα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἀγαθὰ. Ὡς ἐκ τούτου ἡ χριστολογία τοῦ ἀπ. Παύλου θεμελιούται εἰς τὸ κήρυγμα τῆς πρώτης χριστιανικῆς κοινότητος, ἡ ὁποία εἶχε πιστεύσει εἰς τὸν σταυ-

2. Γαλίτη Γ., Χριστολογία τῶν Λόγων τοῦ Πέτρου ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων, 1963. Παναγοπούλου Ι., Τὸ κέντρον τῆς Χριστολογίας τῆς Κ. Διαθήκης, Ἀθῆναι 1973.

3. Παναγοπούλου Ι., μν. ἔργ., σ. 30-35.

4. Καραβιδουπούλου Ι., «Εἰκὼν Θεοῦ» καὶ «κατ' εἰκόνα» Θεοῦ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ Παύλῳ. Αἱ χριστολογικαὶ βάσεις τῆς Παυλείου ἀνθρωπολογίας, Θεσ/νίκη 1964.

νοῦς του ἔδλεπε τὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ εἶχε τὴν νοερά προσευχὴ καὶ ἔτσι ἐμιμεῖτο τοὺς ἀγγέλους ποῦ ἀνυμνοῦν ἀκαταπαύστως καὶ ἀσιγήτως τὸν Θεό.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΙΕΡΟΘΕΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

Ἱεροκέρυξ

Δ/ντῆς Νεότητος Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

ρόν και εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου και εἶχε καθιερωσεῖ τὴν πίστιν αὐτὴν ὡς ὀμολογιακὴν και ὡς τρόπον κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς (Α' Κορ. 15, 3-5. Ρωμ. 1,3. 3,25. 4,25). Αὐτὴν τὴν πίστιν εἰς τὸν σταυρωθέντα και ἀναστάντα Ἰησοῦν ἐκφράζουν ὅλοι οἱ χριστολογικοὶ ὕμνοι ἢ αἱ ὀμολογιαὶ τῆς πίστεως τῶν πρώτων χριστιανῶν. Κατ' ἐξοχὴν ἡ πίστις αὐτὴ ἐκφράζεται εἰς τὸν χριστολογικὸν ὕμνον τοῦ ἀπ. Παύλου Φιλιπ. 2, 5-11, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει τὸν Ἰησοῦν και εἰς τὰ τρία στάδια τῆς ὑπάρξεώς Του. Πρῶτον ἀναφέρει τὴν αἰώνιον Αὐτοῦ προὔπαρξιν «ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων», δεύτερον τὴν ἐνανθρώπησίν Του «ἐν ὁμοιωμάτι ἀνθρώπων γενόμενος» και τρίτον τὴν σταύρωσιν και ἀνάστασίν Του «ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερῴψωσε». Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ στάδια φανεροῦται ἡ δύναμις τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ και ἀποδίδεται αὐτῇ διὰ τοῦ χριστολογικοῦ τίτλου ΚΥΡΙΟΣ. Οὕτω τὸ ὄνομα «Κύριος» ἐκφράζει τὴν θεϊαν ἐξουσίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία τὸν ἀνέδειξε νικητὴν τοῦ θανάτου και ὄλων τῶν ἐπουραγίων, ἐπιγείων και καταχθονίων δυνάμεων (Φιλιπ. 2,11)⁵. Διὰ τοῦτο ὁ σταυρὸς και ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ εἶναι τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς χριστολογίας τοῦ ἀπ. Παύλου. Ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου ἔφερε τὴν λύτρωσιν και σωτηρίαν τοῦ κόσμου. Τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως αὐτῆς τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐρμηγεύει και παραδίδει διὰ τοῦ κηρύγματός του ὁ ἀπ. Παῦλος «παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ και παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς, και ὅτι ἐτάφη και ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς...» (Α' Κορ. 15,3).

Ὁ ἀπ. Παῦλος δὲν ἐπιδιώκει νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, διότι τὸ γεγονός αὐτὸ εἶχεν ἤδη πιστευθῆ, και εἰς τὴν συνείδησιν τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐθεωρεῖτο βέβαιον, ἀλλ' ἐνδιαφέρεται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι ἐκήρυττον τὸ ἴδιον εὐαγγέλιον, δηλ. τὴν πίστιν εἰς τὸν ἀναστάντα Κύριον, και τὸ εὐαγγέλιον αὐτὸ ἦτο «δύναμις Θεοῦ εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστευόντι» (Α' Κορ. 15,3. Ρωμ. 1,16. Πρβλ. Πράξ. 4,33). Ἡ ἀξίον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ὁ ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν ἀναφέρεται ἰδιαίτερος εἰς τὸ γεγονός τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μόνον εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν του, διότι πλείστοι ἐκ τῶν Κορινθίων ἀμφέβαλλον περὶ τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν (Α' Κορ. 15,12)⁶. Οὕτω τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον

ἀντιμετώπισεν ὁ ἀπ. Παῦλος ἦτο ἡ καθολικὴ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν περὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχον ἀμφιβολίαι, δημιουργηθεῖσαι ὑπὸ ψευδοδιδασκάλων Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι ἐκήρυττον τὴν ἀνάστασιν ὡς ἤδη πραγματοποιηθεῖσαν. Οἱ ψευδοδιδασκαλοὶ οὗτοι ἐβασίζοντο εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γνώσιν και δὲν ἀνέμενον τὴν καθολικὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν (Α' Κορ. 15,12. Β' Τιμ. 2,18)⁷.

Διὰ τοῦτο ὁ ἀπ. Παῦλος ἐπιδιώκει νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὸ κύρος τῆς χριστιανικῆς περὶ τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ἀληθείας και ἀναφέρει ὡς ἀπόδειξιν τὴν ἤδη πραγματοποιηθεῖσαν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου (Α' Κορ. κεφ. 15)⁸. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξασφαλίζει και τὴν μελλοντικὴν ἀνάστασιν ὄλων τῶν νεκρῶν, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἀνεστήθη και ἐγένετο ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἀναστάσεως ὄλων τῶν κεκοιμημένων (Α' Κορ. 15, 12-20)⁹. Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν παρουσιάζει ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ περιεχομένου τοῦ 15 κεφ. τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλον δὲν δίδει ἀπάντησιν μόνον εἰς τὸ θέμα τῆς μελλοντικῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ἔχει και ἀνθρωπολογικὰς συνεπείας τῆς παρουσίας πραγματικότητος¹⁰.

Ἡ πραγματικότης αὐτὴ φαίνεται εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἀπ. Παύλου, διότι ὁ ἐρευνητὴς και μελετητὴς αὐτῶν διαπιστώνει ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήγγειρε τὸν Ἰησοῦν ἐκ τῶν νεκρῶν και αὐτὸ καθιστᾷ ὄλους τοὺς πιστοὺς «υἱοὺς τοῦ Θεοῦ» και «ζωοποιεῖ» τὸ σύμπαν (Ρωμ. 8, 9-20. 10,9. Ἐφεσ. 1,20)¹¹. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλον, εἶναι τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος και ἐπομένως δι' αὐτοῦ ἐνεργεῖ ὁλόκληρος ἡ Θεότης. Οὕτως ἡ δύναμις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος παρέμεινεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ και προσφέρει πρὸς ὄλους τοὺς πιστοὺς τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν. Κυρίως ὅμως τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὑπογραμμίζει ὁ ἀπ. Παῦλος, εἶναι ὁ ἀρραδὸν τῆς μελλοντικῆς σωτηρίας παντὸς πιστοῦ (Β' Κορ. 1,22. 3,17. Ἐφεσ. 1,14). Ἡ ἀξίον ἰδιαίτερας σημασίας εἶναι, ὅτι τὸ ὑπόδαθρον τῆς ἀνθρωπολογίας τοῦ ἀπ. Παύλου εἶναι χριστοκεντρικὸν και ὅστις ζῆ και μιμεῖται τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ

7. Β' Τιμ. 2,18 «Ἰμέναιος και Φιλητός, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, και ἀνατρέπουσι τὴν τιμὴν πίστιν».

8. Τρεμπέλα Παν., Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, περ. «Πάνταϊνος», ἀριθ. 27, 1917, σελ. 433.

9. Μπρατσιώτου Παν., Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, Ἀθήναι 1966, σελ. 4.

10. Ἀνδριόπουλου Παν., Ἡ Ἑρμηνεία τῶν μαρτυριῶν τῆς Κ.Δ. γιὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὴ σύγχρονη ἐποχὴ, Ἀθήναι 1986, σελ. 209.

11. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία ΜΑ' εἰς Α' Κορ., MPG 61, 359 «Ἄρα τοῦ πνεύματος τὸ ζωοποιεῖν».

5. Käsemann Ernst, Kritische Analyse von Phil. 2,5-11, in Exegetische Versuche und Besinnungen, Göttingen 1970, 51-95. Τσάκωνα Βασ., Ὁ Χριστολογικὸς Ὑμνος Φιλιπ. 2,5-11, Ἀθήναι 1986.

6. Στογιάννου Βασ., Ἡ Ἀνάστασις τῶν Νεκρῶν. Εἰσαγωγή και ἑρμηνεία τοῦ Α' Κορ. 15, Θεσ/νίκη 1977.

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ*

Ἀκολουθεῖ ἐν συνεχείᾳ τὸ Συναξάριον, ἦτοι «Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου ἐπισκόπου Χριστιανουπόλεως» (σελ. 17-28). Μετὰ τὸ Ἐξαποστειλάριον ἔπονται τὰ 4 προσόμοια τῶν Αἴνων εἰς ἦχον α' «τῶν οὐρανίων ταγμάτων» καὶ τὸ Δοξαστικὸν εἰς ἦχον πλ. τοῦ α'. Ἡ ὄλη Ἀκολουθία καταλείπεται μὲ τὴν παράθεσιν τριῶν Μεγαλυναρίων, «ψαλλομένων εἰς τὴν ὑπόδοχὴν τῆς τιμίας Κάρας, εἰς παράκλησιν καὶ εἰς τοὺς ἁγιασμούς». Τέλος παρατίθεται ἐκτενὴς πραγματεία «Περὶ Ἀγίων» (σελ. 33-46), τὴν ὁποίαν ὁμοῦς ὁ Μαρτίνος κατὰ τὴν γ' ἔκδοσιν τῆς ἀκολουθίας του παραλείπει.

Εἰς τὴν Ἀκολουθίαν παρατηρεῖται, ἐν πρώτοις, ἔντονον τὸ ὑμνητικὸν καὶ ἐγκωμιαστικὸν στοιχεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξαιρεται ὁ ἐνάρετος βίος, τὰ θαύματα καὶ ἡ καθόλου πολιτεία τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὑμνογράφου.

Καὶ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Μεγάλου Ἑσπερινοῦ (4 προσόμοια, ἦχου β' «Ποίσις εὐφημιῶν»), εἰδικώτερον εἰς τὸ α' προσόμοιον, ὁ Ἀθανάσιος προσβάλλεται ὡς «Ἀθανασίου ἐφάμιλλος, ... δοχεῖον λαμπρὸν γενόμενον τοῦ πνεύματος, τὸ σῶμα σὺν τῇ ψυχῇ ἀποκαθάραντα, τῆς τῶν παθῶν τρικυμίας», δι' ὃ «ἠξιώθη, ἀενάως θαυματουργεῖν, Χρι-

στῷ παριστάμενος, τῷ σώσαντι τὰς ψυχὰς ἡμῶν». Εἰς τὰ ἐπόμενα ἐπευφημεῖται ἡ θεία Κάρα τοῦ ἱεράρχου «εὐωδίας οὐσα ἀνάπλεως καὶ πάμπολλα θαύματα βρύουσα καὶ πιστοὺς κινδύνων λυτρομένην» καὶ τονίζεται γνωστὸν ἐκ τοῦ Συναξαρίου «θαῦμα ἐκπληκτικόν», τὸ ὁποῖον «κατέπληξε τοὺς τολμητικίας, τοὺς θεβήλους χεῖρας ἐκτείναντας καὶ τὰ λείψανα» αὐτοῦ «συλλήσαντας. Ἐκλονίσθη πᾶσα ἡ οἰκία, καὶ κρότος φρικτὸς καὶ μέγας καὶ παννύχιος... καὶ μετὰ θάνατον ζῶντα ἀπέδειξε».

Εἰς τὸ Δοξαστικόν, ἦχου πλ. α', ἐξαιρεται πάλιν ὡς «θαυματουργός» ὁ ἱεράρχης Ἀθανάσιος, ἐνῶ εἰς τὰ ἀπόστιχα προσόμοια (ἦχου α' «Πανεύφημοι μάρτυρες»), ὁ ὑμνογράφος κινεῖται μεταξὺ κοινῶν τόπων ἐνδιαφερόμενος εἰς τὸ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν προτύπων του (προσομοίω), χωρὶς νὰ ἐντυπωσιάζῃ ἰδιαίτερως.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή ὑπῆρξε ἀκένωτος πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ τοὺς ὑμνογράφους τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ Μαρτίνος οὐδόπως ὑπολείπεται, ἀφοῦ εἰς τὴν Ἀκολουθίαν του χρησιμοποιοῦνται πολλαὶ ἁγιογραφικαὶ ἐκφράσεις. Ἐνδεικτικῶς μεταφερόμεν ἐδῶ τὸ β' τροπάριον τῆς Λιτῆς εἰς ἦχον

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 197 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

Χριστοῦ ἐλευθερώνεται ἐκ τῆς ἀμαρτίας καὶ ἐκ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου καὶ προγεύεται ἤδη διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τὰ ἀγαθὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Τοιοῦτοτρόπως γίνεται ὁ πιστὸς σύμμορφος τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (Ρωμ. 8,29), καὶ καθίσταται οὗτος ἡ «καινὴ κτίσις» (Β' Κορ. 5,17. Γαλ. 6,15), καὶ ὁ «καινὸς ἄνθρωπος» (Ἐφεσ. 2,15. 4,24). Ἡ προσωπικὴ αὐτῆ συνάντησις κάθε πιστοῦ μετὰ τοῦ Χριστοῦ πραγματοποιεῖται διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν δωρεῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὸ τονίζεται εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἀπ. Παύλου ὁ παράγων τῆς προσωπικῆς πίστεως καὶ θεωρεῖται οὗτος ἡ προϋπόθεσις τῆς οἰκειοποιήσεως τῶν ἀγαθῶν τῆς ἀναστάσεως. Ἡ πίστις ὁμοῦς, κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλον, δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως καὶ ἀγάπης κάθε πιστοῦ

πρὸς τὸν πλησίον (Γαλ. 5,6). Ἡ χριστιανικὴ πίστις ἔχει καὶ τὸν κίνδυνον τῆς ἐκπτώσεως ἐκ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, διὸ ἀναφέρει ὁ ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀρετῶν τὰς ὁποίας ὀφείλουν νὰ ἀποκτήσουν ἢ νὰ ἐπιδιώκουν οἱ πιστοὶ εἶναι καὶ ἡ μετάνοια. Ἡ ἀρετὴ αὕτη θεωρεῖται προϋπόθεσις τῆς νέας ἐν Χριστῷ ζωῆς καὶ ὁδηγεῖ τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν σωτηρίαν καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτῶν ἀνάστασιν (Β' Κορ. 7, 9-10. Ἐβρ. 6,1)¹².

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΥΑΓ. ΠΑΠΑΤΖΑΝΑΚΗΣ, Δρ Θεολ.

12. Πρβλ. Βούλγαρη Χ., Ἡ περὶ σωτηρίας διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, Ἀθήναι 1971, σελ. 256. Παπατζανάκη Γ., Ἡ περὶ θλίψεων διδασκαλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, Ἀθήναι 1988, σελ. 187.

α': «Τὴν πίστιν τετήρηκε, τὸν δρόμον τετέλεκε, ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος (Β' Τιμοθ. 4,7), ὁ Χριστιανουπόλιως Ἀθανάσιος. Ποιμαίνων γὰρ καὶ πυκτεύων (Α' Κορ. 9,26) καὶ τὴν σάρκα δουλαγωγῶν (αὐτόθι 9,27), τοῖς πᾶσι πάντα γέγονεν, ἵνα πάντας κερδήσῃ (αὐτόθι 9,22). Καὶ τὸν Σωτῆρα μιμούμενος ὑπὲρ τῶν προβάτων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐτίθει (Ἰωάν. 10,11). Διὸ καὶ τοῦτον ἐδόξασεν ὁ Χριστὸς καὶ ζῶντα καὶ μετὰ θάνατον. Τῷ τρισηλίῳ οὖν φωτί, φαιδρὸς παριστάμενος, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν, τοῦ εὐαγγελίου κήρυξ διαπρύσις».

Κοινότατος εἶναι ὁ Κανὼν («Ὡδὴν ἐπινίκιον» εἰς ἦχον α'), τοῦ ὁποῖου κύριος σκοπὸς εἶναι νὰ ἐξαρθοῦν:

α) Ὁ ὁσιος βίος τοῦ ἁγίου καὶ οἱ ἀγῶνες του κατὰ τῶν παθῶν: «Ἐχθρὸν τὸν παμπόνηρον ἡσχυνας Πάτερ... πατήσας ταῖς σαῖς ἀρεταῖς τούτου τὰ ἔνεδρα» (Ὡδὴ Α'). «Ἀθανάσιε ἰσάγγελε, σὺ ἀπαρνήσω σους γεννήτορας... τὸν Κύριον ἡγάπησας τὸν ἡμᾶς ἀγαπήσαντα» (Ὡδὴ Γ'). «Χριστὸν ἐπιποθήσας τὸν Θεῖον Λυτρώτην, ἐκ τῶν γηϊνῶν Πάτερ, ἀνυψώσας σαυτόν. Δι' ἐγκρατείας ἐκάθηρας τὸ σαρκίον...» (Ὡδὴ Δ') «Στενὴν καὶ τεθλιμένην σὺ βαδίσας ὁδόν, ρεύμασι δακρῦων τὴν σάρκα ἐμάρανας, ἐν τῷ κρυπτῷ ταῦτα ποιούμενος...» (Ὡδὴ Ε').

β) Τὰ ποικίλα θαύματα, ὅσα ζῶν καὶ μετὰ θάνατον ἐτέλεσεν ὁ ἅγιος: «παντοίοις δεδόξασαι καὶ ἐν τῷ βίῳ, Πάτερ Ἀθανάσιε, θαυμαστοῖς τέρασιν. Ἀρᾶ γὰρ σῆ ὑποβαλὼν, βατράχους κοάζοντας, ἀφῶνους κατέστησας» (Ὡδὴ Α'). «Ὅτε εὐλόγεις τὸ σὸν ποίμνιον, καὶ ἐξεφώνεις τὸ «ἐπίβλεψον» οἱ τὴν καρδίαν καθαρὴν, ἄστρον φεγγυβολώτατον, πρὸ τοῦ στόματός σου ἔβλεπον, εὐλαβῶς ἐξιστάμενοι» (Ὡδὴ Γ'). «Ἰάσεων πλημμύρα ἢ σὴ λάρναξ σοφέ, καὶ νοσημάτων πέλει ταχύς φυγαδευτής...», (Ὡδὴ Δ'). «Ὀργὴν Θεοῦ φρικώδη τριγμῷ δηλοῖς σῆς σοροῦ, καὶ τὰ ἀναρίθμητα στίφη τῆς ἀκρίδος ἀπήλασας, καὶ κατεξήρανας τὸν δάκτυλον τοῦ τολμήσαντός σου τῆ Κάρρα προσεγγίσαι» (Ὡδὴ Ε').

γ) Ὁσαύτως εἰς τὸν Κανόνα διατυπώνονται μὲ ἰδιαίτερον ἰκετευτικὸν τόνον ὑπὸ τοῦ ὑμνογράφου δεήσεις καὶ ἰκεσίες πρὸς τὸν ἅγιον, ὅστις ἀνεδείχθη ὑπόδειγμα βίου γενόμενος «διόρθωσις ἀκρι-

βῆς τῶν ἀμαρτανόντων». Ἐνδεικτικὸν τὸ γ' τροπᾶριον τῆς Θ' Ὡδῆς: «Ἦνίκα μέλλει ὁ Κτίστης, τὰ ἔθνη ἅπαντα κρῖναι, τότε παράστηθι γοργῶς καὶ λιπαρῆσον Πάτερ, ἵνα ὁ δύστηνος ρυσθῶ τῆς γεένης ἐκείνης καὶ τοῦ σκώληκος, καὶ τὸ πλῆθος παρίδῃ, τῶν ἐμῶν πταισμάτων ὁ Κριτής».

Τὰ 4 στιχηρὰ προσόμοια τῶν Αἰνῶν εἰς ἦχον α' («τῶν οὐρανίων ταγματῶν»), ποιοτικῶς μέτρια, ἐξυμνοῦν τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον ὡς «τῆς καλλιγόνου Κερκύρας τὸ θρέμμα... τῆς Γορτυνίας ἀρωγὸν καὶ προστάτην... τὸν θεῖον καὶ θαυματουργὸν τῆς Χριστιανουπόλεως... ἐκμαγεῖον τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς... τῶν Γορτυνίων προπύργιον ἀρραγές...», ἐνῶ τὸ Δοξαστικὸν τῶν Αἰνῶν εἰς ἦχον πλ. τοῦ Α', εἶναι ἄξιον ἰδιαίτερας μελείας, διότι νομίζω ὅτι κορυφώνεται εἰς αὐτὸ ἡ λυρική ποιητικὴ ἔξαρσις τοῦ Μαρτίνου:

«Ὡς σμυρναλόης φιάλη, καὶ πολυτίμητος νάρδος, προτέθειται νῦν ἡ πάντιμος Κάρρα σου Ἀθανάσιε, τοῖς μετὰ πόθου προσιοῦσι, ρεῖθρα ἰάσεων πελαγίζουσα. Τὸ γὰρ τρισάκτινον φῶς, τῆς ὑπερφώτου Τριάδος λατρεύσασα, φαιδρὰς καὶ αἰγληέσσας ἀστράπτει μαρμαρυγὰς...».

Γενικῶς εἰπεῖν ὁ ὑμνογραφικὸς ἐγκωμιαστικὸς τόνος εἰς τὰ ἐπὶ μέρους τροπᾶρια τῆς ἀκολουθίας τοῦ Μαρτίνου εἶναι πολὺ εὐρηματικὸς εἰς ἐγκωμιαστικὰς λέξεις καὶ ἐκφράσεις, ἀνταξίας τοῦ ὑμνουμένου ἱεράρχου. Διὰ τοῦ ποιητικοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον διαθέτει ὁ Γορτυνίος ὑμνογράφος, ἀξιοποιεῖται ἐπαρκῶς τὸ ὅλον ὑμνογραφικὸν ὕλικόν καὶ ἐξωτερικεύονται τὰ διακατέχοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἱερά συναισθήματα.

(Συνεχίζεται)

ΙΩ. Φ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, πτ. Θ.Φ.
Δ) γτῆς τοῦ Ἀρσακίου Λυκείου Πατρῶν

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Ι Ω Β

* Ἡ ζωὴ καὶ τὰ πάθη του *

(Τόμοι Α' καὶ Β')

Κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Σελίδες 366 καὶ 302. Δραχ. 650 ἕκαστος.

“ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΑΙΩΝΙΟΝ, ΙΩΑΝΝΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

Μισός αιώνας από την έκδημία του*

Είναι αναντιρρήτως εξαιρετικό να μᾶς σκέπτονται, αγαπώντας μας και μάλιστα να μιλούν ἐπαινετικά γιὰ μᾶς, ἐν ὄσφ ζῶμε.

Εἶναι ἐξ ἴσου ἐξαιρετικά συγκινητικό, ἀν ἐξακολουθοῦν νὰ μᾶς θυμοῦνται, μνημονεύοντάς μας μετὰ ἀγάπη, ἐκτίμηση, σεβασμὸ καὶ θαυμασμό, ὅταν, μετὰ ζώντας πιά ἐδῶ ἐπίγεια καὶ ἐφήμερα, ὑπάρχωμε ἐπέκεινα καὶ αἰώνια (ὅπως ἔχομε καὶ ἄλλοτε ἀνάλογα ἀναφέρει)¹.

Ἔτσι στὴν ἐδῶ ἐπιμνημόσυνη ἐκδήλωση, ἐπιτελώντας «Ἐσπερίδα λόγου καὶ ὕμνων»² ἢ μουσικὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ ἀειμνήστου μελωδοῦ καὶ μουσουργοῦ Ἰωάννη Σακελλαρίδη, προβαίνομε, πλὴν ἄλλων, σὲ ἀνάλογη μνημοσύνη³. Ἡ λέξις μνημοσύνη ὑποσημαίνει μνημῆ, ἀλ-

λιῶς ἀνάμνηση, ἀναπόληση δηλαδή μετὰ ἀγάπη κάποιου τὸν ὁποῖο σκεπτόμαστε⁴ καὶ πού μετὰ τὴ θύμησή μας ἀνακαλοῦμε ἀπὸ τὴν ἀφάνεια τὴν ὑπαρξή του.

Μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐκεῖνος λαβαίνει ὑπόσταση γιὰ μᾶς μετὰ μυστικὴ παρουσία του, ἢ ὁποῖα ἀποβαίνει οὐσιαστικὰ συμπαρουσία-συνύπαρξη του μετὰ ἐμᾶς.

Ἐξ ἄλλου μνημονεύω σημαίνει ἀναφέρει κάποιον (ἢ κάτι)⁵, ἐπαναφέροντάς τον στὴ σκέψη μου στὴν ὑπαρξή μου καὶ πού ἔτσι συνυπάρχομε.

* * *

Στὴν αἴθουσα αὐτὴν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός», ὅπου καὶ κατὰ τὸ ἀπώτατο⁶, καθὼς καὶ κατὰ τὸ πρόσφατο^{6α}, παρελθὸν ἔχουν διηγήσει καὶ ἀντηχοῦν ἀπόψε πάλι θαυμάσιες μελωδίαι καὶ ψαλμωδίαι τοῦ Ὑμνοδοῦ⁶ Σακελλαρίδη, ἢ ἀθέατη παρουσία του εἶναι ἔντονη στὸ πνεῦμα μᾶς, ἐνῶ ἐνατενίζομε αὐτὸν μετὰ «τὰ μάτια τῆς ψυχῆς»⁷.

Κατ' ἐπέκταση, ἐπιδιώκομε καὶ ἐδῶ νὰ ἐκφρά-

* Ἡ διάλεξις αὐτὴ δόθηκε κατὰ τὴν «Ἐσπερίδα λόγου καὶ ὕμνων» γιὰ τὰ πενήντα χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδήμια τοῦ ἀειμνήστου Ὑμνοδοῦ Ἰωάννη Σακελλαρίδη, πού διοργανώθηκε στὸν Φιλολογικὸ Σύλλογο «Παρνασσός», τὴν Παρασκευὴ 27ῆ Ἰαννουαρίου 1989, ἀπὸ τὸν Πανελλήνιο Σύνδεσμο Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς «Ἰωάννης ὁ Σακελλαρίδης».

Ἡ ὁμώνυμη πρότυπη πολυμελὴς μικτὴ Χορωδία, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Μαέστρου κ. Τάκη Παπαγεωργίου, ἐρμήνευσε ὕμνους μελοποιημένους ἀπὸ τὸν αἰδίδιμο Μελωδὸ, ἐνῶ ἀκούστηκε μαγνητοφωνημένη ἢ ὑπέροχη φωνὴ του.

Παρέστησαν: Ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σιδηροκάστρου κ. Ἰωάννης, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Νικοπόλεως κ. Χρυσόστομος ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Α.Θ.Μ. τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. Παρθενίου Γ' καὶ ἀπηύθινη χαιρετισμὸ, οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες Ν. Ἰωνίας κ. Τιμόθεος, Κοζάνης κ. Διονύσιος, Καμπανίας κ. Κοσμάς, Νέας Σμύρνης κ. Ἀγαθάγγελος, Κυθήρων κ. Γάκωβος, Θήρας κ. Παντελεήμων, ὁ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Ἀχελώου κ. Εὐθύμιος, ὁ Πρωτοψάλτης τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν κ. Περικτῆς, ὁ ἄρχων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχίου Καθηγητῆς-Συγγραφέας κ. Πανώτης, ἡ Διευθύντρια καὶ Καθηγήτριας τῆς Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, Λυκειάρχες, Γυμνασιάρχες καὶ Καθηγητῆς τῶν Ἀρσακείων καὶ τῶν Λεοντείων Λυκείων Ἀθηνῶν, Νέας Σμύρνης καὶ Πειραιῶς, ἄλλοι Καθηγητῆς καὶ διανοούμενοι, ὡς καὶ πολλὰ ἐκλεκτὰ Μέλη τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας.

Ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Παρνασσοῦ ἦταν κατάμεστη ἀπὸ κόσμο.

1. Πρβλ. Ἰ. Δρούλια, Μνημοσύνη τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Κίτρους κυροῦ Βαρνάβα, Ἀθήνα 1988, σελ. 6.

2. Βλέπ. ἐντυπὴ πρόσκληση καὶ πρόγραμμα ἐκδήλωσης στὸν «Παρνασσό» (27.1.89).

3. Γιὰ τὴν Μνημοσύνη βλέπ. σὲ Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «Ἠλίου», τόμ. 13ος, σελ. 694. — Ἡσιόδου, Θεογονία 54. — Πρβλ. «Πολυτέχνου θεᾶς ὁ Μνημοσύνης θερέμματα... καὶ τῶν μακάρων Ὀλυμπίων ἀειμνήστασι» εὐτυχῆ δῶρα... ἐσᾶς προσμένει ἡ γῆ μου» Ἄνδρ. Κάλβου, Ἡ Ἀύρα (σὲ Τάσου Λιγνὰ δὲ, Τὸ Ἄξιον Ἐστί τοῦ Ἐλύτη, Ἀθήνα 1985, Ἡ' ἐκδ. σελ. 99.

4 καὶ 4α. Βλέπ. ἀνάλογες λέξεις καὶ ἔνοιαι (πρβλ. μνεία, μνήμα) σὲ Ἰ. Σταματάκου, Λεξικὸν Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, Ἀθήνα 1972, σελ. 631.

5 καὶ 5α. Βλέπ. Τὸ Ἰωβηλαῖον — Ἰ. Θ. Σακελλαρίου, ἀπόσπασμα ἐν τῷ Ἐλευθέρῳ τύπῳ, τὴν 11 Ἀπριλίου τοῦ 1924 σὲ Ἰωάν. Σακελλαρίου, Ὑμνοὶ καὶ Ὁδοὶ, Ἀθήνα 1952 (1908), σελ. 262. — πρβλ. φιλολογικὰ μνημόσυνα τοῦ στὸν «Παρνασσό» σὲ Κων. Καλοκύρη, Ὁ μουσουργὸς Ἰωάννης Θ. Σακελλαρίδης καὶ ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ, 2α ἐκδ. Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 30-31.

6 καὶ 6α. Βλέπ. καὶ πρβλ. Κων. Καλοκύρη, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 130.

7. Βλέπ. «τὰ γὰρ τῆς τῶν πολλῶν ψυχῆς ὄμματα καρτερεῖν» Πλάτωνος, Σοφιστῆς 245B. πρβλ. «τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς» 3ο ἰδιόμμο, ἤχου πλ. β' Αἰῶν Κυριακῆς Τυροφάγου. — πρβλ. «Πάντ' ἀνοιχτά, πάντ' ἄγρυπνα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου» Διονυσίου Σολωμοῦ, Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι, Σχεδιάσμα Β' 36. — πρβλ. Κ. Παλαμά, Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου (τίτλος ποιητικῆς συλλογῆς, 1892). «Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας» Γ. Σεφέρη, Δοκίμια (1946-1947), Ἐρωτόκριτος, τόμ. Α', σελ. 293. — πρβλ. «τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν ὀφθαλμοὺς διάνοιξον εἰς τὴν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν» Ἰωάννου Χρυσόστομου, Θ. Λειτουργία, Εὐχὴ τοῦ Εὐαγγελίου. — πρβλ. «φώτισόν μου τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας» Εὐχὴ ἀνωθίου εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, Εὐχαριστία μετὰ τὴν Θ. Μετάληψιν. — πρβλ. «τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς» Μαρτύριον Ἀγίου Πολυκάριπου, ΒΕΠΕΣ, τόμ. 3ος, σελ. 21, Π 30. — πρβλ. «Τὰ μάτια δὲν κάλοθωροῦν στὸ μακρὸμα τοῦ τόπου, μὰ πλιά μακρὰ καὶ πλιά καλὰ θωρεῖ ἡ

σωμε τώρα τὰ συναφῆ συναισθήματά μας, τίς σχετικῆς σκέψεις καὶ ἀνάλογες ἀναμνήσεις μας γι' αὐτὸν τὸν ἔξοχο ψαλμωδῶ.

Ὁ αἰδιδιμος μελωδὸς καὶ «ἄφθαστος»^{7α} μελοποιός, ὁ μνημονεύμενος *hic et nunc* (ἔδῶ καὶ τώρα)⁸, ἔχει τὸ προνόμιο νὰ τὸν θυμούνται «εἰς μνημόσυνον αἰώνιον»⁹ οἱ πνευματικοὶ ἀπόγονοι καὶ ἐπίγονοί του. Ἔτσι «καὶ τὸ μνημόσυνον (αὐτοῦ) εἰς γενεάν καὶ γενεάν»¹⁰ διατηρεῖται, ἐνῶ ἐφαρμόζεται καὶ γιὰ ἐκεῖνον τὸ «μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ»¹¹. Ἐπαναλαμβάνεται λοιπὸν αὐτὸ γιὰ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πρὸ πενήνταετίας, στίς 15 Δεκεμβρίου 1938¹², ἐκδημοῦσε «διὰ παντός» «τοῦ τόπου τοῦ ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον»¹³, στὸν ὑπερουράνιο κόσμον.

—Ὁ ὁμιλῶν ἔχει ἓνα προσέτι ἰδιάζοντα λόγο νὰ ὁμιλήσει γιὰ τὸν ὁμώνυμό του Ἰωάννη, δεδομένου ὅτι ὁ Μουσικοδιδάσκαλος Σακελλαρίδης διετέλεσε Καθηγητὴς τῆς Μουσικῆς καὶ στὸ Ἀρσακείον¹⁴.

Ὁμιλώντας ἐμεῖς ἐξ ὀνόματος τῶν Συναδέλφων μας στὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ ἐκπροσωπώντας ἐμμέσως ἐκεῖνους, καθὼς καὶ ἐκ μέρους τῶν παραωχημένων γενεῶν, ποῦ ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὸν αἰδιδιμο Διδάσκαλο στὸ Διδασκαλεῖο τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας, ἐπιθυμοῦμε νὰ ἐκφράσωμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας πρὸς τὸν Μουσουργό.

Τὸ Διδασκαλεῖο ἐκεῖνο μεταγενέστερα ἀντικατέστησε ἡ Ἀρσακείος Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία^{14α}, ὅπου ὁ ὑποφαινόμενος αἰσθάνεται εὐδαίμων, συγκαταλεγόμενος στοὺς Διδάσκοντες ἐκεῖ.

Ὁ παρὼν ἐγκωμιστὴς ἐκπληρώνει ἔτσι ἐδῶ ἓνα ὀφειλόμενο χρέος πρὸς τὸν «μεγαλόπνοον καὶ μεγαλοεργόν»¹⁵ Μελωδὸ καὶ Μελοποιό, ὁ ὁποῖος, πλὴν

καρδιά τ' ἀνθρώπου. Τὰ μάτια νά'ναι κι' ἀνοικτά, τὴ νύκτα δὲ θεωροῦσι, μέρα καὶ νύκτα τῆς καρδιάς τὰ μάτια συντηροῦσι· χίλια μάτια, χεὶρ ὁ λογισμός, μεροῦ νυκτοῦ βιγλίζου, χίλια ἢ καρδιά καὶ πλιότερα, κι' οὐδὲ ποτὲ σφαλίζουν... ..

Μακρὰ τὸν ὁ Ρωτόκριτος ἀπὸ τὴν Ἀρετούσα, τὰ μάτια πόυ'χε στὴν καρδιά, πάντα τὴν ἔθωροῦσα» Βιτζέντζου Κορνάρου, Ἐρωτόκριτος ἀ' 1077-1079, 1081-1087.

8. Ἡ ὡς ἄνω λατινικὴ φράση ἀποτελεῖ *terminus technicus* (=τεχνικὸ ὄρο) καὶ ὑποσημαίνει «ἀμέσως». Στὴν τελευταία δεκαετία ἀπέβη αὐτὸ στὴν Πατρίδα μας πολιτικὸ σύνθημα (κομματικὸ slogan).

9. Ψαλμ. 111, 6.

10. Βλέπ. «καὶ τὸ μνημόσυνον σου εἰς γενεάν καὶ γενεάν» Ψαλμ. 10, 13.

11. Ψαλμ. 44, 18.

12. Βλέπ. Κων. Καλοκύρη, μνημ. ἔργ., σελ. 30.— Γεννήθηκε τὸ 1853. Ἐπομένως ἔζησε 85 χρόνια († 1938).

13. Πλάτωνος, Ἀπολογία Σωκράτους 40C.

14. Βλέπ. Π. Γεωργίου, Σακελλαρίδης Ἰωάν. σὲ Ὁρθοδοξικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 10ος, στ. 1124.— Κων. Καλοκύρη, μνημ. ἔργ. σελ. 27.

14α. Βλέπ. Αἰκ. Μιχαλοπούλου, Ἀποχαιρετώντας ἓναν θεσμό. Ἐφημερίδα Ἡ Καθημερινή, 27 Νοεμβρίου 1988, σελ. 24.

15. Πρβλ. Λεων. Φιλιππίδου, Ὁ Σύμνηξ Χρυσόστομος, ὁ μεγαλομάρτυρας Μητροπολίτης κατὰ τὴν ἐπικὴν καὶ δραματικὴν τριετίαν 1919-1922, Ἀθήναι 1962, σελ. 7.

πολλῶν καὶ ποικίλων ἄλλων ὕμνων, συνέταξε καὶ συνέθεσε μὲ «προτροπὴ τοῦ (τότε) Προέδρου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας Ἀρχιεπισκόπου (Πατρῶν) Νικηφόρου Καλογεῶ (Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου)¹⁶ καὶ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου»¹⁷, μελοποιώντας μάλιστα ὕμνος τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Ρωμαίας^{17α}, ἑορταζομένης ἐν τῷ φερωνύμῳ ναῷ τοῦ Ἀρσακείου»^{17β}.

Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ αὐτοὶ ὕμνοι εἶναι ἐσπέρια προσόμοια, ὅπως καὶ ἀπόστιχα, καθὼς καὶ μεγαλυνάριο τῆς Μάρτυρος¹⁸.

Ἄς ἀναφέρωμε ἐνδεικτικῶς ἓνα ἐσπέριο προσόμοιο, τὸ τρίτο:

«Βλέπον οὐρανὸθεν πάνσεμνε, τὰς τῷ τεμένει τῷ σῶ προσαδούσας τὸν ὕμνον Σοι, εὐλαβεῖς νεάνιδας, ἐν χαρᾷ καὶ φαιδρότητι τῆς Σῆς ἀγνεῖας λάτρεις θερμοτάται καὶ καρτερίας εὐγλωττοὶ κήρυκες. Ὡ κόρη πάνσεμνε, μὴ ἐλλείπῃς πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν, τοῦ πρσβύειν ἄληκτα Χριστὸν τὸν Κύριον»¹⁹.

Βλέπ. ἀκόμη πὼς κατέγραψε τυπικὴ διάταξη ὁ ἴδιος «ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐν τῷ Ἀρσακείῳ»²⁰, γιὰ τὸν καθιερωμένο Ἀγιασμό, μελοποιώντας τοὺς ἀνάλογους ὕμνους.

Ἐπίσης γιὰ τοὺς εὐεργέτες τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας καὶ ἰδρυτὲς τοῦ Ἀρσακείου, Ἀπόστολο καὶ Ἀναστασία Ἀρσάκη, συνέταξε καὶ ἐμελοποίησε ἐπιμνημόσυνο εἰδικὸ ὕμνο, ψαλλόμενον «κατὰ τὰ Δίπτυχα»²¹.

Τὸ βραχύλογο ἐκεῖνο κείμενο ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἀποστόλου καὶ Ἀναστασίας, τῶν αἰδιδίμων ἰδρυτῶν τοῦ σεμνοῦ τεμένου τούτου τῶν Μουσῶν αἰωνία ἢ μνήμη (δῖς), αἰωνία αὐτῶν ἢ μνήμη»^{21α}.

Σεβασμιώτατοι, Πανοσιολογιώτατοι, Ἐλλογιώτατοι, Ἀξιότιμοι καὶ ἀγαπητοὶ ἀκροατῆς

Συγχαρεῖστε μου, παρακαλῶ, νὰ πῶ κάτι τὸ καθαυτὸ προσωπικὸ, προβαίνοντας σὲ παρέκβαση.

Ὁ παρὼν ὁμιλητὴς, γιὰ τὸν ἐν λόγῳ Μελωδῶ, πρωτοάκουσε ἀπὸ τὸν προσωπικὸ του μουσικοδιδά-

16. Βιογραφικὰ του στοιχεῖα βλέπ. σὲ Ἐμμαν. Κωνσταντινίδου, Νικηφόρος ὁ Καλογεῶς, σὲ Ὁρθοξ. καὶ Ἡθ. Ἐγκυκλ. τόμ. 9ος, στ. 490-491.

17. 17α καὶ 17β. Ἰωάν. Σακελλαρίου, Ὑμνοι καὶ Ὄδαϊ (μνημ. ἔργ.), σελ. 135.— βλέπ. σχετικῶς «τῶν ἐν τῷ Μηναίῳ τροπαρίων κριθέντων ἀκαταλλήλων τοῖς κορασίαις» Αὐτόθι.

— Γιὰ τὴν ἀγία Ἀναστασία τὴν Ρωμαία, ἑορταζομένη τὴν 29ῃ Ὀκτωβρίου βλέπ. Ἀναστασία Παρθενομάρτυς, Ἡ Ρωμαία, σὲ Ὁρθοξ. καὶ Ἡθ. Ἐγκυκλ., τόμ. 2ος, στ. 564.

18. Ἰωάν. Σακελλαρίου, μνημ. ἔργ., σελ. 135-142.

19. Τοῦ Αὐτοῦ, μνημ. ἔργ., σελ. 136.

20. Τοῦ Αὐτοῦ, μνημ. ἔργ., σελ. 179-183.

21 καὶ 21α. Τοῦ Αὐτοῦ, μνημ. ἔργ., σελ. 142-143.

— Στὴν ἐκλεκτὴ Μουσικοσυνθέτρια, Καθηγήτρια τῆς Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Κα Ἀγγελικὴ Μητροπούλου-Παναγοπούλου ἐκφράζω ἐδῶ ἐγκάρδιες εὐχαριστίες γιὰ τὴν ἀνάλογη ἐνημέρωση καὶ προσφορὰ τοῦ ὡς ἄνω βιβλίου τοῦ Σακελλαρίδη, ποῦ ἔκανε στὸν γράφοντα.

σκαλο καὶ ἀλησμόνητο πνευματικό του πατέρα, πρωτοδιάκονο τοῦ ἀοιδίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου καὶ πρῶτο ἔλληνα κληρικό ἀριστοῦχο διπλωματοῦχο τῆς Βυζαντινῆς καὶ Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς τοῦ Ὡδείου Ἀθηνῶν. Ἐκεῖνος ὁ φωτισμένος καὶ φωτιστὴς Φώτιος²², στὴ μεσοεφηβική μας ἡλικία (ὅπως καὶ σὲ πολλά παιδιὰ τῶν Κάτω Πατησίων, ὠρισμένοι εἶναι σήμερα Στελέχη τῆς Λυρικής Σκηπῆς), μᾶς πρωτομίλησε μὲ ἐκτίμηση γιὰ τὸν χαρισματοῦχο Σακελλαρίδη καὶ μᾶς ἐδίδαξε τὰ μελωδήματά του.

Μετὰ τριετία ἀπὸ τότε, ὁ ἀείμνηστος ἀγαθοδότης Ἀκαδημαϊκὸς καὶ πανεπιστημιακὸς Καθηγητὴς μας Παναγιώτης Μπρατσιώτης²³, αὐτὸς «ὁ αὐλὸς τῆς Θεολογίας»²⁴ καὶ τῆς ψαλμωδίας, μᾶς ἐμίλησε μὲ θαυμασμὸ γιὰ τὸν «ἄφθαστο» καὶ γλυκύφθογγο Σακελλαρίδη.

— ὄντας ἀξιοθαύμαστος καὶ ἀξιαγάπητος αὐτὸς ὁ ἀξίεπαῖνος καὶ ἀξιομακάριστος Ἰωάννης ὁ καλλιφωνος, ὑπῆρξε, θὰ ἐλέγαμε, ὄντως θεόδοτος-θεοδώρητος, θεόπεμπτος γιὰ τὴν «Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ»²⁵.

Ἄς ἐπιτραπεῖ στὸν παρόντα ἀπλὸ ὀπαδὸ τοῦ μνημονευομένου Μελοποιοῦ, μᾶλλον θαυμαστή-θιασώτη τοῦ μακαριστοῦ Μουσουργοῦ, νὰ προβάλει ἀμυδρά, στὰ περιορισμένα χωροχρονικά ὄρια μᾶς μνημοσύνης, μερικὲς πλευρὲς τῆς προσωπικότητάς τοῦ πολυμαθοῦς «πρωτοψάλτη» περικαλλῶν ναῶν τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν Ἀθηνῶν²⁶.

Ὁ ἀνυπερβλητὸς ἀοιδός, αὐτὸς ὁ «ἀν ἡρ Μακεδῶν»²⁷ ἐποίησε («ἔργον... εὐαγγελιστοῦ»²⁸ στὴν Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία, ἐνῶ συνέβαλε σημαντικώτατα, ὡς γνωστό, στὴν ἀνανέωση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, συντελώντας στὴν ἀνακαίνιση τῆς ἑλληνορθόδοξης λατρευτικῆς ζωῆς.

«Ὡς τοῦ Πνεύματος ἐραστῆς καὶ τῆς χάριτος θεόφθογγος χελιδῶν»²⁹ ἐδίδαξε «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως»³⁰ προσφέροντας τὸ πνεῦμα — τὴν πνοή καὶ τὴν ψυχὴ

του, τὴν πολυμάθεια καὶ πολυπειρία του, ὅπως καὶ ὄλο του τὸ «εἶναι», «πρὸς τὸν καταρτισμόν»³¹ τῶν πιστῶν, τῶν μαθητῶν καὶ ὀπαδῶν του.

Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πιστοὺς, ὡς «ἐν ἐπιγνώσει ὑμνοῦντας»³², ἐπιθυμοῦσε καὶ ἐπεδίωκε νὰ ἐφαρμόζεται προφανῶς ἡ παύλεια παραίνεση: «πληροῦσθε ἐν Πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ, εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ»³³.

Ἄλλωστε ὁ ἀπαράμιλλος αὐτὸς Δάσκαλος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ὑπεδείκνυε, συνιστώντας στοὺς ψαλμωδοῦντες, τὰ ἀκόλουθα:

«οἱ τοὺς θεῖους ὕμνους ἄδοντες πρέπει νὰ ὦσιν οὐχὶ ἀπαιδευτοὶ τινες φωνασκαί... καὶ ἀσύνετοι καὶ ἀμαθεῖς, ἀλλ' ἄκρατοι παθῶν, κεκαθαρμένοι³⁴ καὶ πρὸς τὸν τοιοῦτον σκοπὸν κατεσκευασμένοι. Μὴ λησμονῶμεν δ' ὅτι ἡ ἀληθὴς ᾠδή, ὡς καλαισθητικὴ τέχνη, εἶναι ἀναπόσπαστος ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἄδοντος. Τὸ συναίσθημα τὸ ἠλεκτρίζον, τὸ βλέμμα τὸ φωτίζον τὴν ιδέα, ἡ χειρονομία ἢ ζωγραφουσα τὴν σκέψιν, δίδουσιν αἶμα, παλμόν, ψυχὴν εἰς τὸ ἄσμα. Τὸ ἄσμα τὸ χωρισμένον ἀπὸ τοῦ ἄδοντος εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ ἄνευ πνοῆς τοῦ Δημιουργοῦ»³⁵.

Σ' αὐτόν, τὸν πρῶτον διδάξαντα, ποὺ ἐνεσάρκωνε τὰ προειρημένα, θεωροῦμε πῶς πρωτίστως θὰ ἔσχυε κατὰ λέξιν ἐκεῖνο, ποὺ ἔγραψε γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁ ἄλλος ἀσύγκριτος ψάλτης, «ὁ ἅγιος τῶν Ἑλληνικῶν Γραμματῶν»³⁶ — «ὁ σκιαθίτης ἅγιος» Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης:

«Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἐν ὅσῳ ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάντοτε, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς πανεκλάμπρους ἡμέρας, νὰ ὑμνῶ μετὰ λατρείας τὸν Χριστὸν μου»³⁷.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΔΡΟΥΓΙΑΣ

Καθηγητὴς τῆς Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

22. Γιὰ τὸν ἐξαίρετο ἐκεῖνο κληρικὸ βλέπ. ὠρισμένα στοιχεῖα σὲ Ἰ. Δρούλια, Ἐντυπώσεις, βιώσεις καὶ ἀπόψεις ἐνὸς ὀρθοδόξου γιὰ τὴν ἐνότητα Ὀρθοδόξων καὶ Καθολικῶν, Ἀθήνα 1985, σελ. 2-3.

23. Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ ἀγαθοδότης Ἀκαδημαϊκὸς Διδάσκαλος Παναγιώτης Μπρατσιώτης (κοινωνικὴ κυρίως θεώρηση), σὲ Περιοδικὸ Ἀνησυχίες, ἀρ. φύλ. 8, Ἀθήναι Ἰανουάριος-Μάρτιος 1982, σελ. 9.

24. Ἀπολυτικίον ἐορτῆς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (25 Ἰανουαρ.).

25. Πρβλ. «τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ» Ἀπολυτικίον ἱερομάρτυρος Χαλαλάμπους (10 Φεβρουαρ.).

26. Βλέπ. Π. Γεωργίου, Σακελλαρίδης Ἰωάν. (μνημ. ἔργ.), στ. 1123. — Κων. Καλοκέρη, μνημ. ἔργ., σελ. 27.

27. Πράξ. — Ἀποστ. ἰστ' 9.

28. Βλέπ. «ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ» Β' Τιμοθ. θ' 5.

29. Δοξαστικὸν Ἀποστίχων, ἤχου δ', Ἐσπερινῶν Συνάξεως Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου (7 Ἰανουαρίου).

30. Ἐβρ. α' 1.

31. Πρβλ. «πρὸς τὸν καταρτισμόν τῶν ἀγίων» Ἐφεσ. δ' 12.

32. Κοντάκιον, ἤχου γ', ἐορτῆς τῶν Φώτων.

33. Ἐφεσ. ε' 19-21.

34. Πρβλ. «ψυχαιὶς καθαραις καὶ ἀρυπώτοις χεῖλεσι» Εἰρμός, θ' Ὡδῆς Ὁρθρου Μεγ. Τετάρτης.

35. Ἰωάν. Σακελλαρίδη, μνημ. ἔργ., σελ. στ'.

36. Πρβλ. Κων. Κωνσταντινόπουλου, Ἄλ. Παπαδιαμάντης, Ὁ ἅγιος τῆς Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας, σὲ Περιοδικὸ Πολύμηνα, τεύχ. 140/1/1969, σελ. 8.

37. Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, Λαμπριάτικος Ψάλτης, σὲ Ἀπαντα τῶν Νεοελλήνων Κλασικῶν, Ἐταιρ. Ἑλλήν. Ἐκδόσεων, Παπαδιαμάντης, τόμ. 2ος, Ἀθήναι χ.χρ., σελ. 195.

Η ΕΙΣ ΑΔΟΥ ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἡ πίστη στὴν κάθοδο τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδη, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκπνοή Του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ (Ἰωάν. ΙΘ' 30), ἀποτελεῖ βασικὴ διδασκαλία. Τὸ θαυμάσιο αὐτὸ γεγονός εἶναι συνάρτηση ὄλων τῶν σωτηριωδῶν ἐνεργειῶν τοῦ Πάθους καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Θεωρεῖται μάλιστα τὸ σημαντικότερο στοιχεῖο τῆς Ἀναστάσεως, γιατί σ' αὐτὸ νικᾶται τὸ κράτος τοῦ θανάτου, λυτρώνονται οἱ ψυχές τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένων καὶ ὁ Ἄδης πλέον καταργεῖται γι' αὐτοὺς πού πιστεύουν στὸ Χριστὸ (Α' Κορινθ. ΙΕ' 16-22, Ἐφεσ. Α' 7). Γι' αὐτὸ καὶ ὡς εἰκονογραφία τῆς Ἀναστάσεως στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία χρησιμοποιεῖται ἡ θριαμβευτικὴ εἰς Ἄδου Κάθοδος, ὅπου εἰκονίζεται ὁ Κύριος περιβεβλημένος ἀπὸ θεία δόξα νὰ καταπατεῖ τις γκρεμισμένες χάλκινες πύλες τοῦ Ἄδου σὲ τόπο ἀπόκοσμο καὶ σκοτεινὸ, καὶ νὰ ἀνασύρει ἀπὸ τὸν τάφο τὸν Ἀδὰμ ὡς ἐκπρόσωπο τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐνῶ δίπλα νὰ στέκονται οἱ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πλημμυρισμένοι ἀπὸ ἔκσταση καὶ χαρὰ. Ἡ γνωστὴ δυτικῆς ἐμπνεύσεως εἰκόνα, ἡ ὁποία παρουσιάζει τὸ Χριστὸ νὰ βγαίνει ἀπὸ ἓνα τάφο, εἶναι ξένη πρὸς τὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ Παράδοση.

Ὁ Ἄδης

Πρὶν ἐξετάσουμε τὸ θαυμάσιο γεγονός τῆς καθόδου τοῦ Κυρίου στὸν Ἄδη ἔκρινα σωστὸ νὰ παραθέσω λίγα στοιχεῖα γιὰ τὸ κατοικητήριό τῶν πνευμάτων τῶν νεκρῶν, τὸν Ἄδη. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη μεταφράστηκαν ὡς Ἄδης ἀπὸ τοὺς Ο' οἱ ἐβραϊκὲς λέξεις Σέδλ, Χάδες (Ἄδης) καὶ Γκεχένα (Γέεννα), οἱ ὁποῖες σήμαιναν τὸν ἀόρατο τόπο στὸν ὁποῖο μετέβαιναν τὰ πνεύματα τῶν νεκρῶν. Πολλὲς φορές, βέβαια, σήμαιναν καὶ τὸν τάφο (Γεν. ΛΖ' 35, ΜΒ' 38, Α' Βασιλ. Β' 6, Ἰώβ ΙΔ' 13), ἐπειδὴ στοὺς Ἑβραίους δὲν ἦταν τόσο ξεκαθαρισμένη ἡ πίστη γιὰ τὴ μεταθανάτια ζωὴ. Γενικὰ πάντως στὰ μεταγενέστερα βιβλία τῆς Π.Δ. οἱ λέξεις αὐτὲς σήμαιναν ἀποκλειστικὰ κάποιο συγκεκριμένο τόπο, ἴσως ὑποχθόνιο καὶ σκοτεινὸ πού μετέβαιναν τὰ πνεύματα ὄλων τῶν νεκρῶν ἀδιάκριτα (Ζ. Κωνσταντινίδης, Ἐγκυκλοπαιδικὸ Λεξικὸ τῆς Ἀγ. Γραφῆς, σελ. 21). Ἡ σύγχρονη βιβλικὴ θεολόγος JEAN-MARIE FENASSE γράφει τὰ ἑξῆς: «Ὁ Ἰσραὴλ φαντάζεται τὴν ἐπιβίωση τῶν νεκρῶν σὰν μιὰ σκιά ὑπάρξεως χωρὶς ἀξία καὶ χωρὶς χαρὰ. Ὁ Ἄδης εἶναι ὁ τόπος πού συγκεντρώνει αὐτὲς τὶς σκιές. Ὁ Ἰσραὴλ τὸν φαντάζεται σὰν τάφο, «ὄρυγμα», «φρέαρ», «λάκκον» (Ψαλμ. ΚΘ' 10, Ἰεζ. ΚΗ' 8), στὰ ἔγκατα τῆς γῆς (Δευτ. ΛΒ' 22), πέρα ἀπὸ τὴν ὑπόγεια ἄβυσσος (Ἰώβ ΚΣΤ' 5, ΛΗ' 16), ὅπου βασιλεύει ἀπόλυτο σκοτάδι (Ψαλμ. ΠΖ' 7) καὶ ὅπου τὸ ἴδιο φῶς μοιάζει μὲ ζοφερὴ νύχτα (Ἰώβ Ι' 21). Ἐκεῖ κατέρχονται ὅλοι οἱ ζῶντες (Ἦσ. ΛΗ' 18, Ἰεζ. ΛΑ' 14) καὶ δὲ θὰ ἀνέβουν πιά ἐπάνω ποτὲ (Ψαλμ. Π' 10, Ἰώβ Ζ' 9).

Δὲν μποροῦν πιά νὰ αἰνοῦν τὸ Θεὸ (Ψαλμ. ΣΤ' 6), νὰ ἐλπίζουν στὴ δικαιοσύνη του ἢ στὴν πιστότητά του (Ψαλμ. ΚΘ' 10, Ἦσ. ΛΗ' 18). Πρόκειται γιὰ μιὰ ὀλοκληρωτικὴ ἐγκατάλειψη (Ψαλμ. ΠΖ' 7)» (Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας, στ. 575).

Ἡ λέξη Ἄδης εἶναι ἀρχαιοελληνικὴ ἡ ὁποία σήμαινε τὸν τόπο πού κατοικοῦσαν οἱ ψυχές τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ Θεὸ τοῦ «κάτω κόσμου» (Ὀμηρ. Ἰλιάδα Γ' 61). Ἀπ' ὅτι φαίνεται δὲ δυσκολεύτηκαν οἱ σοφοὶ μεταφραστές τῆς Π.Δ. οἱ Ο', νὰ χρησιμοποιήσουν τὴ λέξη αὐτή, γιατί καὶ οἱ ἀντιλήψεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γιὰ τὸν Ἄδη ἦταν σχεδὸν οἱ ἴδιες μὲ τῶν Ἑβραίων (δὲς P. DECHARME, Μυθολογία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, μετ. Α. Καραλῆ, Β', σελ. 439).

Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ λέξη Ἄδης συναντᾶται δώδεκα φορές (Ματθ. ΙΑ' 13, ΙΣΤ' 18, Πραξ. Β' 31, Λουκ. ΙΣΤ' 23, Α' Κορινθ. ΙΕ' 55, Ἀποκ. Α' 18 κ.λπ.) καὶ σημαίνει τὸν ἀόρατο «τόπο», τὸν ὁποῖο οἱ Πατέρες ἐρμήνευσαν ὡς κατάσταση, καὶ πού πηγαίνουν οἱ ἀνθρώπινες ψυχές μετὰ τὸ θάνατο. Ἀντίθετα μὲ τὸν Σέδλ τῶν Ἑβραίων ὁ Ἄδης τῆς Κ.Δ. δὲν εἶναι «οἰκία παντὶ θνητῷ» (Ἰώβ Λ' 23), ἀλλὰ μόνο τῶν ἀδίκων καὶ ἀμαρτωλῶν, γιατί μετὰ τὴ θριαμβευτικὴ κάθοδο τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδη συντρίφτηκε ἡ δυναμὴ του καὶ νικήθηκε ὁ θάνατος γιὰ τοὺς πιστοὺς τοῦ Χριστοῦ. «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέβηκε στὸν Ἄδη, ὁ καταδικασμένος πηγαίνει στὴν κόλαση, αὐτὲς οἱ δυὸ ἐκφράσεις σημαίνουν δυὸ διαφορετικὲς ἐνέργειες καὶ προϋποθέτουν δυὸ διαφορετικὲς καταστάσεις. Οἱ θύρες τοῦ Ἄδου ὅπου κατέβηκε ὁ Χριστὸς ἀνοίχτηκαν γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ διαφύγουν οἱ αἰχμάλωτοί του, ἐνῶ ἡ κόλαση ὅπου κατεβαίνει ὁ κολασμένος κλείνεται πίσω του γιὰ πάντα... Ὁ Ἄδης καὶ ἡ κόλαση εἶναι τὸ βασίλειο τοῦ θανάτου καὶ χωρὶς τὸ Χριστὸ, δὲ θὰ ὑπῆρχε στὸν κόσμο παρὰ μιὰ μόνο κόλαση καὶ ἓνας μόνο θάνατος, ὁ αἰώνιος θάνατος, ὁ θάνατος μὲ τὴν ἀπεριόριστη δυνάμη του» (J. H. FENASSE, Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας, στ. 574). Ὁ Ἄδης, λοιπόν, ἔχει ἐξουσία γιὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ ἀδίκους. Ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Ἄδου καὶ τοῦ θανάτου δὲν ἔχει καμιά σημασία καὶ ἀξία γι' αὐτοὺς, γιατί ἡ υἰοθέτηση τοῦ κακοῦ εἶναι ἐλεύθερη ἐκλογή τους. Ἡ ἐξουσία αὐτὴ πάνω του θὰ εἶναι παντοτινὴ καὶ ἡ τιμωρία αἰώνια μαζί μὲ τὸ σατανά, τὸν ἄρχοντα τοῦ Ἄδου (Ματθ. ΙΠ' 39-42, ΚΕ' 31-46, Λουκ. ΙΣΤ' 26, Α' Κορινθ. ΙΕ' 52-57, Α' Θεσ. Δ' 14-17, Ἑβρ. ΣΤ' 2, Ἀποκ. Κ' 13-15).

Ἡ Ἀγ. Γραφὴ γιὰ τὴν εἰς Ἄδου κάθοδο τοῦ Κυρίου.

Σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τῆς Ἀγ. Γραφῆς κατὰ τὸ σταυρικὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ συνέβησαν δυὸ θαυμάσια σωτηριώδη γεγονότα. Τὸ πρῶτο εἶναι τὸ ἀνοι-

γμα τοῦ Παραδείσου γιὰ τοὺς πιστοὺς τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς μετανουῶντας (Λουκ. ΚΓ' 43), τὸν ὁποῖο ἐκλείσει ἡ ἀνταρσία τῶν πρωτοπλάστων κατὰ τοῦ Θεοῦ (Γεν. Γ' κεφ.). Τὸ δεύτερο εἶναι ἡ θριαμβευτικὴ κάθοδος τοῦ Κυρίου στὸν Ἄδη, ἡ νίκη τοῦ θανάτου, ἡ συντριβὴ τῆς δυνάμεως τοῦ ἄρχοντα τοῦ σκότους, τὸ κήρυγμα τοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου στὰ πνεύματα τῶν ἀπ' αἰῶνος νεκρῶν, ἡ ἀπελευθέρωση ὅσων δέχτηκαν τὸ κήρυμά Του καὶ ἡ εἴσοδος τους στὸν Παράδεισο.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἀναγγέλεται ἀπὸ τοὺς προφῆτες τὸ θαυμαστὸ γεγονός τῆς Καθόδου τοῦ Κυρίου στὸν Ἄδη. Πρῶτος ὁ Ψαλμῶδης Δαβὶδ προφητεύει: «οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἄδην, οὐδὲ δώσης τὸν ὄσιόν σου εἰδὲν διαφθοράν».

Ἡδὴ ὁ ἀπ. Πέτρος ὑποστήριξε ὅτι ἡ προφητεία αὐτὴ ἐκπληρώθηκε στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ (Πράξ. Β' 31). «Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς (τοὺς νεκροὺς) ἐκ σκότους καὶ σκιᾶς θανάτου καὶ τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν διέρρηξεν... ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκᾶς καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συνέθλασεν· ἀντελάβετα αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομίας αὐτῶν διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐτῶν ἐταπεινώθησαν» (Ψαλμ. ΡΣΤ' 14-17) καὶ «Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ἡμῶν καὶ ἐπάραθτε πύλαι αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης» (Ψαλμ. ΚΓ' 7). Ὁ Ἡσαΐας προεἶδε τὴν κάθοδο τοῦ Κυρίου στὸν Ἄδη, τὴ νίκη Του ἐπὶ τοῦ θανάτου καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν δεσμίων ψυχῶν: «Θύρας χαλκᾶς συντρίψω καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συγκλάσω καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς ἀποκρύφους (σ.σ. τίς ψυχῆς τῶν ἀπ' αἰῶνος νεκρῶν), ἀοράτους ἀνάξω σοι, ἵνα γνῶς ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός σου» (Ἡσ. ΜΕ' 2-4). Ἄλλοῦ πῶς ξεκάθαρα: «Ὁ Ἄδης κάτωθεν ἐπικράνη συναντήσας σοι κάτω, συνηγέρθησάν σοι πάντες...» (Ἡσ. ΙΔ' 9). Ὁ Ἄμώς προφήτεψε «Ἐάν κατακρυβῶσιν εἰς Ἄδου ἐκεῖθεν ἡ χεὶρ μου ἀνασπάσει αὐτοὺς (τοὺς νεκροὺς)» (Ἄμώς Θ' 2), καθὼς καὶ ὁ Ὡσηε «ἐκ χειρὸς Ἄδου ρύσομαι καὶ θανάτου λυτρώσομαι αὐτοὺς (τοὺς νεκροὺς). Ποῦ ἡ δίκη σου θάνατε; ποῦ τὸ κέντρον σου Ἄδη;... διότι οὗτος (ὁ Χριστὸς) ἀνὰ μέσον ἀδελφῶν διατελεῖ» (ΙΓ' 14). Ὁ Δανιὴλ σαφέστατα διακήρυξε: «Πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χρώματι ἐξεγερθήσονται οὗτοι εἰς ζῶν αἰώνιον» (Δαν. ΙΒ' 2). Ὑπάρχουν ἀκόμα, στὴν Π.Δ., δυὸ περιπτώσεις, οἱ ὁποῖες προδηλώνουν τὴν κάθοδο τοῦ Κυρίου στὸν Ἄδη. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ρίψη τῶν ἁγίων τριῶν Παίδων στὴν κάμινο τοῦ πυρός στὴ Βαβυλώνα καὶ οἱ ὁποῖοι ἐξῆλθαν σώοι θαυματουργικά, ὅπως ἐξῆλθε σώος καὶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν Ἄδη (Δαν. Γ' 21-23). Ἡ δεύτερη εἶναι τὸ πάθος τοῦ Ἰωνᾶ, ὁ ὁποῖος ὡς πρότυπο Χριστοῦ κατεβαίνει «ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας» (Ἰωνᾶ Β' 1, Ματθ. ΙΒ' 40). Στὸ θαυμάσιο ὕμνο τοῦ προφήτη προτυποῦται τέλεια ἡ κάθοδος τοῦ Κυρίου στὸν Ἄδη, γιὰτὶ ὁμιλεῖ γιὰ λύτρωση ἀπὸ τὸν Ἄδη καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν κοιλία τοῦ κήτους: «Ἐβόησα ἐν θλίψει μου πρὸς Κύριον τὸν Θεόν μου καὶ εἰσηκουσέ μου· ἐκ κοιλίας Ἄδου κραυγῆς μου ἤκουσας φωνῆς μου... ἄβυσσος ἐκύκλωσέ με ἐσχάτη, ἔδου ἡ κεφαλὴ μου εἰς σχισμὰς ὀρέων. Κατέβην εἰς γῆν,

ἧς οἱ μοχλοὶ αὐτῆς κάτοχοι αἰώνιοι, καὶ ἀναβήτω ἐκ φθορᾶς ἡ ζωὴ μου πρὸς σέ Κύριε ὁ Θεός μου...» (Ἰωνᾶ Β' 3-7). Ἡ πίστη τέλος στὴ μελλοντικὴ ἀπολύτρωση τῶν ψυχῶν ἀπὸ τὸν «παμφάγον» Ἄδη ἀναπτύχθηκε καὶ στὴν ἀπόκρυφὴ ἀποκαλυπτικὴ Ἰουδαϊκὴ γραμματεία (δὲς Ἐνώχ, Ε' 5, 25, ΞΔ', ΞΘ' 26).

Στὴν Καινὴ Διαθήκη ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς προαναγγέλλει τὴν σωτήρια κάθοδό Του στὸν Ἄδη: «Ὡσπερ γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς ὁ προφήτης ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους... οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας» (Ματθ. ΙΒ' 40), ὑποδηλώνοντας προφανῶς τόσο τὴν παραμονὴ Του σωματικὰ στὴν τάφο, ὅσο καὶ τὴν κάθοδό Του ψυχικὰ στὸν Ἄδη (Π. Τρεμπέλα, Δογμ. Β', 195). Ἐπίσης στὴ διαβεβαίωση τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸ συσταυρούμενο ληστὴ «σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ» (Λουκ. ΚΓ' 43) διαφαίνεται πὼς τὸ παλαιὸ καθεστῶς τοῦ Ἄδη τὴν ἴδια μέρα καταλύθηκε μὲ τὴν ἐξιλαστήρια θυσία Του καὶ οἱ πύλες τοῦ Παραδείσου, οἱ ὁποῖες εἶχαν κλείσει διὰ τοῦ πρώτου Ἀδάμ (Γεν. Γ') ἀνοίγουν τώρα διὰ τοῦ δευτέρου Ἀδάμ, τοῦ Χριστοῦ (Α' Κορ. ΙΕ' 22, Ρωμ. Ε' 19). Μόλις ὁ Κύριος ἀναφώνησε τὸ «τετέλεστο» ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ (Ἰωνᾶ. ΙΘ' 30) καὶ ἐξέπνευσε, τὸ μὲν Τίμιο Σῶμά Του ἔμεινε ἄπνουν χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ σ' αὐτὸ ἡ φυσιολογικὴ φθορὰ (Ψαλμ. ΙΕ' 10, Πράξ. Β' 31), τὸ δὲ Πνεῦμα Του, «προσλαβὸν καὶ νέας μεζονας δυνάμεις ζωῆς» (Π. Τρεμπέλα, Δογμ. Β', 195) κατέβηκε στὸ κοινὸ κατοικητήριον τῶν νεκρῶν γιὰ νὰ κηρύξει στίς ψυχῆς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας. «Κατήλθεν εἰς Ἄδου οὐχὶ ἀπλῶς ἐκ φυσικῆς ἀνάγκης, εἰς ἣν ὑπόκεινται πάντες οἱ ἀποθνήσκοντες, ἀλλ' ἐλευθέρως ὡς κηρύξῃ τῆς ἀπολυτρώσεως καὶ ὡς κραταῖος νικητῆς συντρίβων μοχλοὺς αἰωνίους κατόχους πεπεδημένων...» (Χ. Ἀνδρούτσου, Δογμ. σελ. 213). Σαφῆς ἐνδείξεις γιὰ τὸ σημαντικὸ αὐτὸ γεγονός δίνει ὁ ἀπ. Πέτρος, «... θανατωθεὶς (ὁ Χριστὸς) μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ Πνεύματι ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν» (Α' Πέτρου Γ' 18-19). Ἐπίσης ὁ ἀπ. Παῦλος ὑπαινίσσεται γιὰ τὸ ἴδιο γεγονός, «ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ... καὶ καταχθονίων» (Φιλιπ. Β' 10) καὶ «κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς» (Ἐφεσ. Δ' 9-10). Τὸ γεγονός, τέλος, τῆς θαυμαστῆς ἀναστάσεως τῶν ἁγίων νεκρῶν μετὰ τὴν ἐκπνοὴ τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ (Ματθ. ΚΖ' 52-53) βεβαιώνει τὴν κάθοδο τοῦ Κυρίου στὸ βασίλειον τῶν νεκρῶν καὶ τὴν συντριβὴ τοῦ κράτους τοῦ Ἄδη, ἀφοῦ ἔχασε αὐτὸς μέρος τῶν δεσμίων του.

(Συνεχίζεται)

ΛΑΜΠΡΟΣ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΣ
Θεολόγος Καθηγητῆς

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος», νὰ σημειώσουν καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας προεδρευόμενον καὶ ἀπορρέων, ἀλλὰ λίαν καρποφόρως, δρῶν «Ἐκκλησιαστικόν, Ἐπισημονικόν καὶ Μορφωτικόν Ἰδρυμα Ἰωάννου καὶ Ἐριέτιης Γρηγοριάδου» ὡργάνωσε κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα ἑμιλίαν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ μεγάρου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐπὶ τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος θέματος «Πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον - Προβλήματα καὶ προοπτικαί». Ὁμιλητὴς ἦτο ὁ πλέον ἀρμόδιος καὶ ἐπαίῳ πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος τούτου, ἦτοι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, ὅστις ὡς Διευθυντὴς τοῦ ἐν Σαμπεζὺ Γενεύης Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ὡς Προϊστάμενος τῆς ἐν αὐτῷ στεγαζομένης Γραμματείας ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ἔχει τὴν εὐθύνην νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ Πρακτικὰ τῶν Πανορθοδόξων Προσυνοδικῶν Διασκέψεων, νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἐφ' ἑνὸς ἐκάστου ἐπὶ μέρους θέματος γραπτὰς ἀπόψεις τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ διαφόρων Ἐπιτροπῶν, νὰ ἀκούῃ τὰς προφορικὰς παρατηρήσεις των καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς Σεπτιῆς Κορυφῆς τῆς Ὁρθοδοξίας νὰ εὐρίσκῃ τὸν μέγιστον κοινὸν παρονομαστὴν τῶν διατυπωμένων θέσεων εἰς τρόπον ὥστε νὰ προετοιμάσῃ τὸ ἔδαφος πρὸς ἄρσιν τῶν τυχόν διαφορῶν καὶ πρὸς λήψιν ὁμοφώνων ἀποφάσεων.

Ὁ Σεβασμιώτατος ἐν τῇ συνειῶς διατυπωμένη ἑμιλίᾳ αὐτοῦ παρουσίασε σαφῶς τὴν πορείαν τῆς καθ' ὅλον Ὁρθοδοξίας πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Ἱερὰν Σύνοδον, τὴν ἐπὶ πολλῶν θεμάτων ἐπιτυχθεῖσαν συμφωνίαν, ὡς καὶ μερικὰ ἀκανθώδη ζητήματα, τὰ ὁποῖα, ἐλπίζομεν, νὰ λυθοῦν εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον διὰ τῆς ἐναρμονίσεως τῆς μακροαίωνος ὀρθοδόξου κανονικῆς τάξεως πρὸς τὰς διὰ τῶν αἰῶνων ἀναπτυχθείσας ἰδιαιτερότητας καὶ εὐαισθησίας ἐκάστης τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Γενικὴ εἶναι ἡ εὐχή, ὅπως τάχιστα παρακαμφθοῦν τὰ ἐπιπροσθόντια εἰς τὴν σύγκλησιν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ἐμπόδια δι' ὁμοφώνων ἀποφάσεων τῶν προσεχῶς συγκληθησομένων Πανορθοδόξων Προσυνοδικῶν Διασκέψεων, διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκδασιν τῶν ὁποίων ὁ διακεκριμένος Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός ἐξεδήλωσε ἀρκετὴν αἰσιοδοξίαν.

Ἐλπιδοφόροι δηλώσεις.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίου τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως κ. Κωνσταντῖνος Κάρτσεφ, ἐν συνεντεύξει του δημοσιευθείσῃ εἰς τὸ σοβιετικὸν περιοδικὸν «Οργάνοκ», ὑπεστήριξεν, ὅτι «σήμερον ἐπιβάλλεται ριζικὴ μεταβολὴ τῆς κρατικῆς πολιτικῆς εἰς τὰ θρησκευτικὰ θέματα, ἀκόμη καὶ ἡ χορήγησις ἀδειῶν διὰ τὴν λειτουργίαν σχολείων ὑπὸ τὴν εὐθύνην τῶν θρησκευτικῶν ὁργανώσεων». Ἐπίσης ὁ κ. Κάρτσεφ εἶπεν, ὅτι τὸ Σύνταγμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως πρέπει νὰ τροποποιηθῆ, ὥστε «νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς πιστεύοντας, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἀθέους, ἴσον δικαίωμα ἐλευθέρως ἐκφράσεως τῆς γνώμης των». Ὁ αὐτὸς σοβιετικὸς ἀξιωματοῦχος κατέπληξε καὶ διὰ τῶν ἐξῆς προσωπικῶν του ἐρωτημάτων: «Διὰ τί οἱ γονεῖς νὰ μὴ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ὀδηγήσουν τὰ παιδιὰ τους εἰς τὸν ναόν, εἰς τὸ τέμενος ἢ εἰς τὴν συναγωγὴν, διὰ νὰ μορφωθοῦν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, τὸν Ἰσλαμισμόν ἢ τὸν Ἰουδαϊσμόν; Διὰ τί νὰ μὴ ἔχουν δικαίωμα νὰ καλέσουν εἰς τὴν οἰκίαν των ἕνα διδάσκαλον τῆς Θρησκείας των;».

Αἱ δηλώσεις καὶ τὰ ἐρωτήματα ταῦτα γεννοῦν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἢ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναμενόμενη δημοσίευσίς τῆς νέας σοβιετικῆς νομοθεσίας περὶ τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας θὰ ἐξασφαλίσῃ ἐπὶ τέλος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἀπαραίτητον ἐλευθερίαν διὰ τὴν ἀνακαινιστικὴν δρᾶσιν αὐτῆς οὐ μόνον ἐν τῷ ἰ. ναῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ἐκκλησία καὶ Πολιτικὴ.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος, ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ «Quo vadis Ἑλληνικὴ Ὁρθοδοξία;» ἀναφέρεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἰς τὴν ἔναντι τῶν πολιτικῶν κομμάτων στάσιν τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως ἐπισημαίνονται ὑπ' αὐτοῦ τὰ ἐξῆς, τὰ ὁποῖα εἰς περίοδον οὐσιαστικῶς προεκλογικὴν ἔχουν ἰδιαιτέραν σημασίαν: «Ἡ Ἐκκλησία, γράφει, οὐδαμῶς ταυτίζει ἑαυτὴν καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς μὲ ἐν συγκεκριμένον κόμμα, μὲ ἐν συγκεκριμένον κοινωνικόν, οικονομικόν καὶ πολιτικόν σύστημα καὶ πρόγραμμα. Αὕτη μὴ θεωροῦσα ἑαυτὴν ἀρμόδιαν νὰ ἀποφανθῆ περὶ τῆς ὀρθότητος ἢ μὴ τῶν καθαρῶς οικονομικῶν καὶ τεχνολογικῶν σχεδιασμῶν καὶ προγραμματισμῶν τῶν διαφόρων κομμάτων καὶ συστημάτων — τοῦτο, ὡς γνωστόν, τὸ ἐμπιστεύεται εἰς τὰ ἐπαίοντα

αυτῆς μέλη, ἅτινα, συμφώνως πρὸς τὴν ἀνθρωπολογία, Χριστολογία καὶ κοσμολογία τοῦ Χριστιανισμοῦ, κρίνουν θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς ταῦτα — καὶ θέτουσα ἐαυτὴν ὑπεράνω παντὸς πολιτικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κόμματος, παρατάξεως, ιδεολογίας καὶ συμφεροντολογίας, δύναται νὰ ἀσκήσῃ, θάσει τοῦ κοινωνικοῦ αὐτῆς Εὐαγγελίου καὶ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τοῦ πληρώματος αὐτῆς, ἔμμεσον κοινωνικὴν καὶ οὐδέποτε πολιτικὴν κριτικὴν» (σ. 38).

Ὅθεν τὸ διὲ ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ νὰ ἰσώσειται ὑπὲρ ἢ ἐναντίον ἐνὸς συγκεκριμένου πολιτικοῦ κόμματος, αὐτὸ οὐδόλως σημαίνει ὅτι τὰ ἐπαίοντα μέλη αὐτῆς πρέπει νὰ σιωποῦν, δοῶντες προσβάλλοντα ἢ καταπατοῦντα αἱ ὑπ' αὐτῆς κηρυττόμενα ἀρχαὶ τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς εἰρήνης κλπ. Χαρακτηριστικὸν ἀκριβῶς δεῖγμα ἀποφυγῆς μᾶς τοιαύτης σιωπῆς εἶναι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀξιολογώτατον βιβλίον τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Περιστερίου κ. Χρυσοστόμου, ὅπερ παρουσιάζεται ἐπιτενέστερον εἰς σχετικὴν βιβλιοκρισίαν, ἢ ὅποια δημοσιεύεται εἰς ἄλλας στήλας τοῦ παρόντος τεύχους τῆς «Ἐκκλησίας».

Παραβιάσεις ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Καθ' ἃ ἐπληροφόρηθημεν ἐκ τοῦ Τύπου, ἡ ἐτησία ἔρευνα, τὴν ὁποίαν διεξήγαγε τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον διὰ τὸ 1988 ὀδηγεῖ εἰς τὸ ἀποκαρδιωτικὸν συμπέρασμα, ὅτι, διακόσια ἔτη μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἄνθρωπου καὶ τοῦ Πολίτου, ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον τὸ ἀπεράδεκτον καθεστῶς τῆς κατὰ θάνασον τρόπον παραβιάσεως τῶν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς ὑφηλίου, δοθέντος ὅτι οὐδεμία παρατηρήθη οὐσιαστικὴ μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χωρῶν, ἐν ταῖς ὁποίαις διαπράττονται σοβαραὶ παραβιάσεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων ἢ τῶν ὀργάνων τῶν. Μάλιστα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς Πολιτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου ἐγένετο ρητὴ μνεία τῆς συνεχιζομένης παραλείψεως πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς τύχης τῶν ἀτόμων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τουρκικῆς εισβολῆς εἰς τὴν Κύπρον.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, εἶναι θλιβερόν, ὅτι εὐρέθησαν ομάδες Ἑλλήνων φοιτητῶν καὶ νέων, αἱ ὁποῖαι ἐπεχείρησαν διὰ θιασίων ἐπιθέσεων νὰ παρεμποδίσουν ἐκδήλωσιν ἑκατοντάδων συναδέλφων τῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως κ. Σεβαστιανὸς ἐστιγμάτισε τὸ εἰς θάρος τῶν Βορειοηπειρωτῶν φοβερὸν «ἀπαρνηχάιντο». Τὸ ἀκόμη

θλιβερότερον καὶ πλέον ἀνησυχητικὸν εἶναι ὅτι εὐρέθησαν ἐφημερίδες, αἱ ὁποῖαι ἐχαρακτήρισαν τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην, ἥτις ἐστρέφεται ἐναντίον τῆς παραβιάσεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τῶν ἀδελφῶν μας τῆς Β. Ἠπείρου, ὡς «ἀκροδεξιὰ» «φασιστικὴ» ἐνέργειαν!

Θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς γάμος.

Ὁ ἐπεύθυνος διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ «Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος» διακεκριμένος δημοσιογράφος κ. Γιάννης Μαρίνος ἐν προσφάτῳ ἀρθρῷ του ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ, ἀναφερόμενος, ἐπιτὸς τῶν ἄλλων, εἰς τὸν θεσμὸν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ γάμου, ἐπεσήμανε χαρακτηριστικῶς τὰ ἐξῆς: «Περὶ τὸ νὰ ποῦμε διὲ ἡ δῆθεν ἀπελευθέρωσις τῶν Νεοελλήνων ἀπὸ τὸν καταπιεστικὸν θρησκευτικὸν γάμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὑποτίθεται διὲ βογγοῦσε ὁ δυναστευόμενος ἀπὸ τοὺς παπὰδες ἑλληνικὸς λαός, εἶχε τὴν τύχην πρὸς τῆς ἄξιζε. Ὁ πολιτικὸς γάμος ἀγνοήθη μετὰ βαθεῖα περιφρόνηση ἀπὸ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ, ἀποδεικνύοντα πόσον πλανιώνταν ἢ ψεύδονταν οἱ εἰσηγητῆς του ὡς ἐκφράζοντες τὴν δῆθεν λαϊκὴν βούλησιν. Τὸ δὲ γελοιώτερον εἶναι, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ροβεσπιέροι καὶ Σαιν Ζύσι τῆς ἰντιθρησκευτικῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης σπεύδον νὰ γελοιοποιοῦν τὸ πρότερον ἀγωνιστικὸν τους παρελθὸν κατὰ τοῦ θρησκευτικοῦ γάμου προσερχόμενοι οἱ ἴδιοι σὺς ἐδολογίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἐπληρωμένην μεγαλοπρέπεια... Τὸ χορὸν κατὰ τοῦ θρησκευτικοῦ γάμου ἔσονται καὶ κάποιες γυναῖκες μετὰ φανατισμὸν μαινάδων, οἱ ὁποῖες τώρα προσέρχονται... ντυμέναι σὺς κατάλευκα τούλια γὰρ νὰ λάβουν τὶς ἐδολογίας τῆς Ἐκκλησίας...».

Εἶναι τόσον εὐγλωττος ἡ περικοπὴ αὕτη, ὥστε τὰ σχόλια περιτεύουν.

Ἀρχιμ. Συμεὼν Π. Κούτσα

ΑΔΑΜΙΑΙΟΣ ΘΡΗΝΟΣ

Ὁ Μέγας Κανὼν Ἀνδρέου Κρήτης

Β' ἔκδοσις

Τὸ ὑπέροχον αὐτὸ βιβλίον βοηθᾷ τὸν ἀναγνώστη σὲ μιὰ βαθύτερη, προσωπικὴ βίωσιν τοῦ συγκλονιστικοῦ ὕμνου Μετανοίας πρὸς δονεῖται ἀπὸ ἀγιογραφικὸ πνεῦμα καὶ γνήσια συντριβή. Ἐκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ραδιοφωνικός Σταθμός της
Ἐκκλησίας.

Τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, 19 Μαρτίου, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ τέλεσε τὸν Ἀγιασμό γιὰ τὴν ἐπίσημη - πανηγυρική ἐναρξὴ λειτουργίας τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος —σημειωτέον— ἐκπέμπει στοὺς 8,94 MHz τῶν FM. Στὸν Ἀγιασμό παραβρέθηκαν Μέλη τῆς Ἱεραῆς Συνόδου καί, συγκεκριμένα, οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Βεργίας καὶ Ναούσης κ. Παῦλος, Ἡλείας καὶ Ὡλένης κ. Γερμανός, Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Ἱερονύμος, Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου κ. Ἀλέξανδρος, Θήρας, Ἀμοργοῦ καὶ Νήσων κ. Παντελεήμων, ὁ παν. Ἀρχιεραμματοῦς ἀρχιμ. Ἰάκωβος Παπαθανασίου - Γκίνης, ἡ Διοίκηση τοῦ Ρ/Σ, ὁ Γεν. Διευθυντὴς ἀρχιμ. Δημήτριος Μπενιάρης, οἱ ἀπεύθυντοι τῶν Διευθύνσεων, τὰ στελέχη καὶ οἱ συνεργάτες τοῦ Ρ/Σ, ἐκπρόσωποι ὁμάδος πλοιοκτητῶν, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ ἐπιχορηγήσουν, μὲ γενναία οἰκονομικὴ προσφορά, τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ γιὰ τὸν τεχνολογικὸ ἐξοπλισμὸ του, καὶ τέλος ἄλλοι προσκεκλημένοι.

Στὸ χαιρετισμὸ του ὁ Μακαριώτατος ἐξέφρασε τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἱκανοποίησή του, γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ραδιοσταθμοῦ ἐκκληρώθηκε προσδοκία πολλῶν δεκαετιῶν καὶ ἔτσι παρέχεται στὴν Ἐκκλησία ἡ δυνατότητα νὰ ἐκκληρώσει τὸ ποιμαντικὸ της χρέος πρὸς τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο καὶ μὲ τὰ ἠλεκτρονικὰ μέσα, χωρὶς περιορισμοὺς.

Κατὰ τὴν τελετὴ ἀκούσθηκε Μήνυμα τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Δημητρίου. «Ἀπὸ τὸ Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖον, μὲ πολλὴν χαρὰν ἐπικοινωνοῦμεν σήμερον, Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ τοὺς ἀγαπητοὺς ἀκροατὰς τοῦ νέου Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἀκούσθηκε ἡ φωνὴ τοῦ Πατριάρχου, ὁ ὁποῖος συνεχάρη τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν ἀπόκτηση αὐτοῦ τοῦ ἰδιότυπου ἱεροῦ ἄμβωνος καὶ εὐχήθηκε νὰ μεταδίδεται καὶ νὰ ἀκούγεται πάντοτε ἀπὸ τὸν Ρ/Σ ὁ λόγος ὁ ζωντανὸς καὶ οὐσιαστικὸς, θεϊκὸς καὶ ἀνθρώπινος συνάμα.

Στὸ τέλος τῆς Ἀκολουθίας, ὁ Μακαριώτατος εὐχαρίστησε γιὰ δευτέρην φορὰ τοὺς ἐντιμοτάτους Πλοιοκτῆτες, γιὰ τὴν πολὺτιμη καὶ γενναϊὸδωρη συμβολή τους. Ἐκ μέρους δὲ ὄλων, καὶ τῶν παρισταμένων καὶ τῶν ἀπόντων, ὁ πλοιοκτῆτης κ. Νικόλαος Φράγκος τόνισε ὅτι θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς στρατιῶτες τῆς Ἐκκλησίας ἐπιστρατευμένους γι' αὐτὸν τὸν εὐλογημένον σκοπὸ, εὐχαρίστησε τὸν Μακαριώτατο γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς προσφορᾶς καὶ ἀνακοίνωσε ὅτι πρόθεσὴ τους εἶναι νὰ συμβάλουν γιὰ νὰ ἐπεκταθεῖ ἡ ἐμβέλεια τοῦ Ρ/Σ καὶ νὰ καλύψει εὐρύτερες ποιμαντικὰς ἀνάγκες.

Στὴ συνέχεια, παρατέθηκε δεξίωση στὴν Αἴθουσα δια-

λέξεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τὴν ὁποία προσέφερε ἡ Ἱερά Σύνοδος μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτοῦ τοῦ σημαντικοῦ γεγονότος.

Ἱερά Μητρόπολις Ἀττικῆς

Κληρικολαϊκὸν Συνέδριον τῆς Ἱ. Μ. Ἀττικῆς μὲ θέμα τὴν χριστιανικὴν οἰκογένειαν ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Δωροθέου εἰς τὸν Ἱερόν Ναὸν Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Ν. Ἐρυθραίας τὴν Τρίτην, 21ην Μαρτίου καὶ ὥραν 10ην π.μ.

Εἰς τὸ Συνέδριον ἀπήύθυνε χαιρετισμὸν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀττικῆς κ. Δωρόθεος καὶ ἔγιναν αἱ ἐξῆς δύο εἰσηγήσεις: α) τοῦ Πρεσβυτέρου Ἀποστόλου Σακελλαρίου μὲ θέμα: «Ἡ ταυτότητα τῆς Ἑλληνορθόδοξου οἰκογενείας» καὶ β) τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Σαράντη Σαράντου μὲ θέμα: «Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν χριστιανικὴν οἰκογένειαν». Ἐπηκολούθησε συζήτησις.

Ἱερά Μητρόπολις Δημητριάδος

Πραγματοποιήθηκε τὴν Κυριακὴ 5.3.89 στὸ Σωφρονιστικὸ Κατάστημα Ἀηλίκων Κασσαθετείας Βόλου μεγάλη λαϊκὴ σύναξη καὶ Θ. Λειτουργία μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς Κυριακῆς τῶν Ἀπόκρεω κατὰ τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστὸν, διαθάζεται τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Κρίσεως καὶ ἀκούεται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου: «ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἠλθέτε πρὸς με». Δύο χιλιάδες περίπου πιστοὶ ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς βορείου Ἑλλάδος, τῆς Θεσσαλίας, τοῦ Βόλου καὶ τοῦ Ἄλμυροῦ ἔδωσαν τὸ παρὸν στὴν ὠραία ἐκδήλωση, ἐπίκεντρο τῆς ὁποίας ἦταν ἡ Θ. Λειτουργία στὸ ὑπαιθρο τὴν ὁποίαν ἐτέλεσε ὁ Σεβ. Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος, παρὰ τὴν φιλὴν θροχὴ πού ἔπεφτε σχεδὸν καθ' ὅλη τὴ διάρκειάν της. Παραδειγματικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν πού κρατοῦσαν ὀμβρέλλες. Κατὰ τὴν ὁμιλίαν τοῦ ὁ Σεβ. ἀνεφέρθη στὴ χριστιανικὴ ἀγάπη πού ἀντικρύζει στὸ πρόσωπο τοῦ διπλανοῦ τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ καὶ ἐκάλεσε τοὺς χριστιανούς νὰ ἐγκολληθῶν αὐτὴ τὴν ἀλήθεια γιὰ νὰ παύσει νὰ εἶναι ἡ κοινωνία μας ἀπρόσωπη, ἐγωκεντρικὴ καὶ ἀτομιστικὴ καὶ νὰ γίνῃ ἀληθινὰ κοινωνικὴ καὶ προσευτικὴ. Στὴ συνέχεια παιδιὰ τῆς Χριστ. Νεολαίας παρουσίασαν καλλιτεχνικὸ πρόγραμμα ἐνῶ προσφέρθηκαν γιὰ τὰ κρατούμενα παιδιὰ πολλὰ δέματα μὲ ρουχισμό, τρόφιμα, γλυκίσματα καὶ χρήματα πού θὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴν ἀποφυλάκιση ὄσων ἔχουν μικρὸ ὑπόλοιπο ποινῆς. Στὴν ἐπίσκεψη ἦταν παρὼν καὶ ὁ ρέκτης Ἱεροκῆρυξ τῆς Μητροπόλεως Κασσανδρείας ἀρχιμ. Γερβάσιος Ραπτόπουλος, πού ὠμίλησε στὸ τέλος γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ Σωφρονιστικοῦ Καταστήματος, τὴν τύχη καὶ τὸ μέλλον τους καὶ ἐκάλεσε τὴν κοινωνία νὰ ἀποβάλλῃ τὴν προκατάληψη μὲ τὴν ὁποία τὰ ἀντιμετωπίζει. Ὁ Δ/τῆς

των φυλακῶν κ. Οικονομίδης ευχαρίστησε για τὴν ἐκδήλωση, πὸ ἔληξε μὲ προσωπικὴ συνομιλία τοῦ Σεβ. μὲ τοὺς κρατούμενους.

Ἱερά Μητρόπολις Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας

Ἡ Τοπικὴ μας Ἐκκλησία εἰς τὴν γενικὴν μέριμνά της διὰ τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα καὶ τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον της διὰ τὴν νεότητα, διοργάνωσε ἐκδήλωσιν μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ Ἱατρικοῦ Συλλόγου Αἰγίου εἰς κινηματοθέατρον τῆς πόλεως, μὲ ἀντικείμενον τὸ AIDS «σημερινὴ πραγματικότης καὶ προοπτικὴς», κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκλήθησαν καὶ ὠμίλησαν ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου διακεκριμένοι ἐπιστήμονες: α) ὁ κ. Γρηγόριος Σολωμός, Ἱατρός, τ. Ὑφυπουργὸς Ὑπουργείου Ὑγείας - Προνοίας, β) ὁ κ. Νικήτας Κακλαμάνης, μέλος τοῦ Πανελληνίου Ἱατρικοῦ Συλλόγου, γ) ὁ κ. Ἄγγελος Χατζάκης, Λέκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τέλος ἐπεσφράγισαν τὴν ἐκδήλωσιν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Αἰμιλιανός, ὅστις παρίστατο, καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης μας κ. Ἀμβρόσιος, οἱ ὅποιοι διετύπωσαν τὰς θέσεις τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς μάστιγος καὶ τὴν ἐνεργόν της συμμετοχὴν εἰς ἐκδηλώσεις συμπαράστασεως τῶν φορέων τῆς νόσου.

—Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Αἰμιλιανὸς κατὰ τὴν ὀλιγοήμερον παραμονὴν του εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἱεράν Μητρόπολιν, προσέφερεν εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην μας τὸ ποσὸν τῶν 10.000 ἐλθετικῶν φράγκων, ἧτοι 1.000.000 δρχ., νέαν δωρεάν του πρὸς τὴν Γυναικειάν Ἱ. Μονὴν Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Βερίνου πρὸς κατασκευὴν νέας πτέρυγος τῆς Μονῆς διὰ τὴν στέγασιν τῆς αὐξανομένης ἀδελφότητος.

—Εὐσεβῆς Κυρία ἐπεσκέφθη τὸν Σεβασμιώτατον Ποιμενάρχην μας καὶ τοῦ παρέδωσε εἰς μετρητὰ τὸ ποσὸν τῶν 1.000.000 δρχ. εἰς μνήμην τοῦ συζύγου της. Ὁ Σεβ. ἀπεδέχθη τὴν δωρεάν ταύτην ὑπὲρ τῶν Εὐαγγέλων Ἱδρυμάτων τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως καὶ ἠύχαρίστησε τὴν Δωρήτριαν, ἣ ὁποία ἐπιθυμεῖ νὰ παραμείνη ἀνώνυμος.

—Συγκινητικὴ ἦταν καὶ πάλιν κατὰ τὸν μῆνα Φεβρουάριον ἡ προσφορὰ μικρῶν καὶ μεγαλυτέρων χρηματικῶν ποσῶν ἐκ μέρους φιλανθρωπῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ ἔργου τῆς Μητροπόλεως μας. Συνολικῶς πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ Ἱεραποστολικῶν δραστηριοτήτων μας κατετέθη ὡς δωρεὰ τὸ ποσὸν τῶν 262.000 δρχ.

(Ἐκ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως)

Ἱερά Μητρόπολις Κορίνθου

Στις 19 Φεβρουαρίου ἐ.ἔ. τὸ ἀπόγευμα καὶ πάλι ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων μὲ τὴν πληθωρικὴν του παρουσίαν ἐδημιούργησε μιά σπάνια πνευματικὴ ἀγαλλίαση στοὺς πάμπολλους προσκυνητάς, πὸ εἶχαν ἔλθει ἀπὸ ὅλη τὴν Κορινθία, τελώντας τὸν Ἑσπερινὸ πρὸς τιμὴν τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων Ἀκύλα καὶ Πρισκίλλης καὶ μοιράζοντας 230 Βιβλίδια Ταμειυτηρίου σὲ ἄπορα καὶ ἄγαμα κο-

ρίτσια τοῦ Νομοῦ, συνολικοῦ ὕψους ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἑκατὸν ἐξήντα πέντε χιλιάδων δραχμῶν.

Ὁ θεσμὸς αὐτὸς τῆς προικοδοτήσεως πὸ μὲ τὴν ἐμπνευση τοῦ Μητροπολίτου λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ ἔτος 1973, εἶναι Ἰδρυμα μὲ νομικὴ ὑπόστασις καὶ ἔχει τὴν ἐπωνυμία τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων Ἀκύλα καὶ Πρισκίλλης, γιναυτὸ καὶ ἡ ἐκδήλωση καὶ ὁ Ἑσπερινὸς λαμβάνει χώρα τὴν πρώτη Κυριακὴ μετὰ τὴν 13η Φεβρουαρίου, πὸ τιμᾶται ἡ μνήμη τους.

Ὁ Μητροπολίτης κ. Παντελεήμων, ἔκανε μιά μικρὴ ἀναφορὰ καὶ ἀπολογισμὸν τρόπον τινὰ γιὰ ὅλα τὰ Ἱδρύματα τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως. Τόσο γιὰ τὸ Γηροκομεῖο τῶν Ἀνδρῶν, τὸ Γηροκομεῖο τῶν Γυναικῶν, τὸ Ὀρφανοτροφεῖο Θηλέων, τὸ περισπούδαστο Ἐκκλησιαστικὸ Μουσεῖο, τὴν ἐμπλουτισμένη μὲ εἴκοσι καὶ πλέον χιλιάδες τόμους Ἐκκλησιαστικὴ Βιβλιοθήκη, τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Λύκειο, τὸ Γενικὸ Φιλόπτωχο Ταμεῖο, τὸ Ταμεῖο Ὑποτροφιῶν. Εἰδικώτερα ἔκανε θερμὴ ἀναφορὰ γιὰ τὸ θεσμὸ τῆς Αἰμοδοσίας, ἀναφέροντας χαρακτηριστικὰ, ὅτι στὰ τρία χρόνια πὸ λειτουργεῖ ὁ θεσμὸς τῆς Αἰμοδοσίας στὴν Μητρόπολη Κορίνθου συγκεντρώθηκαν 1.300 κιλά αίματος. Χαριτολογώντας μάλιστα εἶπε: «χρησιμοποιοῦ αὐτοὺς τοὺς ὄρους πὸ εἶναι ἀδόκιμοι, ἀλλά, ὅμως πολὺ κατανοητοί». Στὴ συνέχεια προσφώνησε καὶ ευχαρίστησε τὸν Μητροπολίτη ὁ Πρόεδρος τῶν Πολυτέκνων Κορινθίας, γιὰ τὴν 50 βιβλιάρια ταμειυτηρίου τῶν πέντε χιλιάδων δραχμῶν, δόθηκαν σὲ 50 ἄπορα κορίτσια πολυτέκνων. Μὲ τὸ τέλος τῆς ἐκδηλώσεως ἡ Χορωδία Κορίνθου τραγοῦδησε στὴν αἴθουσα ψυχαγωγίας τοῦ Γηροκομείου γιὰ τοὺς γέροντες, οἱ δὲ προσκυνητὰ συντρώφεισαν τοὺς γέροντες μέχρις ἄργά τὸ θράδου.

Ἦταν μιά ἐκδήλωση ὄντως πνευματικῆς ἀγαλλίας καὶ ἀνθρωπιστικῆς συμπαραστάσεως καὶ φροντίδος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν πάσχοντα συνάνθρωπο.

(Ἐκ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως)

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσόστομου εἰς Γερμανίαν.

Μετὰ ἀπὸ ἐπίσημη πρόσκληση τῶν προκαθημένων τῆς Συνόδου τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας, Ἐπισκόπου τοῦ MAINZ καθηγητοῦ κ. KARL LEHMANN καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας, Ἐπισκόπου τοῦ Βερολίνου - Βρανδεμβούργου κ. MARTIN KRUSE, ἐπισκέφθηκε ἀπὸ 1ης ἕως 10ης Μαρτίου 1989 τὴν Ὀμοσπονδιακὴν Δημοκρατίαν τῆς Γερμανίας ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μύρων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καθηγητῆς κ. Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης. Μιά τόσο ἐπίσημη καὶ ἀπὸ κοινὸ ἐκφρασθεῖσα πρόσκληση ἔγινε γιὰ πρώτη φορὰ πρὸς ἐκπρόσωπο Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὁ Μητροπολίτης Μύρων, συνοδευόμενος παντοῦ ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Γερμανίας κ. Αὐγουστίνου καὶ ἀπὸ ἀνωτέρους ἀξιωματούχους τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, εἶχε εἰδικώτερα τίς ἐξῆς πολύτιμες ἐπαφές καὶ συζητήσεις:

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Ἐπισκόπου Χρυσοστόμου (Γερασίου Σ. Ζαφείρη) Μητροπολίτου Περιστερίου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Quo Vadis Ἑλλαδική Ὀρθοδοξία; — Ἡ πορεία τοῦ Γένους σήμερα καὶ αἱ ἱστορικαὶ εὐθύναι τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήναι, 1988, σχ. 8ον, σελ. 416.

Συγγραφεὺς τοῦ ὀγκώδους αὐτοῦ βιβλίου εἶναι ὁ διακεκριμένος Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος, ὅστις εἶναι γνωστὸς διὰ τὰς λαμπρὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, διὰ τὴν γλωσσομάθειαν, διὰ τὸ συγγραφικὸν ἔργον, διὰ τὴν ἀκαδημαϊκὴν δραστηριότητα, διὰ τὴν μεγάλην συμβολὴν του εἰς τοὺς

διορθοδόξους καὶ διεκκλησιαστικούς διαλόγους, διὰ τὴν θετικωτάτην παρουσίαν αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διὰ τὴν ποιμαντικὴν αὐτοῦ δράσιν ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει Περιστερίου, ἧτις παρουσιάζει ἰδιότυπα προβλήματα, ἀναφερόμενα ἐν τῷ παρουσιαζομένῳ βιβλίῳ.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πόνημα, ὅπερ ἐξετάζει τὰς ἱστορικὰς εὐθύναις τῆς Ἐκκλησίας ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὴν σημερινὴν πορείαν τοῦ Γένους, ἐκφράζει, ὡς σημειοῖ ὁ συγγραφεὺς, αὐτοῦ τὴν ἐπίσημον γνώμην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν μόνον ὁ Προκαθήμενος, ἡ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἡ Διαρκής

Πρῶτος σταθμὸς τῆς ἐπισκέψεώς του ὑπῆρξε ἡ Βόνη, πρωτεύουσα τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας καὶ ἕδρα τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Γερμανίας καὶ Ἐξαρχίας Κεντρῶας Εὐρώπης. Ἐκεῖ ἐπισκέφθηκε τὴν Γραμματεία τῶν Καθολικῶν Ἐπισκόπων τῆς Γερμανίας καὶ τὸ Γραφεῖο - Πρεσβεία τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας, ὅπου ἐδόθη πρὸς τιμὴν του γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον παρευρέθησαν καὶ καθηγηταὶ — μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Διαλόγου μεταξύ Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐπίσης ἐπισκέφθηκε τοὺς Πρέσβεις Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Ὁ Ἕλληνας πρέσβυς κ. Λεωνίδας Εὐαγγελίδης ἔδωσε δεξίωση πρὸς τιμὴν τοῦ φιλοξενουμένου Μητροπολίτου σὲ εὐρὺ κύκλο προσωπικοτήτων τῆς Βόννης καὶ ἀκολούθησε ἐπίσημο δεῖπνο. Ὁ Μητροπολίτης Μύρων ἔδωσε συνέντευξιν σὲ ἐκπροσώπους τῆς Γερμανικῆς Τηλεοράσεως καὶ τοῦ Γερμανικοῦ Τύπου καὶ ἔγινε δεκτὸς εἰς μακρὰν ἀκρόασιν ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας κ. RICHARD VON WEIZSAEKER καὶ εἶχε συνομιλία μαζί του ποὺ διήρκεσε μίαν ὥραν.

Στὴν συνέχεια ἐπισκέφθηκε τὴν πόλιν τοῦ Μονάχου, ὅπου, συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Θερωμῶν κ. Δημήτριον, τὸν Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπον Πρωτοπρεσβύτερο κ. Ἀ. Μαλαμούση καὶ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Μονάχου κ. Θ. Νικολάου, συναντήθηκε μετὰ τὸν Ρωμαιοκαθολικὸ Ἀρχιεπίσκοπον Μονάχου Καρδινάλιον κ. FRIEDRICH WETTER, ὁ ὁποῖος τοῦ παρέθεσε ἐπίσημον γεῦμα. Ἐπίσης τὸν Μητροπολίτη δεξιώθηκε ἡ Εὐαγγελικὴ Λουθηρανικὴ Ἐκκλησία τῆς Βαυαρίας. Ὁ Μητροπολίτης εἶχε μακρὰ συζήτηση μετὰ τὸν Καρδινάλιον καὶ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς Ἐπισκόπους τῆς Βαυαρίας, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὴν τακτικὴν διάσκεψίν τους στὸ FREISING. Ἐπισκέφθηκε τὸ Ἰνστιτούτο Ὀρθοδόξου Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου καὶ εἶχε ἐπίσης μακρὰ συνομιλία μετὰ τὸν Ὑπουργὸν Παιδείας τοῦ Κρατίδιου τῆς Βαυαρίας κ. HANS ZEHETMAIR. Τὴν Κυριακὴν, 5 Μαρτίου, τελέσθηκε ἡ Θεία Λειτουργία ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Μύρων, τὸν Μητροπολίτη Αὐγουστίνον καὶ τὸν Ἐπίσκοπον

Δημήτριον στὸν Ἱερό Ναὸ τῶν Ἁγίων Πάντων Μονάχου μετὰ τὴν συμμετοχὴ πολλοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξον παροικία τοῦ Μονάχου. Ἡ παροικία τοῦ Μονάχου τὴν προτεραία δεξιώθηκε τὸν Μητροπολίτην ἐν κοινωτικῇ αἴθουσᾳ. Κατὰ τὴν δεξίωση αὐτὴ μεταξύ ἄλλων ἡ Ὀρθόδοξη Παιδικὴ Χορωδία τοῦ Μονάχου ἐκτέλεσε ἐκκλησιαστικὰ ἄσματα καὶ δημοτικὰ τραγοῦδια. Καὶ εἰς τίς δύο ἐκδηλώσεις ὁ Ποιμενάρχης Μητροπολίτης Αὐγουστίνος καὶ ὁ τιμώμενος Μητροπολίτης Μύρων ὠμίλησαν καὶ ἀνεφέρθησαν ἐπὶ τὴν μεγάλη ἀποστολὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου παρουσίας ἐπὶ τῆς Γερμανίας, ὅπου τὸ ὀρθόδοξον ποιμνιον πρέπει νὰ δίδει παντοτινὴ μαρτυρία τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδας καὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τῆς Μητέρας τῶν ἀποδήμων παιδιῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Μύρων ἐπισκέφθηκε στίς 7 Μαρτίου τὴν Φραγκφούρτην καὶ τὸ MAINZ, ὅπου συναντήθηκε μετὰ τὸν Πρόεδρον τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας καθηγητὴ κ. KARL LEHMANN.

Τὴν Τετάρτη, ὀκτῶ τοῦ μηνός, ἐπισκέφθηκε τὸ Δυτικὸ Βερολίνο, ὅπου εἶχε συνάντησιν καὶ μακρὰ συνομιλία μετὰ τὸν Προκαθήμενον τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας καὶ μετὰ ἄλλους παράγοντες τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς. Τὴν Πέμπτη, ἑννέα τοῦ μηνός, ἐπισκέφθηκε τὸ Ἀνατολικὸ Βερολίνο, ὅπου ἐπίσης συνάντησε ἐκπροσώπους τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἐπισκέφθηκε τὰ ἀξιοθέατα τῆς πόλης, μεταξύ τῶν ὁποίων ἰδιαίτερα τὸ περίφημον Μοσεῖο τῆς Περγάμου, καί, πάντοτε μετὰ τὴν ἀδελφικὴ συνοδείαν τοῦ Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Αὐγουστίνου, παρεκάθησε σὲ γεῦμα, ποὺ προσέφερε ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, Ἀρχιεπίσκοπος κ. Γερμανός.

Τὸ ταξίδι αὐτὸ τοῦ Μητροπολίτου Μύρων χαρακτηρίζεται ἀπὸ δικούς μας καὶ ξένους ὡς πολὺ ἐπιτυχημένον καὶ ὡς μίαν σημαντικὴν παρουσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὸ Γερμανικὸν χῶρον, στὸν ὁποῖον ἡ Μητέρα Ἐκκλησία ἐκπροσωπεῖται κατὰ τρόπον μόνιμον καὶ καρποφόρον ἀπὸ τὴν Ἱεράν Μητροπολιν Γερμανίας, τὸν Μητροπολίτην Γερμανίας κ. Αὐγουστίνον καὶ τοὺς πολύτιμους συνεργάτες του,

Ἰερὰ Σύνοδος ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐκφράσουν, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὸ πιστεῦω τοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος ἀδέσμευτος καὶ ἐλεύθερος εἰς μίαν πλουραλιστικὴν Δημοκρατίαν, ὅπως ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἡ ἡμετέρα, στοχάζεται καὶ κρίνει τὰ γεγονότα, βάσει τῆς προσωπικῆς του ἐμπειρίας καὶ ἰδεολογίας, ὡς καὶ τῶν προσωπικῶν του ὀραματισμῶν, τοὺς ὁποῖους στηρίζει εἰς τὰς πλέον στερεὰς καὶ ἀνθεκτικὰς βάσεις, τ.ἔ. εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ τὴν γῶραν του, ἅμα δὲ καὶ ἀνησυχῶν διὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου καὶ αὐτοῦ τοῦ τόσον πολυπαθοῦς λαοῦ...» (σελ. 7, ὑπόσημ. 1).

Ἐν ἀρχῇ, ἀντὶ Προλόγου, ὁ σ. τονίζει ὅτι ἡ σωστὴ ἀπόφασις εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν καὶ μετὰ τὸν κατάλληλον τρόπον καὶ προγραμματισμὸν εἶναι γνῶρισμα τῶν μεγάλων ἡγετῶν (σ. 7-41).

Ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ (σ. 43-89) τονίζεται ἡ ἀνάγκη ἀντικειμενικοῦ διαλόγου καὶ αὐτοκριτικῆς καὶ ὅτι εἰς τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας πρέπει νὰ διατηρηθῇ τὸ σύστημα τῆς «περιχωρήσεως» ἢ τοῦ θεσμοῦ τῆς «συναλληλίας». Ἐπίσης ἀναπτύσσεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, ἀνθισταμένη εἰς τὰς κατ' αὐτῆς ἐπιβουλάς.

Τὸ Α' μέρος (σελ. 91-110) ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀποσβῆσιν τῆς διασπάσεως τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐνότητος, ἢ ὅποια εἶναι δυνατὸν νὰ σφυρηλατηθῇ μόνον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς συνεργασίας αὐτῆς μετὰ τῆς Πολιτείας καὶ διὰ τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς «ἐθνοκαπηλείας».

Τὸ Β' μέρος (σελ. 111-200) στιγματίζει εὐθαρσῶς τὴν κομματικοποίησιν καὶ τὴν πικραμένην τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ κηρύττει τὴν ἀνάγκην συνεργασίας Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας πρὸς θεραπείαν τῶν πληγῶν αὐτῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων τόσον τῆς καθ' ὅλου παιδείας, ὅσον καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐπίσης συνιστᾶται ἡ ἴδρυσις Θεολογικῆς Σχολῆς κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀρχαίων Κατηχητικῶν Σχολῶν ἢ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης καὶ κατακρίνεται ἡ ἀπόπειρα ἀποκλεισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Τὸ Γ' μέρος (σελ. 201-255) προβάλλει τὴν ἀνάγκην νὰ ὑψωθῇ ἡ προφητικὴ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ καὶ νὰ γίνῃ αἰσθητὴ ἢ δυναμικὴ παρουσία τῆς ἐν αὐτῷ.

Τὸ Δ' μέρος (σελ. 257-311) θέτει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ἡλῶν καὶ παρουσιάζει τὸν εὐδαιμονισμὸν τοῦ Νεοέλληνο, ὡς καὶ τὸν κίνδυνον ἀπωλείας τῆς ταυτότητός του.

Ἐπίσης παρουσιάζει τοὺς ὑπευθύνους διὰ τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ τονίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία δεόν νὰ ἡγηθῇ τῆς προσπάθειας πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἀρνητικῶν παραγόντων εἰς τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Ἑθνικοῦ ἡμῶν.

Τὸ Ε' μέρος (σελ. 313-341), παρουσιάζον τὴν Ἐκκλησίαν ὡς θῦμα «κρατικῆς» προπαγάνδας, διαμαρτύρεται διὰ τὴν εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας προπαγάνδαν τῆς ραδιοτηλεοράσεως, διὰ τὴν προσπάθειαν πρὸς περιθωριοποίησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς

ἰδεολογικὸν ἀποπροσανατολισμὸν τῆς νεολαίας καὶ ὑποδεικνύει τὴν ἀνάγκην συνεχίσεως καὶ συστηματοποίησης τῆς σχετικῆς ἀντιστάσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ Στ' μέρος (σελ. 343-369) καλεῖ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ νὰ ἀποδυθῇ εἰς νέους ἀγῶνας πρὸς πραγμάτων τοῦ «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις» (Πράξ. ε', 29).

Τέλος εἰς τὰ Ἐπιλεγόμενα (σελ. 371-406) ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι οὐχὶ ὑπὲρ τῆς ψευδοῦς ἀλλαγῆς, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς ἀνανεώσεως καὶ ὅτι εἶναι ἀπαίτησις τῶν καιρῶν καὶ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἢ ἀναγκαιότης μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως, ἢ ὅποια πρέπει νὰ γίνῃ, ἀλλὰ νὰ γίνῃ μόνον συλλογικῶς, συνοδικῶς, ὁμοφώνως, εἰ δυνατόν, καὶ κατόπιν μεγάλης προσοχῆς καὶ διακρίσεως, μελέτης καὶ προγραμματισμοῦ, καὶ δὴ καὶ βάσει ἀφ' ἑνὸς μὲν οὐχὶ τοῦ στενοῦ, ξηροῦ καὶ νεκροῦ γράμματος, ἀλλὰ τοῦ βαθυτέρου καὶ πλατυτέρου ζωοποιούντος πνεύματος τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῆς Πατερικῆς Θεολογίας, καὶ, ἀφ' ἑτέρου, τῆς ἀνατομίας τῆς συγχρόνου κοινωνίας τοῦ πληρώματος αὐτῆς εἰς τρόπον, ὥστε αὐτὴ (ἢ μεταρρυθμισίς) νὰ μὴ γίνῃ πρόξενος ἀρνητικῶν ἐπιπτώσεων, ἀλλὰ θετικῶν τοιούτων, ἐπὶ πλέον δὲ νὰ μὴ προκαλέσῃ μεγάλας καὶ σφοδράς ἀντιδράσεις — βεβαίως τοιαῦται, ὡς εἶναι φυσικόν, θὰ ὑπάρξουν — εἰς τὰς μεγάλας, καὶ δὴ καὶ εἰς τὰς συντηρητικὰς μάζας τοῦ θρησκευόντος Ἑλληνικοῦ Λαοῦ» (σελ. 371-372). Χαρακτηριστικῶς ἐν τοῖς Ἐπιλεγόμενοις τὸ πνεῦμα τοῦ ὅλου βιβλίου συνοψίζεται ὡς ἐξῆς: «Ἦνωμένοι ψυχικῶς, πνευματικῶς καὶ ἐθνικῶς καὶ μετὰ μοναδικὸν λάβαρον τὴν ὁμολογίαν πίστεως εἰς τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν Χριστόν, εἰς τὴν προσφιλεστάτην Ὁρθοδοξίαν μας, εἰς τὸν ἀβυθομέτρητον δυναμισμὸν τῆς Φυλῆς μας, ὡς καὶ εἰς τὰ κατ' ἐξοχὴν μεγάλα, ὠραῖα, ὑψηλὰ καὶ ἀναλλοίωτα πνευματικὰ τοῦ ἀρχαίου καὶ ἀθανάτου ἑλληνικοῦ πνεύματος ἰδανικὰ νὰ ἐργασθῶμεν ταπεινῶς καὶ ἀθροῦβως διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμεν εὐθαρσῶς ὡς μία ψυχὴ, ὡς ἕνας νοῦς καὶ ὡς μία καρδίαν τὰ ἐπισυσσωρευθέντα πολλὰ, μεγάλα, δυσχερῆ καὶ πολυπλοκά προβλήματα τοῦ λαοῦ μας, τὰ ὅποια, ὡς γνωστόν, εἶναι ἀρρήκτως συνυφασμένα μετ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπιβιώσεως ἡμῶν ὡς λαοῦ καὶ ὡς Ἑθνικοῦ» (σελ. 408).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται προφανὴς ἡ σπουδαιότης τοῦ πονήματος τοῦ Σεβασμιωτάτου, τὸ ὅποιον διακρίνεται διὰ τὴν ρωμαλεότητα τῆς ἐκφράσεως, διὰ τὴν βαθυστόχαστον ἀνάλυσιν τῶν προβλημάτων, διὰ τὴν διεισδυτικὴν ἐξιχνίασιν τῶν γενεσιουργῶν αἰτίων τῆς κακοδαιμονίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, διὰ τὴν ρεαλιστικὴν καὶ λεπτολόγον παρουσίασιν τῆς παθολογικῆς συμπτωματολογίας τῶν ἐπὶ μέρους ἀσθενειῶν του καὶ διὰ τὴν ὑπόδειξιν ἀρίστης θεραπευτικῆς δεοντολογίας πρὸς ἀνάρρωσιν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ὑπὸ τὴν ζωογόνον αὔραν τῆς Ἑλλαδικῆς Ὁρθοδοξίας. Πρόκειται τῷ ὄντι περὶ ἐξαίρετου δοκιμίου ἑλληνορθόδοξου σκέψεως, τὸ ὅποιον μετὰ θάρρους, παρρησίας καὶ τόλμης ἐπισημαίνει πληγὰς καὶ ὑποδεικνύει τὸν μοναδικὸν τρόπον τῆς θεραπείας διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ

ὅποια, κατὰ τὸν σ., πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τὰς ἱστορικές εὐθύνες τῆς καὶ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὸν ἐξαιρετικὸν θεῖον δυναμισμὸν τῆς πρὸς σωτηρίαν τοῦ Γένους.

Τέλος πρέπει νὰ ἐπισημάνωμεν, ὅτι τὸ βιβλίον ἀποκαλύπτει τὴν εὐρύτητα τῶν ὀριζόντων καὶ δραματισμῶν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Περιστερίου κ. Χρυσοστόμου καὶ τὴν καταπληκτικὴν ἐνημέρωσίν του ἐπὶ πασῶν τῶν πτυχῶν τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐκτενεστάτων ὑποσημειώσεων τοῦ βιβλίου.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Μαρίου Π. Μπέγζου, Δοκίμια Φιλοσοφίας τῆς Ὀρθοκείας - Μεταμοντερνισμὸς καὶ Ἐσχατολογία, ἐκδόσεις Γρηγόρη, Ἀθήνα 1988, σσ. 343.

Ἐνα ἀπὸ τὰ καλύτερα θεολογικά καὶ φιλοσοφικά βιβλία τοῦ 1988. Ὁ τόμος «συστεγάζει» δεκαπέντε δοκίμια, ἄλλα ἀνέκδοτα καὶ ἄλλα δημοσιευμένα, τοῦ Λέκτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Μάριου Μπέγζου. Ὁ συγγραφεὺς ἤδη μὲ τὴ σπουδαία διδασκαρική διατριβή του (Διαλεκτικὴ φυσικὴ καὶ ἐσχατολογικὴ θεολογία. Ὁ σύγχρονος φιλοσοφικός διάλογος φυσικῆς καὶ θεολογίας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Βέρνερ Χάιζεμπεργκ, Ἀθήνα 1985, σσ. 351) ἔδειξε τὸν ἐπιστημονικὸ καὶ θεολογικὸ ὀπλισμὸ του. Μαθητῆς τοῦ ἀειμνήστου καθηγητῆ Νικολάου Νησιώτη, στὸν ὁποῖο ἀφιερώνεται μὲ εὐγνωμοσύνη ἢ ἐκδοση, συνεχίζει τὴν παράδοση ἐκείνου, μὲ τὴν φιλοσοφικὴ θεώρησιν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τὴ μιά, ἄλλα καὶ τὴν κριτικὴ διείσδυση τῆς θεολογίας στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα ἀπὸ τὴν ἄλλη. Στὸ τελευταῖο κατευθύνεται ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τὸν «πρῦταν» τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων τοῦ αἰῶνα μας, ἀείμνηστο π. Γεώργιο Φλωρόφσκυ, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος, τιμητικὰ γι' αὐτὸν, ὁμολογεῖ.

Ὁ ἀπολαυστικὸς Πρόλογος τοῦ βιβλίου χαράσσει ἀδρὰ τὸ πλαίσιο, στὸ ὁποῖο κινοῦνται τὰ κείμενα, ἀναλύοντας τὶς παραμέτρους τοῦ συγχρόνου ἱστορικοῦ εἶναι καὶ γίγνεσθαι (μεταχριστιανισμὸς, μεταμοντερνισμὸς, συνάντησις παραδοσιακοῦ χριστιανισμοῦ μὲ τὸν μεταμοντέρνο πολιτισμὸ), ὅπως καὶ τὶς προοπτικὲς ἢ τὸ βεληκεκὲς τῆς στοχοθεσίας τῶν δοκιμίων, συλλογικὰ καὶ χωριστά. Σ' ὅλο τὸ βιβλίον εἶναι διάχυτη ἢ κριτικὴ παρουσία τοῦ συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ἀποδεικνύεται καλὸς γνώστης τοῦ χώρου, στὸν ὁποῖο κινεῖται καὶ ξέρει νὰ διαχωρίζῃ σωστά, ἄλλα μὲ ὅλη τὴν ἐπιστημονικὴ νηφαλιότητα καὶ λεπτότητα, τὴν δική του παράδοση ἀπὸ ἄλλες παραδόσεις.

Τὸ βιβλίον σπονδύλωνεται ὡς ἐξῆς: Μετὰ τὸν Πρόλογο, ἀκολουθεῖ Ἐἰσαγωγὴ ἐπὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς Ὀρθοκείας (τρία κείμενα), Μέρους Πρωτοῦ:

Ἐσχατολογικὴ Φιλοσοφία τῆς Ὀρθοκείας (τρία κείμενα), Μέρους δευτέρου: Φυσικὴ Φιλοσοφία τῆς Ὀρθοκείας (πέντε κείμενα) καὶ Μέρους τρίτου: Πολιτικὴ Φιλοσοφία τῆς Ὀρθοκείας (τρία κείμενα). Ἀκολουθεῖ ἐπιλογικὰ τὸ τελευταῖο, 15ο κείμενο, οἱ Ὑποσημειώσεις καὶ Εὐρετήριο ὀνομάτων.

Ὁ δυνατὸς στοχασμὸς, ντυμένος μὲ μιὰ καθαρὰ φιλοσοφικὴ - θεολογικὴ, ἄλλα καὶ ρέουσα —ἀνεπιτήδευτη— γλώσσα, ἢ σαφήνεια καὶ καθαρὸτητα τῶν σημειωμένων, ἢ πλούσια καὶ ἰσχυρὴ ἐπιστημονικὴ κατοχύρωση τῶν θέσεων καὶ ἢ καλὴ ἐκτύπωση συνιστοῦν προτερήματα τοῦ βιβλίου, πού βοηθοῦν στὴν ἀνετη μελέτη καὶ ἀφομοίωσή του.

Πρωτ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ, Δρ Θ. καὶ Φ.

Ε. Ν. Μόσχου, Μύρο καὶ δάκρυ (δοκίμια καὶ μελετήματα), Ἐκδοτ. ἐταιρία «Ἰκαρος», Ἀθήνα 1988, σσ. 306.

Ὁ γνωστὸς κριτικὸς τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, καὶ διάδοχος τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Πέτρου Χάρη στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ «Νέα Ἔστια», Εὐάγγελος Ν. Μόσχος μᾶς προσφέρει, μὲ αὐτὸν τὸν καλοτυπωμένο κ' ἐπιδηλητικὸ τόμο, δεκατρία δοκίμια καὶ μελετήματά του, δημοσιευμένα παλιότερα σὲ περιοδικὰ (κυρίως) κ' ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν. Ἐδῶ δημοσιεύονται μὲ διορθώσεις ἢ βελτιώσεις, μὲ ὑποσημειώσεις βιβλιογραφικὲς κ.κ. στὸ τέλος τοῦ βιβλίου, καὶ μὲ λεπτομερῆ «πίνακα ὀνομάτων» (πού θὰ ἦταν χρησιμώτερος ἂν ἦταν «καὶ πραγμάτων»).

Ὁ κ. Μόσχος, μέλος τοῦ Δ.Σ. τῆς «Ἐθνικῆς Ἐταιρίας τῶν Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν», μᾶς ἔδωκε παλιότερα —ἐκτὸς ἀπὸ προσεγγίσεις καὶ καλοφτιαγμένες μεταφράσεις ξένων ἔργων— μιὰ σειρά σοβαρὰ ἀπὸ δοκίμια καὶ κριτικὰ μελετήματα, πού ἐντυπωσίασαν τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων, κ' ἔδωκαν τὴν εὐκαιρίαν στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν νὰ τὸν βραβεύσει γιὰ τὸ βιβλίον του «Ἀποτιμήσεις» (1979). Ἡ προσίγγισις καὶ κατανόησις τοῦ ἔργου τοῦ T. S. Eliot, καθὼς καὶ τῶν δικῶν μας Μιχ. Δ. Στασινοπούλου καὶ Τ. Ἀθανασιάδου, στοὺς ὁποῖους ἀφιέρωσε πολυσέλιδα βιβλία, εἶναι μιὰ εὐσυνειδητὴ καὶ βαθειὰ «κριτικὴ θεώρησις ἔργου καὶ ζωῆς», πού μᾶς πᾶει πολὺ πῆρ' ἀπὸ τὶς συνήθεις φιλοφρονήσεις ἢ καὶ ἀρνήσεις κάποιου συγγραφέα καὶ τοῦ ἔργου του. Αὐτὸ φαίνεται καὶ στὴ δουλειά, πού ἔχει κάμει πάνω στὰ γράμματα τοῦ Κ. Π. Καβάφη πρὸς τὸν ἀλησμόνητο Μάριο Βαϊάνο, πλουτίζοντας τα μὲ Εἰσαγωγὴν, σχόλια καὶ σημειώσεις, καὶ φωτίζοντας ἕνα σωρὸν σημεία καὶ προβλήματα τους.

Σὲ τοῦτο τὸν τόμο ὁ συγγραφεὺς - κριτικὸς μας,

μέ πολλή ἀγάπη και δυνατή δεξιδέρκεια, σκάθοντας, ἀνακαλύπτοντας και ἀποκαλύπτοντας, φωτίζει ἀγνωστες πλευρές στη ζωή και στο ἔργο τῶν: Κωστή Παλαμά, Ἰωάννου Σκαλτσούνη, Ἐρνέστου Ρεγάν, Γ. Ψυχάρη, Ἐρν. Ψυχάρη, Β. Οὐγκώ, Π. Κλωντέλ, Ἰ. Πολέμη, Κ. Π. Καδάφη, Ἀγγ. Σικελιανού, Τ. Σ. Ἐλιοτ, Τ. Κ. Παπατσώνη, Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου, Θ. Εὐδὴ και Α. Σ. Θεοδωροπούλου. Ἔχει ἕνα ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον ὁ κ. Μόσχος για τὴν πνευματικὴ πλευρὰ τῆς ζωῆς και τοῦ ἔργου τῶν συγγραφέων ποὺ ἐξετάζει. Θὰ ἔλεγα, πὼς ἔχει και τίς προσωπικὲς προϋποθέσεις νὰ ἰδεῖ τὸ θρησκευτικὸ ὑπόβαθρο, τίς ρίζες, τίς ἐπιδράσεις, για νὰ ἐξηγήσει δύσκολα σημεῖα τοῦ ἔργου τους, ἀντικρούοντας πολὺ συχνὰ παραδεδομένες γνώμες παλαιότερων κριτικῶν, ποὺ εἶχαν ἐκφραστῆ ἀδασάνιστα, μέ αὐθεντικότητα ex cathedra πολὺ ἀμφίβολη και ἀμφιδαλλόμενη. Ὁ ἀναγνώστης βλέπει τὴν ἀγάπη και τὴ στοργή στα κρινόμενα πρόσωπα ἢ ἔργα, μέ ξεχωρίζει ἐπίσης και τὴ δικαιοσύνη, ποὺ ἐξασφαλίζει τὴν εὐθυκρισία. Προικισμένος και γεννημένος για κριτικὸς, δὲν ἔχει τὴν αἰσθησιὴ πὼς κάνει ἀχαρο ἔργο, μὴ δημιουργικὸ, και γι' αὐτὸ ἐπιμένει, χρόνια τώρα, ἀπὸ τίς στήλες τῆς «Νέας Ἐστίας», νὰ παρακολουθεῖ μ' εὐσυνειδησία, ἐπιμονὴ και ὑπομονὴ τὰ νέα λογοτεχνικὰ βιβλία. Ὑπάρχει μιὰ ψυχὴ και μιὰ καρδιά, ἕνας νοῦς ποὺ στοχάζεται ὀρθὰ κ' εὐμέθοδα στὸ κριτικὸ γράφημὸ του. Διαβάζοντάς τον, διακρίνεις πὼς γράφει ἕνας ἄνθρωπος μέ ψυχικὴ και πνευματικὴ ὑγεία και ἰσορροπία, δίχως συμπλέγματα και κατώτερα ἔνστικτα, ποὺ ἀποδίδονται πολὺ συχνὰ σὲ πρόχειρους και αὐτοκαλούμενους κριτικούς τῆς λογοτεχνίας. Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε, πὼς, ἥρεμα και διακριτικά, ὁ κ. Μόσχος πέρασε τὴ θρησκευτικὴ σκέψη και τὸ στοχασμὸ σ' ἕνα χωρὸ ποὺ ἦταν σχεδὸν ἀπρόσιτος στοὺς χριστιανοὺς λογοτέχνες — ἐκτὸς ἂν εἶχαν τὸ ἀνάστημα ἐνὸς Κόντογλου ἢ ἐνὸς Παπατσώνη. Κ' ἔτσι, τὸ κάστρο τῆς «Ν. Ἐστίας» ἢ τῆς λεγόμενης θύραθεν λογοτεχνίας ἀνοίξε και στοὺς χριστιανοὺς διανοητὰς ἢ λογοτέχνες, για νὰ δεῖξουν τὸ ἔργο τους και νὰ ἐπικοινωνήσουν μ' ἐν' ἀναγνωστικὸ κοινὸ πέρ' ἀπὸ κείνο τῶν θρησκευτικῶν περιοδικῶν και τῶν διαφόρων χριστ. ὀργανώσεων και κινήσεων.

Τὸ «Μύρο και δάκρυ» τοῦ κ. Μόσχου, ποὺ ἔχει μόνον θυμίζει, ἀλλὰ συγγενεὺι μέ τὰ μύρα και τὰ δάκρυα, ποὺ ἢ πόρνη τοῦ Εὐαγγελίου χύνει στα πόδια τοῦ Χριστοῦ, μᾶς βοηθεῖ νὰ ἰδοῦμε τοὺς κρινόμενους συγγραφεῖς ἀπὸ μιὰ καινούργια ὀπτικὴ γωνία και αὐτὸς ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου, ὅπως τὸ δηλώνει και ὁ σ. (σελ. 11), «ἐκφράζει πολὺ περισσότερο τὴ στάση (τῶν συγγραφέων) ἀπέναντι στο αἰώνιο πρόβλημα, τὴ δίψα τῆς ψυ-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν κατ' ἐξαίρεσιν δι' ἐπιλογῆς — κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 15 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5)1978 Κανονισμοῦ «Περὶ Κώδικος Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων» — πλήρωσιν μιᾶς θέσεως Κλάδου ΔΕ Γραμματέων ἐπὶ βαθμῶ Γ', καλοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους, ὅπως, ἐντὸς εἰκοσαήμερου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» και τὴν Ἐφημερίδα «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ὑποβάλωσιν εἰς τὴν Γραμματεῖαν τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν (ὁδ. Ἀγίας Φιλοθέης 21), κατὰ τὰς ὥρας 10.00 ἕως 13.00 καθ' ἐκάστην, σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν κατὰ Νόμον ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν. Οἱ ὑποψήφιοι διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ὡς ἄνω θέσεως δέον, ἵνα ἔχωσιν και τὰ λοιπὰ δι' ἐκκλησιαστικὸν ὑπάλληλον προσόντα, ὡς ταῦτα ὀρίζονται ἐν τοῖς ἄρθροις 6 ἕως 13 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5)1978 Κανονισμοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 3ῃ Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 37, πρῆρ. 2, και 67 τοῦ Ν. 590/1977, «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὡς και τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 και 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν και Ἐφημεριῶν», προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν κενῆς θέσεως τακτικοῦ Ἐφημερίου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἀγίου Γερασίμου Ἄνω Ἰλισίων, καλοῦμεν τοὺς θυλομένους, ἵνα καταλάβωσιν τὴν Ἐφημεριακὴν ταύτην θέσιν και ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34/1α τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Κανονισμοῦ προβλεπόμενα κανονικὰ και νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 4ῃ Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 37, πρῆρ. 2, και 67 τοῦ Ν. 590/1977, «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὡς και τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 και 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν και Ἐφημεριῶν», προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν κενῆς θέσεως τακτικοῦ Ἐφημερίου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Μεταμορφώσεως Σωτήρος Καλλιθέας, καλοῦμεν τοὺς θυλομένους, ἵνα καταλάβωσιν τὴν Ἐφημεριακὴν ταύτην θέσιν και ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34/1α τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Κα-

χῆς τους για ἐσωτερικὴ ἐνότητητα, για πνευματικὴ ἐλευθερία, για μεταφυσικὴ λύτρωση».

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

νονισμού προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ηροκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις: α) τῶν ἀρθρῶν 38, παραγρ. 2, καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν. Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2899/16.12.1982 Ἀπόφασιν Ἡμῶν «Περὶ κατανομῆς τῶν ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων εἰς Ἐνοριακοὺς Ἱεροῦς Ναοὺς τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν», καὶ προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱ. Ν. Ἀγ. Φιλοθέης - Ὁμῶν. Κοινὸτ. Ἀττικῆς, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 34/1α τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ, «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ηροκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἱερὰ Μητρόπολις Νέας Σμύρνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παραγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἔφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Μεταμορφώσεως Σωτήρος (Ἀγ. Σώστη) Λεωφ. Συγγροῦ, 2) Ἀγίου Ἰωάννου Βούλας καὶ 3) Ἀγ. Παύλου - Ἀγ. Δημητρίου Ἄνω Γλυφάδας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ν. Σμύρνη τῇ 27ῃ Μαρτίου 1989

† Ὁ Ν. Σμύρνης ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις: α) τῶν ἀρθρῶν 38, παραγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν. Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς Ἱ. ναοῖς 1) Κοιμήσεως Θεοτόκου Π. Φαλήρου καὶ 2) Ἀγ. Παρασκευῆς Ν. Σμύρνης,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 34/1β' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ

τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ηροκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ν. Σμύρνη τῇ 27ῃ Μαρτίου 1989

† Ὁ Ν. Σμύρνης ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἑορδαίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παραγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἔφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ἀγ. Θεοδώρων Κολχικῆς, 2) Ἀγ. Παντελεήμονος Μεσοκάμπου, 3) Ἀγ. Ἰωάννου Θεολόγου Παλαίστρας, 4) Ἀγ. Παρασκευῆς Πισοδερίου, 5) Ἀγ. Γεωργίου Τριποτάμου, 6) Ἀγ. Δημητρίου Ἄνω Γραμματικοῦ καὶ 7) Ἀγ. Θέκλης Μηλοχωρίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Φλωρίνη τῇ 30ῃ Μαρτίου 1989

† Ὁ Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἑορδαίας ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παραγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἔφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Τιμίου Προδρόμου Μακρυρράχης Πηλίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Βόλῳ τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΦΩΚΙΔΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Πρὸς τὸν πρεσβ. Παναγιώτην Ζαχαρόπουλον τοῦ Νικολάου, Κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος (καὶ νῦν ἀγνώστου διαμονῆς).

Διὰ τοῦ παρόντος κοινοποιούμεν σοι κατωτέρω τὴν ἐρήμην σου ἐκδοθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. 1) 17.2.89 ἀπόφασιν τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος, συνωδὰ τῷ ἀρθρῷ 122 ἐδ. 3 τοῦ Ν. 5383) 1932 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας», ὡς τοῦτο τίθεται καὶ ἰσχύει συμπληρωθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 6 τοῦ Ν. Δ. 1714) 1942 καὶ κατὰ τὰ σαφῶς ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς παραγρ. 1 τοῦ ἀρθρου 44 τοῦ Ν. 590) 1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἵνα οὕτω λά-

θης γνώσιν αὐτῆς καὶ ἀσκήσης κατ' αὐτῆς τὸ κατ' ἄρθρον 126 τοῦ προειρημένου περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων Νόμου, ἐνδίκον μέσον τῆς ἀνακοπῆς ἐρημοδικίας.

Προσεπιδηλοῦμεν σοι ὅτι ἐν περιπτώσει παρελεύσεως ἀπράκτου τῆς ὑπὸ τοῦ Ν. 5383)1932 καθορισμένης προθεσμίας, θέλει ἢ ὑπόθεσις σου διαβιθασθῆ ἐνώπιον τοῦ Πρωτοθαμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, ὡς τὸ διατακτικὸν τῆς δημοσιευομένης ἀποφάσεως διαγορεύει.

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου
Πρωτοπρ. Φώτιος Σιώπης

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΦΩΚΙΔΟΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΑΠΟΦΑΣΙΣ 1η / 1989

Τὸ Ἐπισκοπικὸν Δικαστήριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος, συγκείμενον ἐκ τοῦ Προέδρου Αὐτοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φωκίδος κ.κ. ΑΘΗΝΑΓΟΡΟΥ καὶ ἐκ τῶν Μελῶν Αὐτοῦ Αἰδεσιμολογιωτάτων Πρωτοπρεσβυτέρων Ταξιάρχου Γκιούλου καὶ Χαράλαμπος Κουτρούμπας. Συνελθὼν εἰς συνεδρίαν τῆ 17ῃ Φεβρουαρίου 1989 ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος Παρασκευῆ καὶ ὥρα 12 μεσ. ἐν τῷ Μεγάλῳ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος καὶ τῆ συνήθει τῶν Συνεδρίων Αἰθούσῃ, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ Γραμματέως Πρωτοπρ. Φωτίου Σιώπῃ ἵνα κρίνῃ καὶ δικάσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πρεσβυτέρου Παναγιώτου Ζαχαροπούλου τοῦ Νικολάου, Κληρικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος, κατηγορουμένου ἐπὶ ἀντικανονικοῦ παραπτώμασι.

Δικάζον ἐρήμην τοῦ κατηγορουμένου, νομίμως κληθέντος δις διὰ τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» τῆς 1.1.1989 καὶ 1.2.1989 ὡς καὶ τῆς ἡμερησίας Ἐφημερίδος τῶν Ἀθηνῶν «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» τῆς 21.1.1989, καὶ μὴ προσελθόντος καὶ παραστάντος κατὰ τὴν σημερινὴν δικάσιμον.

Διεξεληθὼν καὶ ἐπισταμένως μελετήσαν ἅπαντα τὰ ἐν τῷ φακέλλῳ τῆς δικογραφίας ἔγγραφα καὶ στοιχεῖα.

Λαθὼν ὑπ' ὄψιν τὴν εἰσήγησιν τοῦ Συνέδρου - Μέλους Αὐτοῦ Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρ. Ταξιάρχου Γκιούλου. Σκεφθὲν κατὰ τοὺς Θείους καὶ Ἱερούς Κανόνας καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

Ἐπειδὴ, ἐκ τῆς ἐπισταμένης μελέτης τοῦ ὄλου φακέλλου τῆς δικογραφίας ἀπεδείχθη ὅτι ἢ ὑπὸ κρίσιν ὑπόθεσις εἰσάγεται πρὸς ἐκδίκασιν ἐνώπιον Αὐτοῦ, τηρηθειῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Νόμου 5383)1932 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ Αὐτῶν διαδικασίας», προβλεπομένων καὶ καθοριζομένων διαδικασιῶν.

Ἐπειδὴ, ἐκ τῆς ἐπισταμένης μελέτης καὶ ἀξιολογήσεως τοῦ συνόλου τῶν στοιχείων τῆς δικογραφίας, τῶν μαρτυρικῶν καταθέσεων, προσηκόντως ἐν τῷ συνόλῳ ἐκτιμωμένων, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἐν γένει περὶ τὴν ἀπόδειξιν διαδικασίας, περιλαμβανούσης καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς προδικασίας ὡς καὶ ἐκ τῶν ἀναγνωσθέντων ἔγγραφων, κατ' ἐλευθέραν ἐκτίμησιν, δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 57 Ν. 5383)1932 ἀπεδείχθησαν τὰ κάτωθι πραγματικὰ περιστατικά ... ..

Ἐπειδὴ, τὰ παραπτώματα τοῦ Κατηγορητηρίου, σαφῶς προβλέπονται καὶ ρητῶς τιμωροῦνται, ὑπὸ τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Γραφικῶν Λογίων διὰ τῆς ποινῆς τῆς Καθαίρεσως ἐκ τοῦ Ὑψηλοῦ τῆς Ἱερωσύνης Ὑπουργήματος καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν καὶ δὴ ὑπὸ τῶν ... ..

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

κηρύσσει ὁμοφώνως τὸν κατηγορούμενον πρεσβ. Παναγιώτην Ζαχαρόπουλον τοῦ Νικολάου, Κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος, ἐνόχον ἐπὶ ἀντικανονικοῦ παραπτώμασι καὶ μὴ δυνάμενον κατ' ἄρθροις 10 καὶ 12 τοῦ Ν. 5383)1932, ὅπως ἐπιθάλῃ αὐτῷ τὴν ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων προβλεπομένην ποινήν, κηρύσσει ἑαυτὸ ἀναρμόδιον ἐπὶ τῆς ὑπὸ κρίσιν ὑποθέσεως καὶ παμφηφεί διαβιθάζει αὐτήν, ἵνα ἐκδικασθῆ λόγῳ ἀρμοδιότητος, ἐνώπιον τοῦ Πρωτοθαμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, καταδικάζον ἅμα εἰς θάρος τοῦ κατηγορουμένου καὶ ὑπὲρ Τ.Α.Κ.Ε. τὴν ἐκ 10.000 δραχμῶν δικαστικὴν δαπάνην. Διατάσσει δὲ τὴν δημοσιεῦσιν τῆς παρούσης, συνωδὰ τοῖς ἄρθροις 55 καὶ 122 ἐδ. 3 τοῦ Ν. 5383)1932, δις εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ ἅπαξ εἰς τὴν ἡμερησίαν ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», δίχα τῆς ἀναλυτικῆς ἀναφορᾶς τοῦ κατηγορητηρίου καὶ τοῦ αἰτιολογικοῦ αὐτῆς μέρους.

Ἐκρίθη, ἀπεφασίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη αὐθημερόν.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Φωκίδος ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

Τὰ Μέλη

Πρωτοπρεσβ. Ταξιάρχης Γκιούλος

Πρωτοπρεσβ. Χαράλαμπος Κουτρούμπας

Ὁ Γραμματεὺς

Πρωτοπρ. Φώτιος Σιώπης

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἰωαννίνων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει: α) Τὴν ὑπ' ἀριθ. Φ. 031)259) Α1)31)18.1.1985 Ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ἐρησκειμάτων, β) Τὴν ὑπ' ἀριθ. 3784 καὶ 3131 Πράξιν, 547)21.9.1988 Πράξιν τοῦ Ὑπουργοῦ Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, γ) Τὸν Ν. 1735)1987 καὶ δ) Τὴν ὑπ' ἀριθ. 3234)88)58)20.1.1989 Ἀπόφασιν τῆς ΔΙΣ, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν κατ' ἐξάρεσιν δι' ἐπιλογῆς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 15 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5)1978 Κανονισμοῦ «Περὶ Κώδικος Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων», πλήρῳσιν μιᾶς θέσεως ἐνὸς (1) λαϊκοῦ ὑπαλλήλου Κλάδου ΥΕ Κλητῆρων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν κειμένων διατάξεων καὶ Κανονισμῶν προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῆ 24ῃ Μαρτίου 1989

† Ὁ Ἰωαννίνων ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κασσανδρείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς

Συνόδου «περί Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ν. Τριγλίας, 2) Κασσανδρινοῦ, 3) Βάβδου καὶ 4) Γαλαρινοῦ,

καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Πολύγυρος, 3 Ἀπριλίου 1989

† Ὁ Κασσανδρεὶας ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Σερρῶν καὶ Νιγρίτης

Ἐχόντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις: α) τῶν ἀρθρῶν 38, παραγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν. Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ ἱ. ναῷ

Εὐαγγελιστρίας Σερρῶν, καλοῦμεν τοὺς θουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 34/ιβ' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Σέρραις τῆ 22α Μαρτίου 1989

† Ὁ Σερρῶν καὶ Νιγρίτης ΜΑΞΙΜΟΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Τὸ Πνευματικὸν Δικαστήριον τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, καταρτισθὲν ἐκ τῶν Μητροπολιτῶν Πηλουσίου κ. Βαρνάβα, ὡς Προέδρου καὶ τῶν Λεοντοπόλεως κ. Τίτου καὶ Θεθαΐδος κ. Σολομώντος, ὡς Παρέδρων, συνήλθε τὴν 15ην Φεβρουαρίου 1989, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 11 π.μ. ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρόντος καὶ τοῦ Γραμματέως Οἰκονόμου Σπυρίδωνος, ὅπως κρίνη καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Πολυκάρπου Γιαννουκάκη τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας.

Διὰ ταῦτα

Δικάζον ἐρήμην τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Πολυκάρπου Γιαννουκάκη καὶ ὁμοφώνως κρίνον αὐτὸν καθαιρετέον, καθαιρεῖ καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν κατάγει αὐτόν, ἀποστερούμενον τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος καὶ ὀνόματος.

Ἐκρίθη, ἀπεφασίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆ 15η Φεβρουαρίου 1989

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Πηλουσίου ΒΑΡΝΑΒΑΣ

Οἱ Δικασταὶ

† Ὁ Λεοντοπόλεως ΤΙΤΟΣ

† Ὁ Θεθαΐδος ΣΟΛΟΜΩΝ

Ὁ Δικαστ. Γραμματεὺς
Οἰκονόμος Σπυρίδων

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἐλασσώνος ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

† Ὁ Θήρας ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμότ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἑτησίως.

Τιμὴ ἑκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐδαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Σταυρώσιμον καὶ ἀναστάσιμον Πάσχα.

Ἐδαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Μνημόνιον τοῦ περιεχομένου τῆς γενετησίου διαπαιδαγωγήσεως.

Μητροπ. Γρεβενῶν Σεργίου, Ἡ Ἱ. Μοῆ τοῦ Ὁσίου Νικάνορος καὶ τὸ κειμηλιοφυλάκιον αὐτῆς.

Μητροπ. Θήρας Παντελεήμονος, Τὸ δημογραφικὸν πρόβλημα.

Ἡ ἐκλογή, χειροτονία καὶ ἐνθρόνισις τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Ἀρχῆς κ. Ἰγνατίου καὶ Λήμνου κ. Γεροθέου.

Ἡλία Β. Οἰκονόμου, Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκολογία.

Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Βλάχου, Παραδοσιακὴ Κατήχησις.

Γεωργ. Ε. Παπατζανάκη, Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου καὶ αἱ ἀνθρωπολογικαὶ αὐτῆς συνέπειαι κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον.

Ἰω. Φ. Ἀθανασοπούλου, Ὁ Χριστιανουπόλεως ἅγιος Ἀθανάσιος καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ ὁμολογία.

Ἰωάννου Δ. Δρούλια, «Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον» Ἰωάννη Σακελλαρίδη.

Λάμπρου Κ. Σκότσο, Ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος τοῦ Κυρίου.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισίαι.

Παράρτημα.